

GRÖNSTRUKTURPLAN

för Västerås tätort och serviceorter

Samrådshandling 2019

Arbetsmaterial

VÄSTERÅS STAD

Innehållsförteckning

Förord	3	Grönskan som pedagogisk resurs	46
Sammanfattning	4	Idrottsanläggningar och ytor för spontanaktivitet	49
Läsanvisningar	8	Ekologiska funktioner	51
Inledning	10	Ekosystemtjänster	62
Bakgrund och syfte	10	Tillgång till och besöksstryck på gröna ytor	69
Vad menas med grönsstruktur?.....	10	Tillgång till gröna ytor	69
Vad är en grönsstrukturplan?.....	11	Tryck på grannskapsparker	71
Grönsstrukturplanens status	12	Stadsdelsskog och stadspark	73
Avgränsningar	12	Rekreativstråk	74
Planprocessen.....	13	Referenslitteratur eller källförteckning	75
Hur ska planen användas	14	Inventeringar	76
Mål, strategier och riktlinjer	15	BILAGOR	
Planens övergripande mål	15	Grönsstrukturplanens samband med	78
Strategier för utveckling och förvaltning.....	16	och konsekvenser för översiktsplanen	
av park- och naturområden		Värderingsparametrar	81
Riktlinjer för gröna värden vid	18	Sociala värden	83
planering och byggande		Biologiska värden.....	84
Värdering och riktlinjer för grönområden	19	Ekosystemtjänst	84
Västerås tätort	19	Kulturmiljö	84
Serviceorterna.....	29	Lagstiftning, miljömål och övriga vägledande dokument.....	85
Grönskans och vattnets olika roller och funktioner	37	Lagstiftning.....	85
Rekreation, friluftsliv och folkhälsa	37	Miljömål	87
Parkhierarki och kvalitéer	39	Övriga vägledande dokument.....	93
Identitet	44		

PROJEKTORGANISATION

Förslaget till Grönsstrukturplan för västerås tätort och serviceorter har tagits fram av en arbetsgrupp bestående av tjänstemän från stadsbyggnadsförvaltningen, kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen och teknik- och fastighetsförvaltningen. Tjänstemän från barn- och utbildningsförvaltningen, förebyggarcentrum och miljö- och hälsoskyddsförvaltningen har bidragit till olika delar av arbetet.

Tillsammans med barn- och utbildningsförvaltningen utfördes en undersökning av alla förskolor i Västerås tätort och serviceorter för att ta reda på vilka grönområden som används av förskolorna. Mälardalens högskolas avdelning för hälsa, vård och välfärd utförde en studie om användning av gröna områden i Västerås för att öka kunskapen om hur parker och naturområden brukas av invånare, med särskilt fokus på kön och jämställdhet. Miljökonsultföretaget Calluna AB fick i uppdrag av Västerås stad att utreda stadens grönsstruktur med fokus på ekologiska landskapssamband för arter knutna till två olika biotyper, äldre tallskog och äldre ädellövskog. Stadsbyggnadsförvaltningens avdelning för geografisk information utförde geografiska analyser och framställde kartmaterialet.

Planen har tagits fram på uppdrag av byggnadsnämnden och ska ersätta "Grönsstrukturplan för Västerås tätort" som togs fram som en delutredning i Översiktsplan för Västerås tätort 2004.

Projektledare

Kristoffer Jasinski, stadsekolog, stadsbyggnadsförvaltningen.

Projektgrupp

Felix Blomstergren, planarkitekt, stadsbyggnadsförvaltningen.

Anders Carlström, utvecklare geografisk informationssystem, stadsbyggnadsförvaltningen.

Kerstin Isaksson, stadsbiolog, park- och naturenheten, teknik- och fastighetsförvaltningen.

Jan Melander, stadsantikvarie, kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen.

Siri Sigrand, landskapsarkitekt, park- och naturenheten, teknik- och fastighetsförvaltningen.

Ulrika Vikström, projektledare mark och exploatering, teknik- och fastighetsförvaltningen.

Processledningsgrupp samhällsbyggnad har varit styrgrupp för projektet.

Förord

Fler vill bo i Västerås. Det är glädjande men det ställer krav på utbyggnad av bostäder och infrastruktur och det betyder att Västerås grönstruktur står inför svåra utmaningar.

En växande befolkning behöver tillgång till grönområden för att tillgodose sina rekreationsbehov. Det finns tydliga samband mellan tillgång till grönområden och folkhälsa och välbefinnande. Parker fungerar som offentliga vardagsrum och används ofta som mötesplatser. En av de faktorer som alltid står högt på listan på vad gör en stad attraktiv är ”tillgång till grönområden”.

Utdöendet av arter sker nu i en takt som är nästan tusen gånger det naturliga utdöendet. En av de främsta orsakerna är att arternas naturliga miljöer går förlorade som följd av ändrad markanvändning. Grönområden har en positiv inverkan på den biologiska mångfalden. I Västerås stadsdelskogar har vi större sammanhängande livsmiljöer. Både inom parker, andra grönområden och längs många av våra vägar finns det en miljö med gamla träd som är särskilt värdefulla – gamla träd. Parkernas, alléernas och kyrkogårdarnas ofta ihåliga ädellövträd som rymmer en rik fauna av skalbaggar och andra ryggradslösa djur, arter som i många fall har blivit sällsynta i våra skogar

Den tilltagande urbaniseringsprocessen påverkar den miljömässiga planeringen, vilket är viktigt att ha i åtanke gällande den fysiska planeringen. Stadens fysiska struktur är viktig för att skapa en hållbar utveckling, där den urbana och tätortsnära naturen uppfyller sociala, kulturella och ekologiska aspekter av hållbar utveckling.

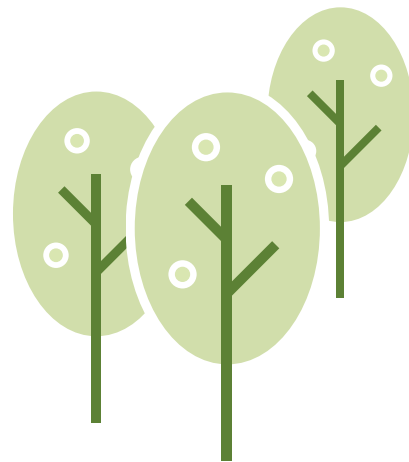
Ur ett ekologiskt perspektiv innebär urbanisering ett skapande, upprätthållande och en koncentrerad struktur. Hur grönstrukturen i en stad ser ut är starkt påverkat av bebyggelse- och trafikstrukturen. Hållbarhets-elementen har en relation till varandra och går hand i hand när städer växer. Vad som bevaras och planeras som grönt i en stad beror på vad som bebyggs eller inte och vilket anspråk på mark som finns.

En stor utmaning för planerare är hur samhället ska hantera de pågående klimatförändringar. Klimatförändringen innebär att grönstrukturens funktion för vattenhantering och mikroklimat blir än mer betydelsefullt. Träd, grönområden, vattendrag och dammar kan både fungera som luftförbättrare och temperatursänkare i staden. Grönskans roll måste räknas in i stadens strategiska investeringar. Bland de positiva effekterna av en strategiskt planerad grön- och blåstruktur kan nämnas anpassning till förändrat klimat, begränsning av utsläppen samt översvämningsförebyggande potential, ökad folkhälsa och välmående, ökade mark- och fastighetsvärden samt följeffekten av minskade kostnader i offentlig och privat sektor.

Grönstrukturplanen är en viktig förutsättning för att kunna hantera dessa frågor i planering, byggande och förvaltning.

Med grönstrukturplanen visar vi hur det går att påverka utmaningarna på ett positivt sätt.

Sammanfattning

Västerås är rik på naturområden och gröna parkmiljöer. Närhet till parker och natur är bra för hälsa och välbefinnande och tillgång till dessa områden måste säkras för invånarna. Grönstrukturplanen har arbetats fram så att den kan fungera som en vägledning för kommunens fysiska planering och förvaltning av grönyttorna i både Västerås tätort och i serviceorterna. Grönstrukturplanen är ett detaljerat planeringsunderlag för ett allmänt intresse och genom planen kan en särskild fråga – grönstruktur- belysas djupare än vad som är möjligt i översiktsplanen, som tar upp ett stort antal frågor.

De grönområdenas värden för rekreation, friluftsliv och lek, samt deras biologiska och kulturhistoriska värden har inventerats och värderats. Mål, strategier och riktlinjer för att utveckla och bevara dessa gröna miljöer anges samtidigt som nationella och lokala miljömål och intentionerna i Västerås stads översiktsplan följs. Först i samband med områdesplanering, detaljplanering eller tillståndsprövning, värderas grönstrukturplanens intressen gentemot andra intressen, t ex bostäder, industrier eller vägar..

Västerås stads ambition är att växa resurseffektivt genom balanserad samhällsbyggnation.

Parker och naturområden är viktiga i tätortsmiljön. Antalet västeråsare ökar, vilket innebär större exploateringsstryck på befintliga grönområden och att dessa områden kommer att behöva leverera fler nyttor till en alltmer anspråkskrävande och skiftande skara intressenter i framtiden. Grönområden har många funktioner; för rekreation och andra sociala aspekter, ofta är kulturhistoriska värden starkt sammankopplade med grönområdena. Tillgång till park och natur är viktigt för människors psykiska och fysiska hälsa. Forskning visar på en tydlig koppling mellan folkhälsa och tillgång till rekreativa grönområden. Människor får andrum och avkoppling, de kan uppleva årstidsväxlingar, möta andra människor, se på växter och djur och få motion i naturlika miljöer. Bad utmed Mälarens stränder, promenader längs Svartån eller genom stadsdelsskogarna, fågelskådning, sportfiske, cykling och ridning är exempel på rekreation som har en tydlig koppling till grönstrukturen.

I grönstrukturplanen redovisas områden som räknas som ”Mycket värdefulla grönområden”. Dessa områden har avgörande betydelse för tätortens grönstruktur och identitet samt för biologisk mångfald och för rekreation och ska bevaras och utvecklas. Mycket värdefulla gröna områden är bland annat identitetsbärande stadsparker (Djäkneberget, Vasaparken och Stadsparken), områden av stor betydelse för västeråsarnas motion och rekreation (Rocklunda- och Rönnbyskogen) samt områden av regional betydelse för natur, friluftsliv och rekreation som är utpekade i Naturvårdsplan för Västmanlands län 2015 (Vedboskogen och Mälarparken samt Norra Hökåsens närnaturskog). Lögarängen och Lögastrand är viktiga för rekreation vid Mälaren. Svartåns dalgång mellan Skultuna och Västerås samt området norr om Rönnby och Önsta-Gryta är viktiga närströvområden. I dessa områden ska natur- och kulturvärden samt sociala värden bevaras och, där det är möjligt, utvecklas och endast anläggningar eller andra anordningar som är förenliga med områdenas bevarande och utveckling ska tillåtas.

Råbyskogen, hållmarkskog.

"Övriga gröna områden" har klassats in i fyra olika värdenivåer, vilka är baserade på en sammanvägning av naturvårds-, friluftslivs- och kulturmiljövärden samt ekosystemtjänster. Inom gruppen övriga gröna områden kan delvis annan markanvändning tillåtas om utpekade värden och kvaliteter kan behållas eller kompenseras.

Mer eller mindre sammanhängande parker och naturområden bildar en grön infrastruktur, lika viktig som vägar och gator, vatten- och avloppsledningar och ledningar för energiförsörjning. Grönstrukturen har många olika anspråk på sig, samtidigt som tillgångarna är begränsade och utmaningen är att bygga en tätare och grönare stad.

Vattnet har stor betydelse för många aktiviteter, till exempel fiske och friluftsliv. Områden i direkt kontakt med eller med utsikt över Mälaren och Svartån utgör våra mest uppskattade platser. Rekreativvärdena utmed Mälarens strand i Västerås är många. Det gör kommunen attraktiv för boende och som besöksmål. Vatten och stränder är mycket viktiga livsmiljöer och spridningsvägar för växt- och djurlivet. Stränderna har en stor variation av arter som tillhör vattenmiljön, landmiljön eller båda miljöerna.

Det är viktigt för serviceorternas utveckling att de boende har tillgång till mötesplatser och rekreativsmöjligheter. Behov av närströvmråden och mötesplatser tillgodoses för samtliga orter.

Stadens parker och grönområden har olika karaktär och fyller olika funktioner. Stadsparker har betydelse för stadens alla invånare och även som turistobjekt, oftast med kulturhistorisk koppling. Grannskapsparken är en offentlig park som ligger nära den egna bostaden och fungerar som samlingspunkt för stadsdelen. Det finns enkla närparker och i det mycket exploaterade urbana landskapet kan skapande av gestaltade fickparker vara ett alternativ där det finns brist på gröna områden. Parker, naturområden och anläggningar är beroende av att man kan röra sig mellan dem utan att hindras av barriärer i form av t ex trafikleder. Delar av stadens gång- och cykelvägnät länkar lummiga, omväxlande och ostörda park- eller naturmarksområden i gröna rekreationsstråk. Stadens viktigaste rekreationsstråk utgörs av stråken utmed Svartån och Mälaren.

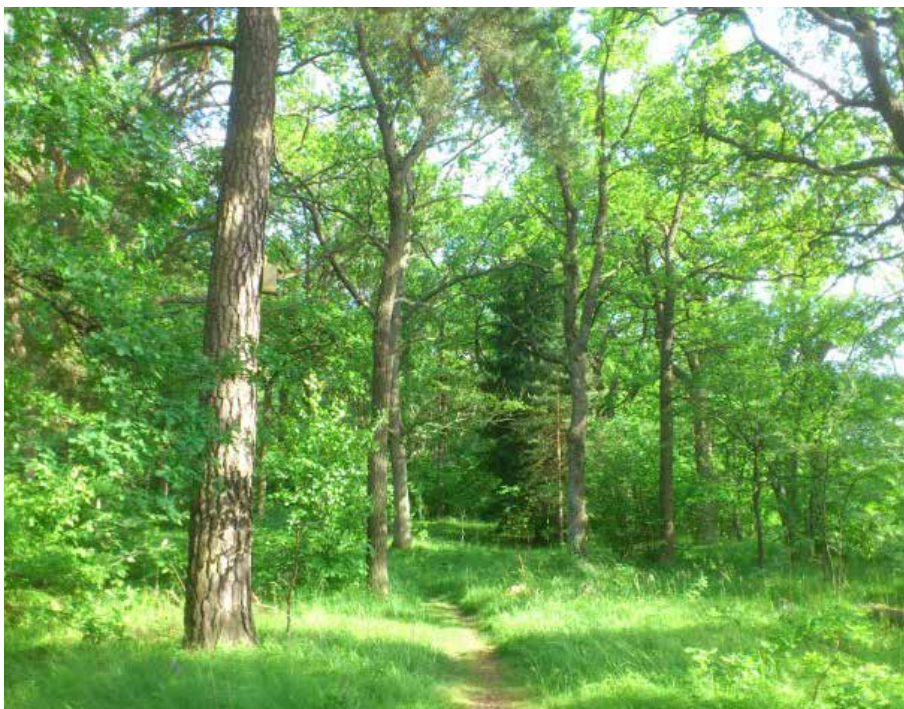
Skolans pedagogiska behov av park och natur är tydligt. Här påtalas vikten av egna möten med naturen, och biologiundervisningen ska grundas på elevernas egna iakttagelser av växter och djur. Elevernas intresse för att vara fysiskt aktiva ska utvecklas och där ingår lek och rörelse i natur- och utemiljö. Närhet och närbarhet till grönområden är viktigt för förskola och skola. Tidiga positiva upplevelser av motion och idrott har stor betydelse för individens benägenhet att vara fysiskt aktiv senare i livet. Rocklundaområdet, Bellevue och Vedbo skidbacke betjänar hela staden med sina anläggningar och vänder sig i första hand till äldre ungdomar och vuxna. För god tillgänglighet till idrott ska det finnas idrottsplatser i stadsdelarna och ett utbud av boll- och isplaner samt mindre pulkabackar. Idrottsplatserna bör ligga i anslutning till stadsdelskogarna där det finns möjlighet till löpträning.

Våra växt- och djurarter är byggstenarna i ekosystemet. Ju fler arter vi lyckas behålla på jorden desto stabilare är våra ekosystem och desto bättre förutsättningar att minska risker och kostnader i framtiden. I en stad finns det mer eller mindre lämpliga habitat och bättre eller sämre spridningsmöjligheter för olika arter. Den urbana miljön har även blivit en fristad för många av dagens hotade arter. Gamla träd, särskilt av ädellöv och tall, är ofta grova och har skrovlig bark och håligheter, och erbjuder en mängd mikromiljöer för olika arter. Även många rovfåglar och fladdermöss lever i staden, och i och intill anlagda dammar finner vi arter som hör till vattenmiljöer – både kärlväxter och groddjur. Stadsdelskogarna nyttjas för vardagsrekreation som att promenera eller rasta hunden. Förutom att fungera som rekreationsområde är de också tillflyktsort för många djur, växter och svampar. Stadsdelskogar måste skötas aktivt och varsamt med hänsyn till naturvärden och hur skogen används av allmänheten.

Västerås stad väljer att i första hand bevara och utveckla ädellöv- och tallmiljöer i staden. Den totala mängden av dessa två naturtyper är tillräckligt stora och tack vare ett finmaskigt nätverk av vegetation och strukturer finns det tillräckligt mycket samband med varandra för att arter knutna till dessa miljöer ska ha möjlighet att fortleva.

Det finns välutnyttjade strandnära promenadstråk i anslutning till Svartån och stora delar av strandmiljöerna är allemansrättsligt tillgängliga. Vilket även gäller delar av Emausbäcken. Det går promenad- och cykelstråk längsmed åfårans öppna sträcka.

Mälarparken. Naturklass 2, objekt av regionalt intresse, i Naturvårdsplan för Västmanlands län 2015.

Ekosystemtjänster kan sammanfattas som "nyttor som människor får från ekosystem". Klimatförändringarna innebär påfrestningar på både människor och grönstruktur med ökad temperatur, intensivare regn och stormar, havsnivåhöjning och erosion. En utvecklad grönstruktur kan bidra till att mildra effekterna av klimatförändringarna. Grönskan i staden bidrar till ett behagligt klimat. Den fungerar som luftrenare från stoft och avgaser, den dämpar vindar, höjer luftfuktigheten och utjämnar temperaturskillnader. Industriområden med stora öppna plan visar upp de högsta yttemperaturerna, bostadsområden med uppväxta träd och annan vegetation är svalare, medan de lägsta temperaturerna finns i stadsdelsskogarna.

Översvämningar i städer i samband med skyfall orsakar trafikproblem, elavbrott, och stora ekonomiska skador. Det går inte att bara förlita sig på tekniska lösningar utan behöver även dra nytta av de naturgivna förutsättningarna. Naturområden och grönytor kan bidra med ekosystemtjänster för att minska effekter av skyfall, för att rena vatten och för att minska belastningen på dagvattensystemen. Det har blivit allt tydligare i ekonomiska sammanhang att naturen ger oss viktiga varor och tjänster som vi är beroende av. Att närhet till grönska är attraktivt bekräftas även av att priserna på fastigheter ofta är högre i närhet av park och natur.

Den fysiska planeringen kan inte endast fokuseras på bebyggelse för boende och verksamheter. Även andra funktioner och värden måste lyftas mer i planeringen, till exempel grönområden, parker och rekreationsmöjligheter. Grönstrukturplanen anger mål och riktlinjer som säkerställer att det finns tillgängliga grönytor med rätt kvalitet för rekreation och biologisk mångfald inom korta och närliggande avstånd från boende eller skolan.

Läsanvisningar

I avsnitt Bakgrund och syfte förklaras vad grönstruktur och grönstrukturplan är. Dessutom klargörs grönstrukturplanens status och avgränsningar, planprocessen och hur planen ska användas.

Planens övergripande mål, som har sitt ursprung i lagstiftning, ÖP 2026 och strategier för att skapa en hållbar utveckling redovisas i avsnittet Mål. I samma avsnitt redovisas strategier för utveckling och förvaltning av park- och naturområden samt riktlinjer för gröna värden vid planering och byggande.

En sammanvägd bedömning av tätortens grönområdens värden med avseende på rekreation, biologisk mångfald, ekosystemtjänster och kulturmiljö görs i avsnitt Värdering och riktlinjer för grönområden.

Bedömningen redovisar anspråk på grönytor utifrån bevarandevärde, riktlinjer för tillgång, närhet och kvalitet på grönområden, samt stadsdelarnas tillgång eller brist på parker och natur.

Avsnittet innehåller två kartor över tätorten som redovisar mycket värdefulla grönområden där riktlinjen är att grönområdenas natur- och kulturvärden samt sociala värden ska bevaras och, där det är möjligt, utvecklas. Övriga gröna områden där annan markanvändning kan tillåtas och riktlinjen är att dokumenterat höga värden för naturmiljö, kulturmiljö och friluftsliv ska skyddas och negativ påverkan undvikas och minimeras.

Inom samma avsnitt redovisas värden för vattendrag och serviceorterna.

De bedömda värdena för grönstrukturen i tätorten, serviceorterna och längs vattendrag kommer att vägas i olika instanser gentemot andra intressen, såsom bostadsbebyggelse, skolor eller industribebyggelse.

I avsnitt Grönskans och vattnets olika roller och funktioner klargörs mer ingående grönskans betydelse för rekreation, friluftsliv och folkhälsa. Parker- och grönskans hierarki, olika karaktärer och funktioner redovisas, grönskans värde för stadens identitet förklaras, liksom dess värde som pedagogisk resurs. Därefter förklaras grönskans ekologiska funktioner och förutsättningar för biologisk mångfald i staden. Stadsdelsskogarna presenteras samt även stadens tall- och ädellövskogsnätverk som till en del länkas genom den finmaskiga grönstrukturen bestående av alléer och trädplanteringar längs gång- och cykelvägar.

Under avsnitt Vattendrag i Tätorten beskrivs de rekreationsmöjligheter som finns längs stadens olika vattendrag samt kända naturvärden.

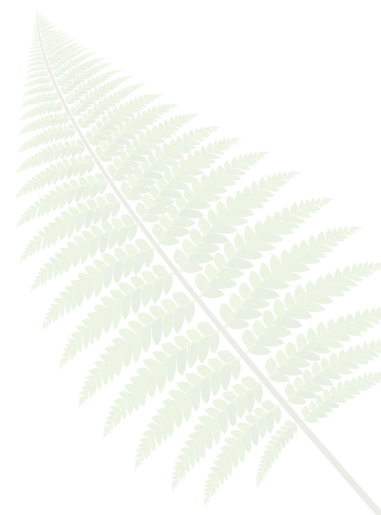
En förklaring till vad ekosystemtjänster är finns i följande avsnitt, som således heter Ekosystemtjänster. Här redovisas grönskans värde för att förebygga klimatförändringarnas negativa effekter - hur grönska bidrar till att reglera lokalklimat och luftkvalité samt sänka temperaturen under varma årstider och hur grönytor kan skapa förutsättningar att minska risken för skyfallsöversvämning och skapa långsiktigt hållbara lösningar för omhändertagande av dagvatten.

Avsnittet Tillgång till och besöksstryck på gröna ytor redovisar vilka områden som har långt till grannskapsparker (> 300m) för enkel vardagsmotion och i vissa fall vilka alternativ som finns. Baserad på befolkningsstatistik har besöksstrycket på grannskapsparker och stadsdelsskogar beräknats. Besöksstrycket redovisas i tre klasser från lågt till högt tryck. Tillgång till stadsdelsskogar samt rekreationsstråk redovisas och brister pekas ut.

Under Bilagorna finns det Konsekvensbeskrivning där grönstrukturplanens samband med och konsekvenser för översiktsplanen redogörs för.

Värderingsparametrar förklarar hur de olika anspråken på grönområden har bedömts och klassats.

Lagstiftning, miljömål och övriga vägledande dokument som hänsyn har tagits till under arbetet gång redovisas bland bilagorna.

Inledning

Bakgrund och syfte

Västerås stad – som har ansvaret för den fysiska planeringen står, som så många andra kommuner, inför ett dilemma. Befolkningsökningen och näringslivets utveckling gör att staden måste öka tillgången på bostäder och verksamhetslokaler. Detta kan ske genom ianspråktagande av mark i stadens utkanter, genom komplettering av befintlig bebyggelse eller omvandling av redan bebyggda områden. Oavsett vilket alternativ som väljs får det konsekvenser för naturen.

När ny mark bebyggs motas naturen tillbaka och i värsta fall kan resultatet bli ett fragmenterat landskap som inte kan upprätthålla en livskraftig natur. Det kan leda till en minskad biologisk mångfald och att invånarna måste färdas allt längre för att komma i kontakt med naturen. Å andra sidan kan grönområden inne i städerna bevaras och ge en viss naturtillgång för invånarna. Om man istället väljer att förtäta och komplettera bebyggelsen kan den orörda naturen sparas. Men detta innebär att tillgången på naturområden i form av parker och skogspartier inne i staden istället minskar. Det är inte alltid som de högsta naturvärdena finns utanför staden – sparade skogsområden inom tätbebyggt område, liksom äldre parkmiljöer, kan hysa en speciell och hotad fauna och flora.

Naturen bidrar på många sätt till människans välbefinnande och trivsel samt fysiska och mentala hälsa. Med hänsyn till folkhälsan och samhällsekonomin är det därför viktigt att planera staden med en väl anpassad och fungerande grönsstruktur.

Vad menas med grönsstruktur?

Grönsstruktur är ett samlingsbegrepp som innefattar all grönska i städerna och i deras omgivning. Här ingår såväl parker som stadsdelsskogar, bostadsgårdar, kyrkogårdar, koloniområden, vatten, vägrenar och privata trädgårdar samt ruderatmark. Det är helheten och sambanden i detta system av grönska som är det viktiga. Grönsstruktur handlar även om vad som ibland betecknas som "blå" frågor eller "blå-struktur" i kommunalt planeringssammanhang, det vill säga naturområden och ekologi som är knutna till vatten.

Begreppet grönsstruktur har sitt ursprung i samhällsplaneringens utveckling. Under senare delen av 60-talet och under 70-talet, i samband med den ökande urbaniseringen, började man se växtligheten i städerna som ett sammanhängande mönster och det planerade gröna gick från att bestå av isolerade företeelser, såsom stadsparker och enskilda trädgårdar, till att bli ett grönt nätverk, en grönsstruktur.

Idag har ett nytt, snarlikt begrepp tagit plats inom policy, planering och beslutsfattande i Sverige – grön infrastruktur. Naturvårdsverket betonar att arbete med grön infrastruktur innebär att ”vid planering av alla typer av mark- och vattenanvändning ha ett helhetsperspektiv på landskapets ekologiska funktioner”. Naturvårdsverket har även angett följande definition av grön infrastruktur: Ett ekologiskt funktionellt nätverk av livsmiljöer och strukturer, naturområden samt anlagda element som utformas, brukas och förvaltas på ett sätt så att biologisk mångfald bevaras och för samhället viktiga ekosystemtjänster främjas i hela landskapet. Vägkanter, skapade biotoper och vandringsvägar för fisk är exempel på anlagda element. Ekosystemtjänster är produkter och tjänster som naturen ger oss. Dessa bidrar till livskvalitet och välfärd, såsom ren luft och rent vatten, reglering av lokal temperatur, friluftsliv, skönhetsupplevelser och möjligheter till stressreducering och återhämtning.

Båda begreppen, grönstruktur och grön infrastruktur, syftar till att skapa en helhetsbild av ett landskap eller område ur ett ekologiskt och socialt landskapsperspektiv. De olika gröna och blå ytorna har olika egenskaper och kvalitéer. De samverkar och är länkade till varandra på olika sätt genom en variation av nätverk som korridorer och ”stepping stones¹” som ligger mellan bostäder, industrimark och trafikleder. I det urbana landskapet finns det ofta områden med brist på grönstruktur.

Vad är en grönstrukturplan?

Tydliga användbara underlag har stor betydelse för utveckling av ändamålsenlig fysisk planering. Bevarande av och insatser för grön infrastruktur behöver betraktas som en självklar tillgång för den lokala och regionala utvecklingen. En grönstrukturplan har som huvudsyfte att säkerställa gröna områden på rätt ställen och med rätt egenskaper och kvaliteter för såväl människors rekreation som för ekologiska funktioner. Grönstrukturplanen omfattar hela kommunen, men har fokus på tätorten och serviceorterna. Arbetet med grönstruktur i praktiken innebär skydd, bevarande, restaurering och återskapande av livsmiljöer; ekosystemfunktioner och naturliga processer beaktas i såväl fysisk planering och pågående mark- och vattenanvändning som i brukande och förvaltning av naturresurser. Den funktionella gröna infrastrukturen består av sammanhängande grönområden samt tillhörande gröna stråk och länkar som har betydelse för naturvård och/eller sociala faktorer. De är angelägna att bevara inför framtiden. Dessa grönområden är viktiga ur olika perspektiv.

- socialt perspektiv – för rekreation, välmående och folkhälsa
- ekologiskt perspektiv – för biologisk mångfald och artskydd
- ekosystemtjänstperspektiv – för att upprätthålla funktioner som gynnar människor, till exempel skydd mot översvämning, reducering av skadliga partiklar i luften och klimatreglering.

Vid planering av alla typer av mark- och vattenanvändning ha ett helhetsperspektiv på landskapets ekologiska funktioner

1. Stepping stone är en biologisk term för områden som ligger nära kärnområden och varandra och utgör spridningslänkar som upprätthåller flöden genom biologiska nätverk.

Grönstrukturplanens status

Byggnadsnämnden i Västerås stad har gett stadsbyggnadsförvaltningen i uppdrag att ta fram en grönstrukturplan. Den ersätter Grönstrukturplan för Västerås tätort som togs fram som en delutredning i Översiktsplan för Västerås tätort 2004. I Västerås översiktsplan ÖP 2026 har 13 strategier för en hållbar utveckling formulerats.

Grönstrukturplanen berörs av och berör huvudsakligen följande strategier:

- Hälsa, välbefinnande och jämlika förutsättningar,
- Balanserad komplettering,
- Levande innerstad,
- Resurs- och klimatanpassning
- Grön- och blå identitet.

Västerås stad har satt upp ett flertal mål och inriktningar i ÖP2026 för hur rekreation, hälsa, naturvärden och god livsmiljö ska främjas. Dessa mål gäller även för det tematiska tillägget till översiktsplanen avseende grönstrukturen. Syfte med att ta fram en ny grönstrukturplan för Västerås stad och serviceorterna är att säkerställa att dagens och framtidens invånare får tillgång till tätortsnära gröna och rekreativa miljöer med livskraftiga ekosystem.

Grönstrukturplanen har även ett visst samband med följande strategier:

- Attraktiv regionstad,
- Bostäder för alla,
- Livskraftig landsbygd med starka serviceoreter,
- Enkelt att gå och cykla samt
- Kulturarv och utveckling i samklang.

Denna plan ska ersätta "Grönstrukturplan för Västerås tätort" som togs fram som en delutredning i Översiktsplan för Västerås tätort 2004.

Avgränsningar

Grönstrukturplanen omfattar kommunen i ett övergripande perspektiv men har fokus på tätorten och serviceorterna. Projektet utgår från vikten av ett utvidgat tidsperspektiv innefattande ett omfattande historiskt perspektiv, nuläget och framtida önskemål. Utifrån detta utreds hur den gröna miljön kan utvecklas och eventuellt samutnyttjas med andra funktioner för att bidra till de önskade värdena. En diskussion förs kring värden och önskemål som sedan kommer att ligga till grund för framtida ställningstagande kring exempelvis förtätning av bebyggelsen eller en förstärkning av ett samhälles identitet och attraktivitet.

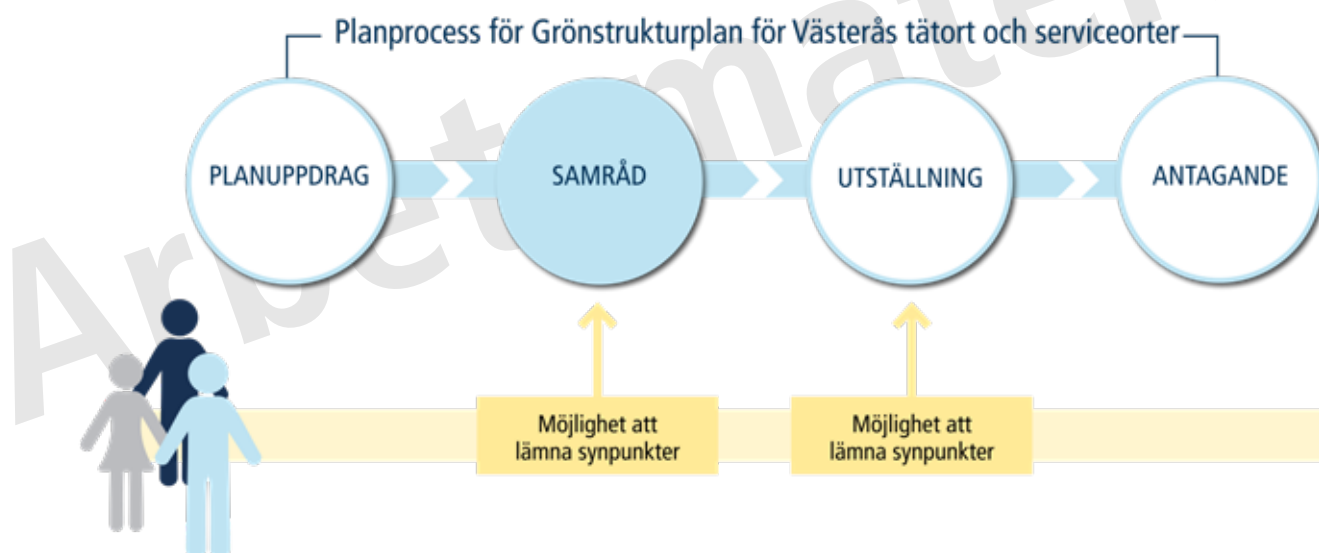
Planen tar inte upp hur staden ska arbeta med restaurering, återskapande av livsmiljöer och nyskapande av anlagda element. Dessa frågor behandlas i Handlingsplanen för natur- och kulturmiljön i Västerås och i Vattenplanen. Grönstrukturplanen är översiktlig och ytterligare detaljerade inventeringar av naturområden kommer att behöva utföras. Områdena och ytorna som redovisas i värderingskartan "Grönska i staden" (sid 25) består av Västerås stads mark och gränserna mellan de olika ytorna har dragits utifrån marktyp, driftskartor, skötsel- och skogsbruksplaner med mera. Tomt- och kvartermark

i och kring kring bostadsområden, skolor, förskolor och industrimark har inte analyserats. Miljön i dessa områden är främst en angelägenhet för respektive fastighetsägare i dialog med boende, förskola eller skola. Det finns ingen självklar gräns där tätorten slutar och landsbygden tar vid, men en avgränsning har gjorts i huvudsak utifrån SCB:s² tätortsgräns tillsammans med gränserna för Erikslunds, Västerås hamn och Hackstas och Sättras FÖP-områden³. Avgränsningen behövs, dels för att planen till största delen behandlar den tätortsnära naturen och dels för att materialet ska kunna vara någorlunda hanterbart.

Planen föreslår inte vilka grönytor som kan bebyggas eller tas i anspråk på annat sätt.

Planprocessen

Planprocessen innebär att planförslaget kommuniceras med såväl allmänheten som berörda myndigheter. Detta för att ge alla berörda parter möjlighet att lämna synpunkter på planförslaget och därigenom vara delaktiga och påverka planprocessen.

Samrådet är en viktig planeringsfas dels för att fånga upp allmänhetens lokalkännedom och dels för att bemöta eventuella frågor angående planförslaget. Därför är alla välkomna att lämna synpunkter under samrådet.

Inför utställningen av planförslaget har de inkomna synpunkterna sammanställts i en så kallade samrådsredogörelse. I samrådsredogörelsen redogörs för vilka synpunkter som kommit in och hur kommunen bemöter dessa synpunkter. Det reviderade planförslaget ställs sedan ut på nytt.

Under utställningen finns återigen möjlighet att lämna synpunkter. Även synpunkter från utställningen kan föranleda justeringar i planförslaget. Handlingarna beräknas vara klara för antagande under våren 2020.

Det är kommunfullmäktige som fattar beslut om antagande av grönstrukturplanen.

.....
2. SCB Statistiska centralbyrån.

3. FÖP Fördjupad översiktsplan.

Hur ska planen användas?

Grönstrukturplanen ska vara ett redskap vid stadsplanering och som stöd i samband med skötsel av, och investeringar i, stadens parker, stadsdelsskogar och övriga naturområden. I grönstrukturplanen formuleras mål och strategier för hur de gröna naturmiljöerna ska bevaras, stärkas och utvecklas, samt hur en sammanhängande grönstruktur kan uppnås. Grönstrukturplanen redovisar anspråk på grönytor utifrån bevarandevärde, riktlinjer för tillgång, närhet och kvalitet på grönområden, samt stadsdelarnas tillgång eller brist på parker och natur.

Planen ska ses som en sektorsplan och utgöra underlag för kommunens stadsplanering och förvaltning av grönytor i Västerås tätort och i serviceorterna. De särintressen som behandlas i grönstrukturplanen är biologiska och kulturhistoriska värden, värden för rekreation, friluftsliv och lek samt värde för ekosystemtjänster. Grönstrukturplanens intressen kommer att värderas i olika instanser gentemot andra intressen, såsom bostadsbebyggelse eller industribebyggelse.

Ett av målen för den nya grönstrukturplanen är att identifiera och redovisa gröna och blå områden med rätt egenskaper och kvaliteter på rätt ställe för såväl människors rekreation som för ekologiska funktioner. En redovisning av hur staden ska arbeta med restaurering, återskapande av livsmiljöer och nyskapande av anlagda element är inte en del av den här planen utan dessa frågor behandlas i Handlingsplanen för natur- och kulturmiljön i Västerås och i Vattenplanen. Analyser har utförts genom bland annat kartläggning av gröna kulturmiljöer, naturvärdesinventeringar och sociotopkarteringar.

Grönstrukturplanen är översiktlig och ytterligare detaljerade inventeringar av naturområden kommer att behöva utföras. Tomtmark kring bostadsområden, skolor, förskolor och industrimark har inte analyserats. Miljön i dessa områden är främst en angelägenhet för respektive fastighetsägare i dialog med boende, förskola eller skola.

Mål, strategier och riktlinjer

Planens övergripande mål

Parker och grönområden ska säkerställas för att **tillgodose västeråsarnas behov** av rekreation och friluftsliv, där grönområden fungerar som offentliga mötesplatser och där barn kan **leka** i en stimulerande miljö.

Västerås ska erbjuda ett **rikt växt- och djurliv** och en **varaktigt frisk, livskraftig och attraktiv miljö** för invånarna.

Grönområden och vatten som bidrar till **stadens identitet och karaktär** eller är bärare av **kultuhistoriska värden** ska säkerställas och vidareutvecklas.

Det ska finnas **sammanhängande stråk** för rekreation och funktionella **spridningsvägar** för växt- och djurliv kopplat till Mälaren och omgivande landskap.

Västerås ska ta **tillvara och utveckla de ekosystemtjänster** som gröna och blå miljöer erbjuder.

Behov av närströvmråden och mötesplatser ska tillgodoses för samtliga orter.

Barnens lekstig, Mälarparken.

Dessa mål har sitt ursprung i lagstiftningen, ÖP 2026 och ett antal av de strategier som staden behöver följa för att skapa en hållbar utveckling. Målen berörs även av andra vägledande dokument såsom nationella miljömål, landskapskonventionen och folkhälsomål.

• Grön och blå identitet

Stadens grönska och dess samband med omgivande natur och vatten är en del av Västerås attraktion och långsiktiga hållbarhet. Den ska tas tillvara och utvecklas. Mälaren med strandområden, Svartådalen, Djäkneberget, Vasaparken, Kyrkbacken, stadsdelarnas parker och stora skogsområden utgör ett kulturarv som präglar staden och bidrar till stadens identitet. Det gör också Badelundaåsen med kulturmiljöer och omgivande kulturlandskap. Stadsdelsskogarna är med sin storlek en viktig tillgång för stadens växt- och djurliv som ska tas tillvara. Ekologiska nätverk och deras funktion ska bibehållas och utvecklas så att de tillsammans bildar habitat och livsrum för många livskraftiga populationer och skyddsvärda arter.

Motionsspår på Björnö.

- **Hälsa, välbefinnande och jämlika förutsättningar**

Vistelse i gröna miljöer har stor betydelse för människors välbefinnande. Grönska inbjuder till samvaro och sociala kontakter i bostadens närhet. Den erbjuder möjlighet till lek och andra utomhusaktiviteter. Stadsdelsskogar är en unik tillgång för västeråsarnas vardagliga rekreation. Stadsdelarnas egna stora naturområden, som med park- och naturstråk förbinds med bostadsgårdarna ger möjlighet till naturupplevelser och samvaro för alla invånare. Gröna områden ska upplevas som trygga.

- **Klimatanpassning**

Gröna områden bidrar till att dämpa effekterna av skyfall och översvämningar genom fördröjning av vattenflöden. Grönskan i staden hjälper också till att ge ett behagligt klimat. Den fungerar som luftrenare från stoft och avgaser, den dämpar vindar, höjer luftfuktigheten och utjämnar temperaturskillnader.

- **Ny bebyggelse kan utformas i samklang med gröna värden**

Västerås är en växande stad. Det kommer hela tiden önskemål om nya bebyggelseytor. Vissa företeelser i stadslivet kräver täthet – avstånd till service, nöjen, handel och arbeten förkortas, invånarantalet blir tillräckligt stort för att hålla staden vital och fungerande. Friluftsliv, rekreation och naturupplevelser kräver tillgång till sammanhängande grönområden. God bebyggd miljö kräver både täthet och grönska. Alla västeråsare ska ha tillgång till ett mångsidigt utbud av gröna områden av god kvalitet i närheten av sin bostad, skola eller förskola, arbetsplats eller vårdinrättning. Samtliga nivåer i en hierarki från entréyta/trädgård, närpark, grannskapspark, stadsdelsskog eller stadspark, samt strövområde behövs för en god standard. Vi får inte bygga bort dessa kvalitéer.

Strategier för utveckling och förvaltning av park- och naturområden

Västeråsarna ska ha tillgång till ett mångsidigt utbud av gröna områden av god kvalitet i närheten av bostaden. För att Västerås ska upplevas som attraktivt att bo och verka i eller besöka krävs rekreationsområden för upplevelser och rofylldhet, tillgång till vackra välskötta parker och naturområden. Dessa ska förvaltas på ett bra sätt och utvecklas för att höja standarden.

- Samtliga nivåer i en hierarki av grönområden behövs i en god bebyggd miljö och där det saknas grönområden av en viss nivå ska Västerås stad investera i en standardförbättring
- Närparker eller andra befintliga grönytor ska utvecklas i stadsdelar där det finns brist på grannskapspark
- I befintliga områden med mycket hårdgjord yta och brist på utrymme ska väl gestaltade fickparker anläggas
- Bjurhovdaskogen och Skälbyaskogen blir nya stadsdelsskogar
- Grönområden ska skötas så att kvalitéer och kriterier behålls och utvecklas
- Grönområden i närheten av förskolor utvecklas som pedagogisk resurs

- Det är viktigt att eftersträva stor variation mellan och inom skogsmarken och slå vakt om äldre träd och skog
- Parker och naturområden ska upplevas som trygga
- Parker och naturområden ska skyddas från buller
- Utformning av parker och naturområden ska vara tillgängliga
- Mindre vattendrag i tätorten ska bevaras och om möjligt återskapas
- Ta fram skötselplaner för stadsdelskogarna
- Ta fram skötselplan för de mindre skogsytorna inom tätorterna
- Ta fram skötselinstruktioner, där trygghetsaspekten beaktas, för hantering av växtlighet intill gång- och cykelbanor

Hamrebäcken.

Trygghet

Att uppleva trygghet i de offentliga rum som stadens parker och naturområden utgör är viktigt för att man ska vistas där. Flera forskningsstudier visar att upplevd trygghet och säkerhet är en mycket viktig faktor som påverkar den fysiska aktiviteten hos många grupper. Detta samband är speciellt markant för vissa grupper i samhället, exempelvis barn, äldre och kvinnor, särskilt kvinnor från etniska minoriteter. Mörker är ett avsevärt hinder för promenader, speciellt för kvinnor och därför är bra belysning viktigt för att öka tryggheten utomhus enligt ett antal vetenskapliga studier. (Faskunger 2008, Medina 2016)

En tydlig hierarki i privat, halvprivat och offentlig zon ger möjlighet att planera för social kontroll. Det kan innebära att planera så att många människor rör sig här men också att det finns möjlighet till överblick. Även i mörker bör man ha möjlighet att se mötande människors ansikte. Det innebär inte att alla gång- och cykelvägar inom rekreationsstråken ska vara belysta utan kan innebära att erbjuda alternativa, belysta, vägval för gående och cyklande nattetid.

Buller

Stadens park- och naturområden är till största delen skyddade från buller. Några av stadens centrala parker och parker utmed E18 är dock bullerstörda. Här bör bullerdämpande åtgärder genomföras. Samtliga strövområden är bullerstörda utom Önstaskogen och norra delen av Svartådalén. Dessa tysta områden ska skyddas så att inte heller de blir störda från buller.

Exempel på åtgärder vid exploatering av grönyta

- Parkmark med låga värden utvecklas genom kvalitetsförbättring och/eller skydd från buller.
- Kvaliteten i befintliga parker förbättras genom att tillföra fler parkkaraktärer (se faktaruta sid 43).
- Yta med flyttbara värden, till exempel en lekplats eller idrottsplats, kan tas i anspråk om värdena ersätts i den kvarvarande ytan.

Riktlinjer för gröna värden vid planering och byggande

Alla markområden där växtlighet eller vatten finns är en del av den gröna strukturen. Vissa grönområden har särskilt höga värden för såväl människors rekreation och hälsa som för ekologiska funktioner. Det är viktigt att det tas extra hänsyn vid planering och byggande på och intill gröna ytor med höga värden.

Planeringsprinciper för exploatering och bebyggelse i grönområden finns dokumenterade i Balanseringsprinciper för natur- och kulturmiljövärden i samband med exploatering och samhällsbyggnation, antagen av kommunfullmäktige 2015-09-03.

Inom kommunal planering finns det vedertagna principer för bevarande och hänsynstagande till gröna värden. I Boverkets anvisningar⁴ formuleras avstånd till olika former av grönområden. Olika generationers behov har utretts, likaså den biologiska mångfaldens behov. Följande målsättningar berör både invånarnas behov och biologiska behov.

Avstånd och storlek⁴

En förutsättning för att boende i ett område ska få glädje av parker och natur till vardags, är att de inte ligger för långt bort. Studier utförda ur folkhälso- och motionsperspektiv visar att parker för enkel vardagsmotion bör inte ligga längre bort än 300 m från bostaden, medan grönområden för mer kvalificerad motion bör ligga inom 800 m från bostaden. Strövområden kan ligga betydligt längre bort.

Målet är 50 m² när- eller grannskapspark per invånare och 50 m² stadspark eller stadsdelsskog per invånare. Vid beräkning av tillgänglig areal per invånare är det befolkningen i omkringliggande bostadsområden som utgör underlag. Detta ger en missvisande bild för stadsparkerna, som per definition används av alla stadens invånare.

- Ett varierat utbud av parker och naturområden ska vara tillgängligt för alla: tomt/entré, närpark, grannskapspark, stadsdelsskog eller stadspark, strövområde.
- Alla ska ha tillgång till 50 m² park och 50 m² stadsdelsskog eller stadspark per invånare.
- Det ska ligga en park med grannskapsparks-kvaliteter max 300 m från bostaden.
- Stadsdelsskog och/eller stadspark ska ligga max 800 m från bostaden och strövområde 3 km från bostaden.
- Det ska finnas ytor till lek och aktivitet för barn i park- och naturområden i närheten av stadens alla förskolor.
- Ytor för idrott och aktiviteter ska finnas tillgängliga för alla
- Stadens park- och naturområden samt strövområden ska hänga samman i kontinuerliga rekreatiionsstråk och funktionella ekologiska nätverk. Särskilt viktiga är ädellövskogs- och tallnätverken.
- Hänsyn ska tas till den biologiska mångfalden.
- Naturinventeringar utförs i samband med planering och exploatering.
- De mindre vattendrag som finns i tätorten ska bevaras.
- Vattendragens strandskydd ska beaktas i planeringen.
- I områden där tillgången till park och natur är otillräcklig eller där det finns bristande kvalitet ska grönytor utvecklas.
- Kvartersmark med gröna upplevelsevärden kan i viss mån komplettera utbudet av parker. Men även i ett villaområde bör det finnas parkytor som sociala samlingsplatser på allmän mark.
- Balanseringsprinciperna ska följas vid exploatering av grönyta.
- I nya detaljplaner ska investeringskostnader för grönområden finnas med och en uppskattning av driftkostnaden ska redovisas.

4. Boverket.

Värdering och riktlinjer för grönområden

Grönstrukturplanen utgör ett av underlagen för översikts- och detaljplanering där överväganden görs mot andra intressen. Värdering av olika intressen görs under planprocessen. Som stöd i bedömningen finns två kartor över Västerås tätort, en karta över vattendrag samt åtta kartor över serviceorterna. Kartorna innehåller en sammanvägd bedömning av grönområdenas värde med avseende på rekreation, biologisk mångfald, ekosystemtjänster och kulturmiljö.

Västerås tätort

Mycket värdefulla grönområden

Dessa områden består av bland annat identitetsbärande stadsparker:

- Djäkneberget
- Vasaparken
- Stadsparken

Områden av stor betydelse för västeråsarnas motion och rekreation:

- Rocklunda
- Rönnbyskogen
- Vallby friluftsmuseum

Områden av regional betydelse för natur, friluftsliv och rekreation som är utpekade i Naturvårdsplan för Västmanlands län 2015.

- Vedboskogen
- Mälarparken
- Norra Hökåsens närnaturskog

Lögarängen och Lögastrand är viktiga för rekreation vid Mälaren. Svartåns dalgång mellan Skultuna och Västerås, där det finns välbevarad bebyggelse i öppet odlingslandskap, äldre vägar och fornlämningar samt området norr om Rönnby och Önsta-Gryta är viktiga närströvområden. Området kring Badelunda, är ett närströvområde för Västerås tätort i det öppna landskapet kring Badelundaåsen och Anundshög.

Motivering

De mycket värdefulla grönområdena har avgörande betydelse för tätortens grönstruktur och identitet samt för biologisk mångfald och för rekreation. Dessa värden ska bevaras och utvecklas. De bidrar till att västeråsarna och stadens besökare har tillgång till parkmark och natur från de stora natur- och rekreationsområden norr om staden genom stadens centrala parker och till de strandnära områdena längs Mälaren och Svartån.

Obs!

Naturvårdsplan för Västmanlands län 2015. För den helt övervägande delen naturvårdsobjekt i planen har naturvården begränsade anspråk där värdena utgörs av exempelvis geologiska storformer, förekomst av död ved, tillgång till lekvatten eller livsmiljöer för groddjur, med mera. Vedboskogen, Mälarparken och Norra Hökåsens närnaturskog pekas ut i deras helhet.

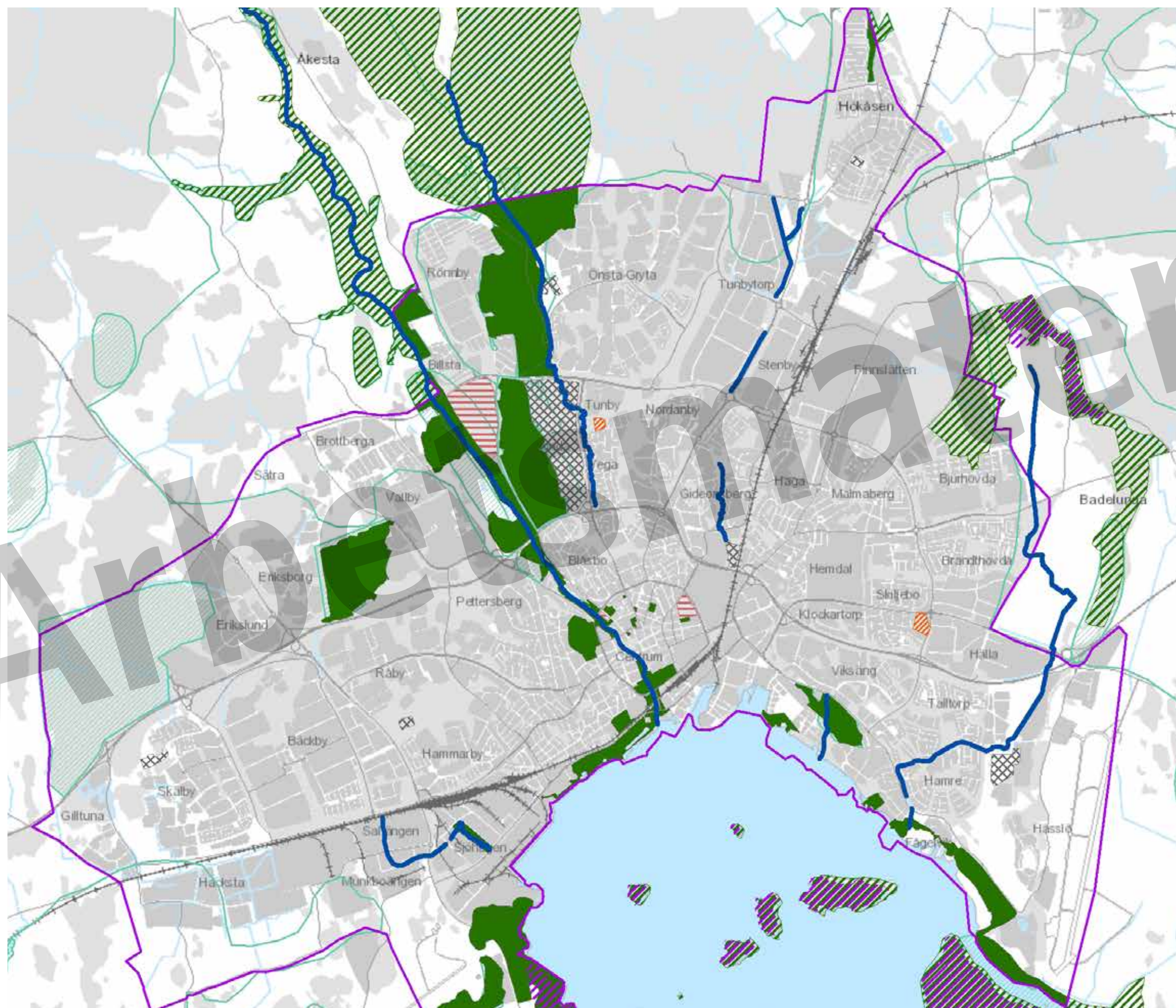

Riktlinjer för mycket värdefulla grönområden

De mycket värdefulla grönområdenas natur- och kulturvärden samt sociala värden ska bevaras och, där det är möjligt, utvecklas. Endast anläggningar eller andra anordningar som är förenliga med områdenas bevarande och utveckling ska tillåtas.

För områdena utanför tätorten (skrafferade på kartan) är målet att skydda och bevara natur- och kulturmiljövärden samt att utveckla och nyskapa miljöer som är viktiga för biologisk mångfald och för människans trivsel och upplevelser i landskapet, men också att möjliggöra en hänsynsfull bebyggelseutveckling på landsbygden, enligt riktlinjer angivna i ÖP 2026.

För området kring Badelunda föreslås att utveckling för rekreation och rörligt friluftsliv tillåts genom att åsens värdefulla natur- och kulturmiljöer stärks och tillgängligheten för besökare förbättras.

Karta 1. Mycket värdefulla grönområden

Mycket värdefulla grönområden

Inom tätorten

Utanför tätorten

Naturresevat

Idrottsanläggning

Kyrkogårdar

Fornlämningar av mycket stort värde

Ytor utpekade i Länsstyrelsens
naturvårdsplan 2016

Vattendrag

Tätortsgräns

Grönstrukturplan
för Västerås stad

0 0.5 1 2
Km

Okt 2018 VÄSTERÅS STAD

Mycket värdefulla grönområden

Övriga gröna områden

Områden där det finns inventerade och dokumenterade värden. Områdena har klassats i fyra olika värdenivåer. Inom gruppen övriga gröna områden kan delvis annan markanvändning tillåtas om utpekade värden och kvalitéer kan behållas eller kompenseras.

Motivering

Värderingarna är baserade på en sammanvägning av kända naturvårds-, friluftslivs- och kulturmiljövärden samt ekosystemtjänster.

Alla stadsdelsskogar intar en särställning genom sin storlek som gör det möjligt att uppleva ett visst mått av ostördhet och närhet till naturen utan att behöva ta sig ut från staden. Stadsdelsskogarna hyser även stora naturvärden.

Grannskapsparker har en särställning genom sin betydelse för den dagliga motionen och positiva bidrag till folkhälsan.

Riktlinjer för övriga gröna områden

Områden där annan markanvändning är möjlig. Planering i dessa områden ska följa riktlinjer angivna i "Balanseringsprinciper för natur- och kulturvärden i samband med exploatering och samhällsbyggnation (antagna av KF 2015-09-03)".

Dokumenterat höga värden för naturmiljö, kulturmiljö och friluftsliv, samt viktiga ekosystemtjänster, ska skyddas och negativ påverkan undvikas och minimeras. För att bidra till en balanserad komplettering av bebyggelse kan man följa skadelindringshierarkin. I första hand undviks intrång i ytor med höga värden, och först i andra hand görs intrång, i kombination med kompensationsåtgärder.

Intrång på värdefulla ytor förutsätter att ett annat viktigt intresse står emot natur-, kulturmiljö- eller friluftslivsintressen eller ekosystemtjänster. Om det är en yta med mycket höga dokumenterade värden och det inte är möjligt att undvika skadan på dessa värden föreligger hinder mot exploatering.

Om det är en yta med lägre bevarandevärde är inriktningen att minimera negativ påverkan genom att genom att undanta ytor, skydda individuella träd med mera.

Fråga om balansering och kompensation löses i varje enskilt fall.

Grönskan i staden

Vatten i Västerås tätort

Vatten ingår som ett element i parker och naturområden men är också en alldeles särskild kvalitet. Vattnet har stor betydelse för många aktiviteter, till exempel fiske och friluftsliv. Det gör kommunen attraktiv som boendeanternativ och som besöksmål. Områden i direkt kontakt med eller med utsikt över Mälaren och Svartån utgör våra mest uppskattade platser.

Svartån och andra vattendrag inom Västerås tätort

Mälaren

Rekreationsvärdena utmed Mälarens strand i Västerås är många. En stor andel av strandlinjen är tillgänglig och välanvända promenadstråk finns i princip längs hela denna del. Johannisbergs naturreservat och Johannisbergs herrgård som båda är upptagna i länets naturvårdsplan för sina naturvärden samt "Våtmarksområdet vid Hamre" som omnämns i den nationella våtmarksinventeringen (VMI, 2009) är också viktiga friluftsområden.

Flera badplatser finns också, den mest använda är Lögastrand, men även Lövudden, Johannisberg och Framnäs har badplatser. Vid den strandinventering som genomfördes 2016 noterades även att Notuddens park har en kort strandsträcka, som utgör en varierad strandmiljö. Här återfinns blockrik strand, en liten naturlig sandstrand och en liten strandskog bestående av alsumpskog.

Vintertid används Mälarens is flitigt av tusentals västeråsare för promenader, skridskoåkning och andra aktiviteter. En bana brukar plogas upp för att underlätta för dem som vill vara på isen. Bristen på naturliga stränder gör att det finns få naturliga fiskeplatser. Däremot finns gott om bryggor, pirer och andra platser där fiske är möjligt och fiskemöjligheterna längs stranden är därmed ändå bra.

Vatten och stränder är mycket viktiga livsmiljöer och spridningsvägar för växt- och djurlivet. Stränderna har en stor variation av arter som tillhör vattenmiljön, landmiljön eller båda miljöerna. Särskilt värdefulla för den biologiska mångfalden är naturstränder och andra vegetationsklädda stränder längs med Svartån. Förutom att de är värdefulla vattenmiljöer och spridningsvägar fungerar de också som viktiga biologiska filter som tar upp näringsämnen och föroreningar och bidrar därmed till att minska övergödningen och förorening av våra vatten.

Mindre bäckar

Värdefulla är också våra mindre bäckar i staden. De är: Persbobäcken, som rinner från Önstaskogarna i norr in i staden längs Vasagatans östra sida, Emausbäcken inne i Gideonsberg, Hamrebäcken som har sitt ursprung i skogarna norr om Bjurhovda, Kapellbäcken inom industriområdena söder om Bäckby samt Mälarparksbäcken, som i sitt nedre lopp rinner genom Mälarparken. Flera av de mindre vattendragen är delvis kulverterade och dessa partier har därmed förlorat sin funktion som spridningsväg för växt- och djurliv. Dessutom har en större andel hårdgjorda ytor i staden kraftigt förändrat vattenflödet. Det är därför viktigt att de kvarvarande vattendragen och deras stränder skyddas och att dagvatten fördröjs och renas så nära källan som möjligt.

Vattendragen, deras ekologiska värden, allemansrättslig tillgänglighet, etc behandlas utförligare i avsnittet om Ekologiska funktioner. Även i Västerås stads vattenplan 2012-2021 behandlas de blå värdena utförligare.

Riktlinjer för Vatten

Strandskydd gäller längs Svartån, 100 m, och för bäckar och vattenförande diken, 25 m.

Riktlinjer för vatten ska:

- säkerställa vattendrag och Mälaren för rekreation, gestaltning, biologisk mångfald i staden.
- utveckla den biologiska mångfalden i kombination med kulturvårds och rekreativa värden inom Svartastråket och dess tillflöden
- bevara och förstärka de befintliga natur- och vegetationsklädda stränderna
- nyttja strandskyddszonerna för att tillskapa nya biotoper som stärker vattnets roll som livsmiljö och Spridningsväg
- utreda möjligheten att öppna upp kulverterade vattendrag .

Serviceorterna

Det är viktigt för serviceorternas utveckling att de boende har tillgång till mötesplatser och rekreationsmöjligheter. Enligt ÖP 2026 ska behov av närströvmråden och mötesplatser tillgodoses för samtliga orter och nya bebyggelsegrupper.

Följande serviceortskartor visar bland annat tillgång till motionsspår, områden som är utpekade i Naturvårdsplan för Västmanlands län 2015 samt grönområden som klassas som grannskapspark eller närpark.

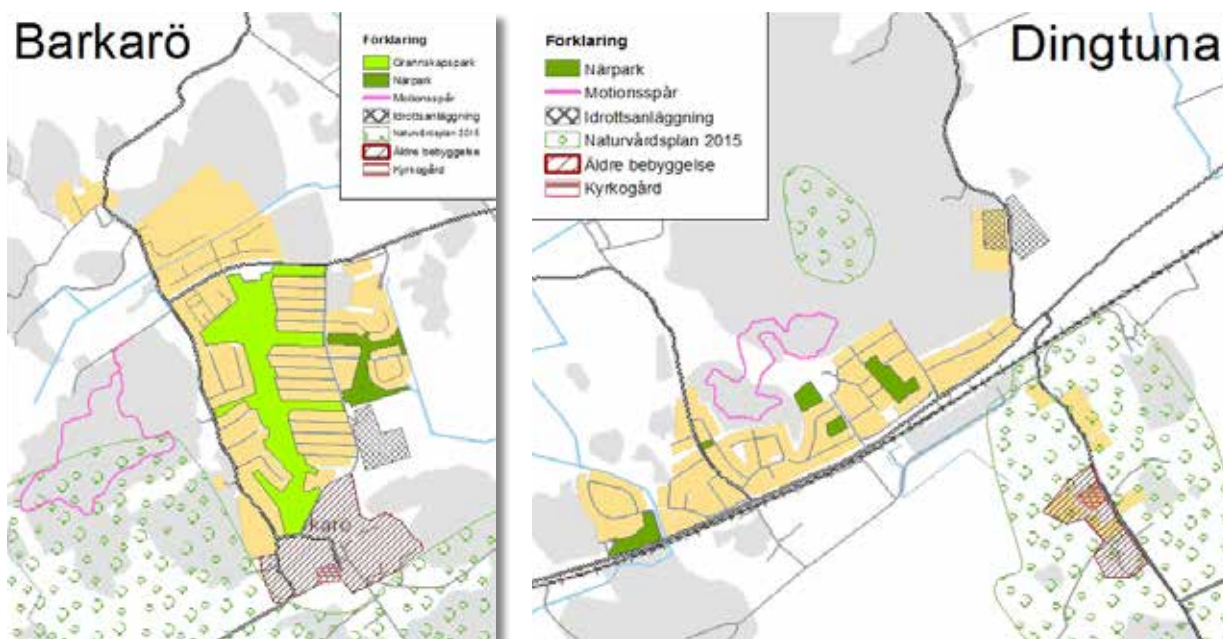
Barkarö

Omgivningarna runt Barkarö består av både skog och låglänt odlingsmark med närhet till Mälaren.

Väster om tätorten finns det ett skogsområde med motionsspår och i närheten av spåret finns det en yta med utegym och grillplats. Besökarna använder området för jogging eller gympa under sommarhalvåret och för skidåkning under vintertiden. En undersökning som utfördes av Mälardalens högskola visade att de flesta brukarna (60 procent) var kvinnor.

Den lilla skogsbevuxna höjden mellan villorna och radhusen i själva tätorten används främst för hundrastning och på dess östra sida finns det en liten lekpark med sandlåda och rutschkana. Söder om skogspartiet finns det en öppen yta med en större lekplats, aktivitetsytor av olika slag och en ängsliknande yta. Parken användes främst för lek, promenader och hundrastning.

Söder om tätorten finns det ett område "Område vid Barkaröby" som har upptagits i länets naturvårdsplan. Detta delvis på grund av landskapsbilden, omväxlande landskap med betydande hagmarker, men mest på grund av de geologiska formationerna. Talrika välutvecklade ändmoräner framträder i hagmarks- och åkerlandskapet. Vid slutet av istiden påverkades landskapet i Barkarö genom att det bildades många ändmoräner i området. Dessa ändmoräner är troligtvis det största mer eller mindre sammanhängande ändmoränområdet i länet.

Klassning av naturvårdsobjekten

1. Högsta naturvärde (motsvarande objekt av riksintresse)
2. Mycket högt naturvärde (motsvarande objekt av regionalt intresse)
3. Högt naturvärde (motsvarande objekt av lokalt intresse)

Dingtuna

Samhället ligger med skogen mot norr och ett storskaligt, flackt jordbrukslandskap med skogsklädda moränholmar och odlingsrösen till söder.

Som grönområde för Dingtuna fungerar skogsområden norr om tätorten. Marken utgörs mest av varierad barrskog med något lövinslag. Ett motions-spår har anlagts i skogspartiet och intill spåret finns det enklare faciliteter som sittbänkar och grillplats. Mitt i skogspartiet finns det ett öppet, odikat medel-rikkärr med artrik flora. Enligt Naturvårdsplan för Västmanlands län 2015 har klass 3 högt naturvärde, motsvarande objekt av lokalt intresse.

Sydost om samhället finns det ett stort område som har klassats som klass 2 i länsstyrelsens naturvårdsplan. Det är ett mosaiklandskap där de stora öppna åkrarna bryts av skogsholmar, öppna hagar med rik flora och träd- och buskbärande hagmark. På grund av svag hävd har stora delar av hagmarken vuxit igen, men det finns ändå en rik flora som uppträder i bryn och intill berghällar.

I själva tätorten finns det några närparker som består av öppna gräsytor och små trädbevuxna ytor och några lekplatser.

Gäddeholm

Gäddeholm är en ny serviceort som håller på att växa fram enligt inriktningen angiven i Översiktsplan för Gäddeholm, ÖP 60. Området angränsar mot kulturresevatet Gäddeholm, vars syfte bland annat är att vårda ett värdefullt kulturlandskap vid Mälaren som präglats av lantbruk som bedrivits sedan 1800-talet samt bevara och vårda en lantegendom med välbevarad herrgårdsmiljö.

Planens övergripande struktur är ett bevarande av herrgårdsmiljön, odlingslandskapet och målarstranden för rekreation medan bebyggelsen ligger i skogslandskapet.

Planen genomsyras av närheten till naturen och möjligheterna att skapa intressanta rekreationsstråk längs målarstranden och i bostadsområdena. Kontakten med Mälaren och Trådarängarna prioriteras och nya gång- och cykelvägar, stigar och rekreationsstråk förläggs i gröna kilar mellan bebyggelsegrupperna och förbinder Gäddeholmsområdets olika målpunkter med varandra. I dessa stråk ska naturupplevelsen prioriteras och de ska vara "lummiga, omväxlande och ostörda från biltrafik och komplettera gång- och cykelbanorna längs med huvudgatorna" Området närmast Mälaren avsätts för rekreation och friluftsliv och görs attraktivt för alla västeråsare.

Fyra detaljplaner inom området har antagits. I detaljplanen för Malmen 1, DP 1747 och detaljplanen för småbåtshamnen och badplats, Gäddeholm, dp 1625 har värdefulla natur- och våtmarksområden undantagits exploatering och utvecklas för rekreation och bevarande av natur. Längs vägen mot Irsta har ytor avsatts för dagvattenhantering. I samband med framtida etableringar inventeras områden för naturvärden.

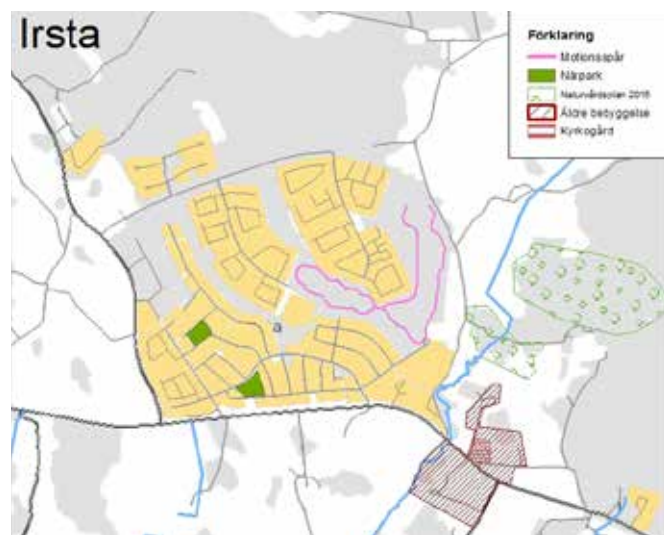
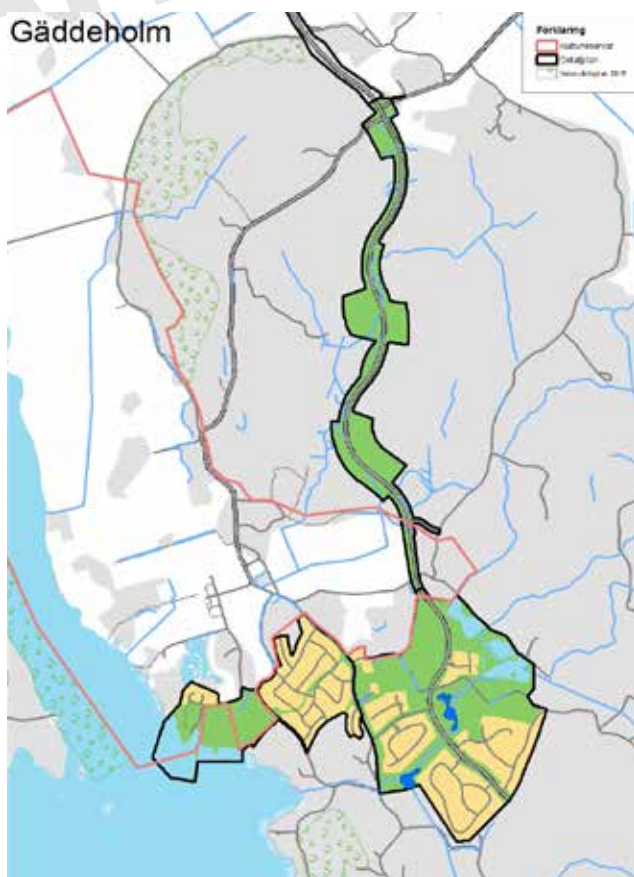
Irsta

Inom tätorten finns det två gröna områden som räknas som närparker, Sveaborg och Eddagatan. Landskapet väster, öster och söder om Irsta tätort består främst av äng och brukad åkermark. Norr om finns skogsmark. Skogen är en stor tillgång för området och underlättar vardaglig motion med sin närhet. Detta skogsområde har betecknats som värdefullt, inte ur botanisk synpunkt men ur social synpunkt och då speciellt de södra och östra delarna där en motionsslinga finns anlagd.

Enligt Naturvårdsplan för Västmanlands län 2015 finns det några områden av intresse för naturvård: Hassellund vid Irstaskolan, med rik flora och fauna, och död ved där det är viktigt att bevara hasselvegetation och området norr om Irsta med sina välutvecklade ändmoräner. Hassellunden bedöms ha högsta naturvärde, motsvarande objekt av riksintresse.

I anslutning till Irsta rinner Limstabäcken, som därefter mynnar i Mälaren efter ytterligare några kilometer. Med undantag av den nordligaste sträckan där fåran nyligen är rätad och fördjupad, bedöms Limstabäckens fåra ha kvar mycket av den morfologi som naturligt kan förväntas av en bäck i den här typen av jordarter. En del av sträckan ingår i det av länsstyrelsen utpekade området, Hassellunden vid Irstaskolan. Bäckarna i området omfattas av strandskydd.

Söder om Irsta, på andra sidan Gamla Stockholmsvägen finns det en betesmark, Ullvi.

Kvicksund

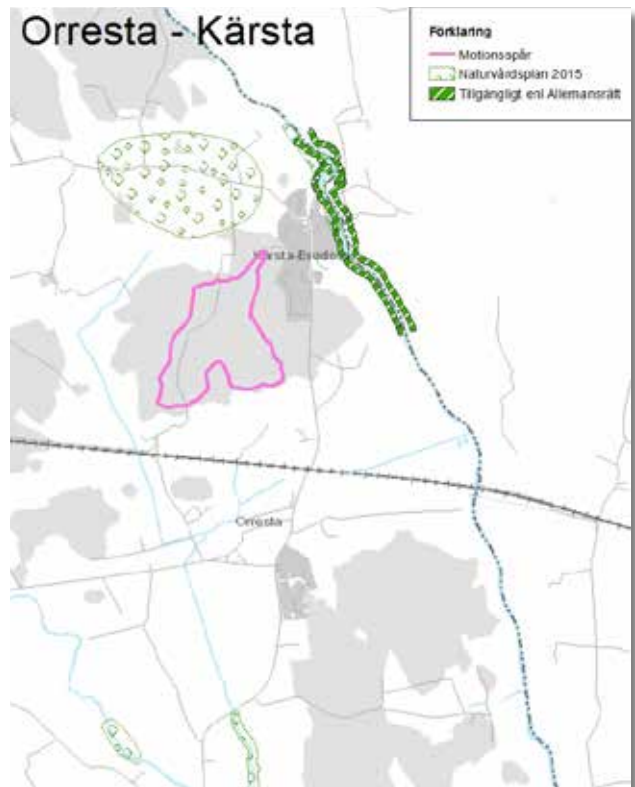
Direkt norr om tätorten ligger Området på Nyckelön i Naturvårdsplan för Västmanlands län 2015. Området, som är stort och har skiftande karaktär, bedöms hålla klass 2, objekt av regionalt intresse. Delen väster om väg 56 domineras av vall med stora ädellövholmar och även en mindre beteshage. Det finns mycket och väl bevarad ädellövskog. Öster om väg 56 finns det en större andel vall som har mer bebyggelse. Även på denna sida finns mycket ädellöv. Det är viktigt att bevara ädellövvegetationen.

Närheten till Mälaren gör att de blå värdena är särskilt viktiga, men stora delar av den tätortsnära strandmiljön är eller upplevs idag inte allemansrättsligt tillgänglig, framförallt på grund av strandtomter och strandnära bebyggelse. Där bebyggelsen är som tätast finns ett antal allmänningar insprängda mellan strandtomterna som är tänkt att främja rekreationen och tillgängligheten till Mälaren och Mälarens strandmiljö. Utanför tätorten har strandmiljöerna runt Nyckelön varierad karaktär. Här återfinns madmarker (blöt ängsmark), naturliga sandstränder, mer steniga stränder och klippor. Strandmiljön är dock i hög utsträckning påverkad av mänskliga aktiviteter, framförallt i form av muddring och påverkan av fyllnadsmassor.

Orresta och Kärsta

Boende i Orresta och Kärsta har tillgång till ett obelyst motionsspår som är anlagt i skogsmarken sydväst om Kärsta. Under vinterhalvåret anläggs ett skidspår på golfbanan.

Enligt naturvårdsplan 2015 finns det ett antal små områden med viss naturvärde. Söder om Orresta finns det två områden intill mindre meandrande

vattendrag Larsbobäcken och Biflode till Lillån vid Björksta som har bedömts hålla värdeklass 3, lokalt intresse och vars bedömning grundar sig limnologiska värden i form av ekologiskt fungerande strandzoner.

Även området "Sagån vid Bred" som omfattar hela det blockrika åstråket, har tagits upp i naturvårdsplanen. Området har bedömts hålla värdeklass 2, regionalt intresse och bedömningen grundar sig dels på geologiska värden i form av bred och variationsrik forssträcka, dels på landskapsbilden på grund av den vackra forsmiljön. Naturvårdsanspråk på området är att behålla lövvegetationen och bevara forsmiljön. Stranden och närmiljön är i huvudsak allemansrättsligt tillgängliga, så när som på några strandtomter på den östra stranden. I lokal dialog har man angivit Sagån som plats för kontemplation och för att få naturupplevelse.

Omgivningen är till stor del brukad åkermark och kan inte anses vara allemansrättsligt tillgänglig.

Väster om Kärsta finns det ett område med välmarkerade ändmoräner. Område vid Kärsta där naturvårdsanspråket är att det inte ska bedrivas täkt eller tippning på ändmoränerna.

Skultuna

Skultuna är relativt välförsörjt med en variation av grönområden som närströvområden, kommunalsskog med motionsspår, grannskapsparkar och närparker. De gröna områdena är generellt tillgängliga från stora delar av bostadsbebyggelsen i Skultuna.

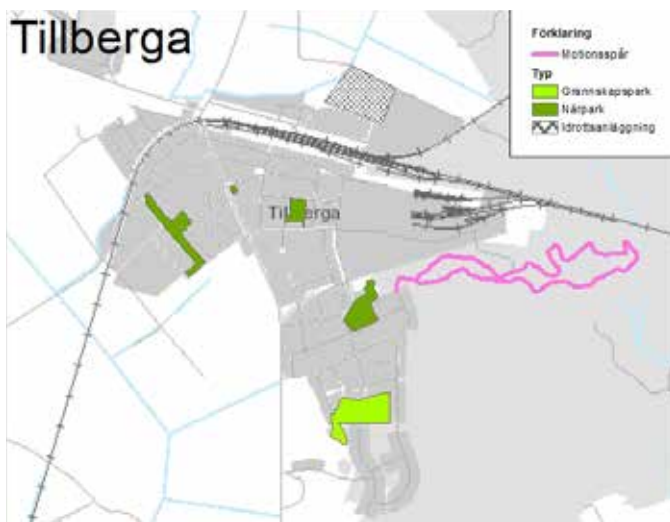
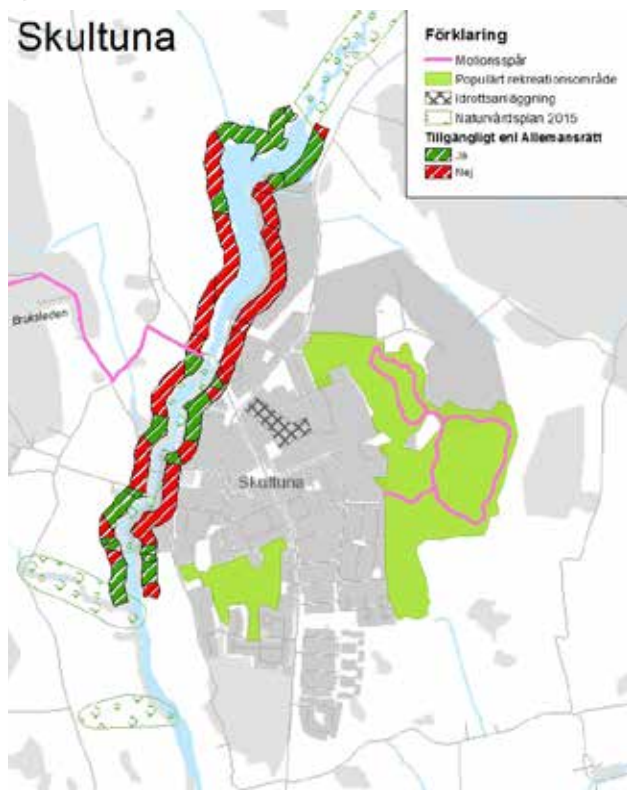

Två generation i det gröna Skultuna.

En unik tillgång är Svartådalen och bruksområdet, som är av regionalt intresse både från ekologiskt och kulturellt perspektiv och ett besöksmål med attraktion för många utöver enbart boende på orten. Svartådalen, med Sägdammen och Kvarnbackaparken är det mest värdefulla strövområdet i Skultuna. Ådalen är ekologiskt även ortens mest komplexa och värdefulla naturområde. Forsområdet vid Skultuna och några sidoraviner i Svartåns dalgång är klassade som objekt med mycket högt naturvärde i Naturvårdsplanen för Västmanlands län. Det betyder att de är objekt av regionalt intresse. Sträckan norr om Bränningsbron på Svartåns östra sida som bedöms hålla klass 2, regionalt intresse. Strandmiljön har kvar mycket av den naturliga karaktär och de blockrika sträckorna betraktas som nyckelbiotoper. Även närmiljön har lämnats relativt orörd och det finns en del död ved som tillsammans med det gynnsamma fuktiga lokalklimatet skapar goda förutsättningar för en rik flora, bland annat har signalarten trubbfjädermossa hittats på flera ställen inom detta område.

Vid den strandinventering som gjordes 2016 längs med Svartån bedömdes även de betade strandängarna norr om tätorten ha höga naturvärden. Många olika fågelarter noterades i området. Även den sydligaste sträckan som inventerades bedömdes vara hänsynskrävande på grund av dess omfattande sekundära svämplan längs åfåran. Utter, lake och flat dammussla är rödlistade arter knutna till vattenmiljöer, som iakttagits längs ån. Vid inventeringen noterades också att det finns omfattande och väl utnyttjade gångstråk längs ån och att en stor del av stranden är allemansrättsligt tillgänglig (strandinventeringen, 2016).

Tibbleskogen med bland annat elljusspåret, parkourbanan och utegymmet är Skultunas kommundelsskog där motionssanläggningarna har koncentrerats. Området är backigt och bortsett från delen där elljusspåret är anlagt är skogen relativt otillgänglig.

Fågelberget har nämnts som en "mysskog" av Skultunabor och bedöms av boende i Skultuna som ett värdefullt närströvområde. Området närmast Midvintergatan är en plats att gå till när man söker en lugn oas, naturupplevelser och fågelliv. Skogen runt Trankärret är en plats dit man går med hund och området har en särskilt värdefull "skogskänsla". Prästberget ligger på västra sidan av Västeråsvägen mellan tätorten och kyrkan. Det är ett närströvområde som används för hundpromenader och där upplevelsen av ostörd natur är viktig.

Den samlade miljön kring Kvarnbackaparken, Thamska parken, Rhododendrodalen, Lionsstigen, Bruksgatans lekplats och Bruksparken är Skultunas centralpark där människor samlas vid fest och högtider, för att leka och promenera. Dessa miljöer är mycket uppskattade av Skultunaborna också för sina kulturhistoriska kvalitéer. Promenadstråken i Svartådalen, Bruksgatan samt Kyrkrundan är de mest värdefulla rekreationsstråken i Skultuna. Det är främst Svartådalen som bedöms som ett rekreationsstråk i dess rätta mening och som även är ett av hela kommunens viktigaste rekreationsstråk och ett utflyktsmål för besökare.

Tillberga

Marken väster och norr om Tillberga består av åkermark. Öster om samhället finns ett större skogsområde där det finns ett motionsspår. I anslutning till motionsspåret finns utegym och grillplats.

Tre gröna områden har klassats som närpark. Vid den större lekparken "Lekberga" nära skolan finns större grönområden och en del backar som används flitigt av pulkaåkare vintertid. Intill Lokförargatan finns det en mindre park "Hubbohörnan" med boulebana och parkbänkar samt en staty "Två systar". Parken ligger längs stora genomfartsvägen i Tillberga och ligger centralt i samhället. Statyn stod tidigare i Vasaparken men skänktes av Västerås stad. Bösebergsparken är en större park och en populär mötesplats. Varje år firas midsommar i parken av många Tillbergabor. Dansbanan är dessutom nyrustad.

Norr om Järnväggsgatan finns inhägnade fotbollsplaner. Dessa nyttjas främst av idrottsföreningar. Bredvid fotbollsplanerna finns en skateboardramp som är fri att använda.

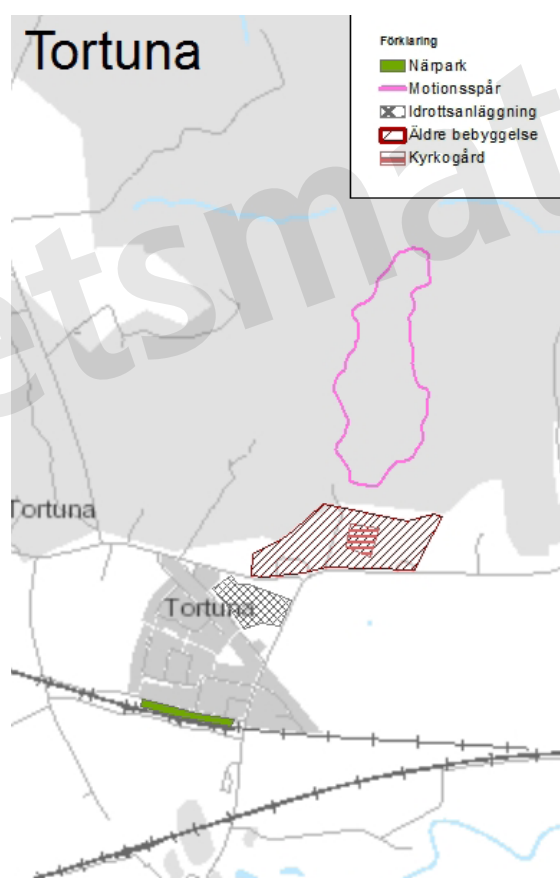
På två ställen, intill Sörbyvägen och Egnahemsvägen/Cylindavägen finns större gräsplaner med fotbollsmål som nyttjas fritt både för fotbollsspel och andra aktiviteter såsom friidrott och brännboll.

I nära anslutning till lekplatsen vid Pistonggatan finns en tennisplan. Det finns även en tennisplan i anslutning till sporthallen. Mellan sporthallen och Ångpannevägen finns ett grönområde med klippt gräs och björkar. Detta område används bland annat av hundägare för rastning av hundarna.

Tortuna

Det omgivande landskapet runt orten Tortuna består av öppen slättbygd och skogsmark i norr, där det finns ett motionsspår och värdefull strövmark. Tingshällarna, nordväst om Tortuna, är ett hållmarksområde med fornlämningar där vegetationen är mycket känslig för slitage. Mellan landsvägen och skogsområdet finns det betesmark som är upptagen i jordbruksverkets ängs- och betesmarksinventering. Minst hälften av arealen utgörs av en hävdgynnad naturtyp enligt art- och habitatdirektivet (Silikatgräsmarker).

Mellan Johan Törnströmsväg och järnvägen ligger det ett grönt område där det växer en björk- och ädellövsallé.

Grönskans och vattnets olika roller och funktioner

Rekreation, friluftsliv och folkhälsa

Vistelse i gröna och blå miljöer har stor betydelse för människors välbefinnande. Det medverkar till att minska stress, öka kreativitet och inlärningsförmåga och ger bättre kondition och immunförsvar.

Stadens parker, natur- och vattenområden bildar tillsammans med gator och torg vårt allmänna rum, som är öppet för alla invånare: platser dit alla åldrar lockas, platser för lek och umgänge. Anläggningar för idrott och utomhusaktivitet vänder sig till en begränsad grupp människor men är betydelsefulla som mötesplatser på samma sätt som parker och torg. Det gäller även skolor, förskolor, fritidsgårdar och äldreboenden.

Människor som bor i promenadvänliga områden är mer fysiskt aktiva än invånare i mer bilorienterade områden. Det har visat sig att de framför allt promenerar mer för att utföra vardagssysslor. Skillnaden kan vara mer än en timmes mer fysisk aktivitet i veckan – detta även om man tar hänsyn till skillnader i inkomst och utbildning. Flera studier visar på vikten av att anläggningar, faciliteter och platser för motion och rekreation är lättillgängliga för att uppmuntra en fysiskt aktiv livsstil. Människor med god tillgång till anläggningar och andra platser för fysisk aktivitet och rekreation har visat sig vara över 40 procent mer benägna att motionera dagligen eller nästan dagligen, jämfört med invånare som uppger att de har bristfällig tillgång. (Faskunger 2008)

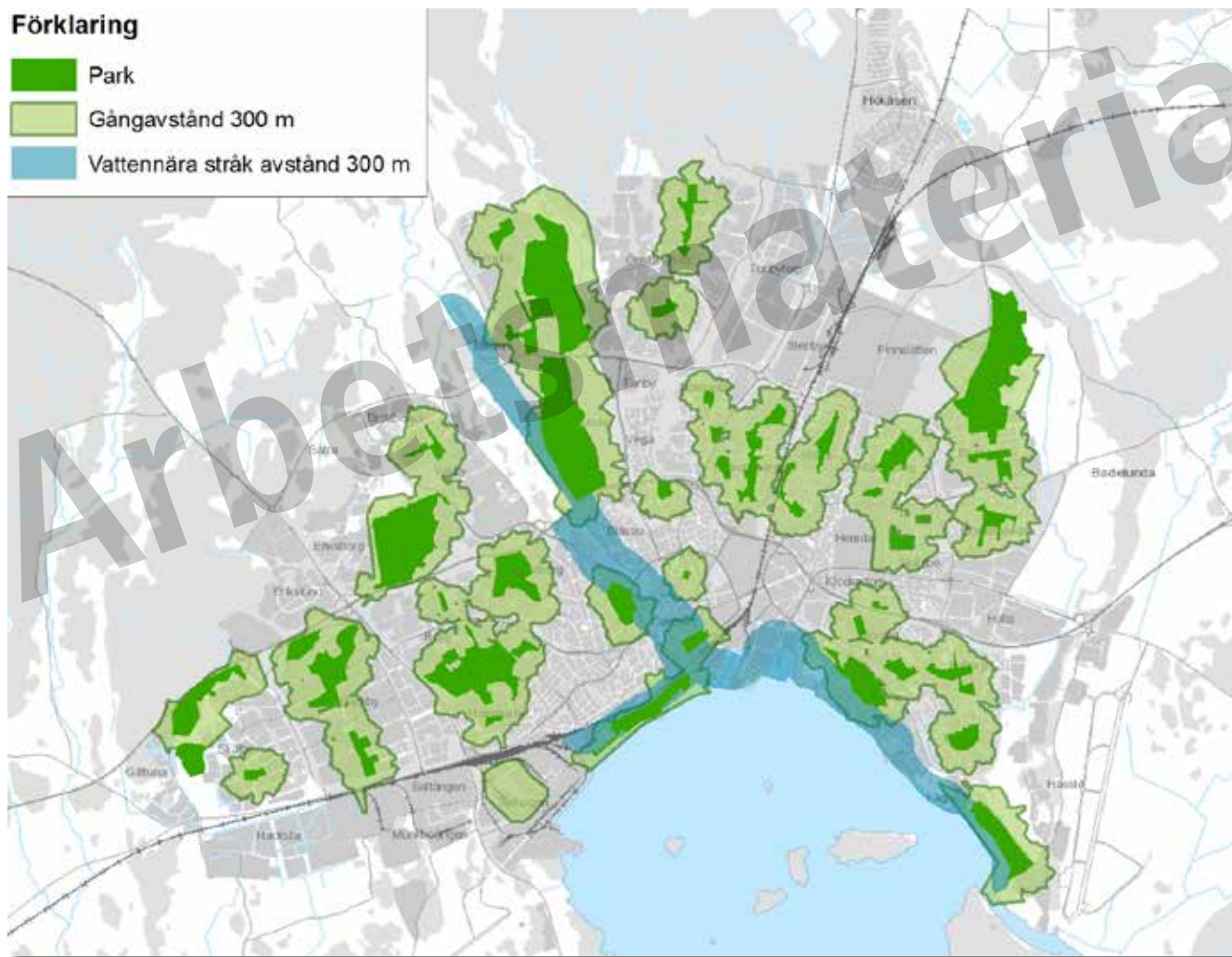
För många begränsar sig vardagsupplevelsen av grönska och vatten till det som man får när man förflyttar sig till arbetet eller affären. Det är då av stort värde om sträckan innehåller skönhetsupplevelser och naturkontakt. För den vardagliga användningen av park eller naturområde bör inte avståndet vara större än 5-10 minuters promenad, vilket motsvarar cirka 300 m. Avståndet upplevs som kortare om vägen dit är trevlig. Parkerna, med gång- och cykelvägar, bör därför hänga samman i rekreationsstråk.

Passiva naturupplevelser är väl så viktiga för folkhälsa och rehabilitering som det aktiva användandet är. För alla, men kanske främst för äldre eller sjuka som inte är så rörliga, är det en stor kvalitet att från sin bostad kunna se ut över grönskande träd eller vatten, att lyssna till fågelsång och vågskvalp.

Av den totala mängden grönytor i staden är endast en del lämpliga för vis-telse. Många ytor är skyddsområden runt vägar och avgränsar stadsdelar ifrån varandra. Dessa ytor är ofta störda av buller, har få kvaliteter i övrigt eller är sönderskurna av stora vägar. Dessa ytor ingår inte i det som här redovisas som parker och naturområden. Vissa av ytorna kan dock vara viktiga för stadsdelar-nas identitet eller som skydd.

Förklaring

- Park
- Gångavstånd 300 m
- Vattennära stråk avstånd 300 m

Avstånd 300 m till granskapsparker och/eller stadsdelsskogar för enkel vardagsmotion. Parken eller stadsdelsskog ska nås utan att behöva korsar gator utan säkra övergångsställen.

Parkhierarki och kvalitéer

Stadens parker och grönområden har olika karaktär och fyller olika funktioner och har olika kriterier som ska upprätthållas.

Parkhierarki

Stadspark

Park som har betydelse för stadens alla invånare och även som turistobjekt, oftast med kulturhistorisk koppling. Den ligger i stadens centrala delar eller kopplat till mälarderstrand eller svartådalen. Parkens speciella karaktär ska bevaras och utvecklas.

Grannskapspark

En offentlig park som kan fungera som samlingspunkt för stadsdelen. Parken ska vara belägen nära den egna bostaden – riktvärde 300m - och ha en storlek av cirka 3 ha eller mer. Parken ska nås via grönstråk och säkra gångvägar. Parken ska alltid namnges.

I en grannskapspark ska ett visst antal kvalitetskriterier vara uppfyllda. Exempelvis ska det finnas såväl anlagda parktytor och gräsmattor som naturmark och lek- och bollytor. För en mer utförlig förklaring läs Parkkaraktärer beskriver kvaliteter och Parkkaraktärer.

En stadspark kan ersätta ett områdes grannskapspark om den uppfyller kriterierna för en grannskapspark. Samma avstånd från bostad gäller då som för riktlinjerna för grannskapspark.

Vardagsmotion på Notudden.

Västerås parker

Närpark

Liten grönyta eller naturområde, som kan ligga på allmän mark eller kvartermark, i direkt anslutning till bostadskvarteret. Storlek cirka 0,3–2 ha. Är främst till för lek och samvaro. På grund av dess storlek uppfylls oftast endast ett fåtal parkkaraktärer. Ytan har halvprivat karaktär och kompletterar den privata trädgården i Västerås villastadsdelar. I flerbostadsområden kan närparken ersättas av entréytan eller bostadsgården.

Fickpark

Fickparker är miniparker som kan ligga mitt inne i staden eller ett bostadsområde och kännetecknas av att de har en stark rumslighet. De är som gröna rum i det urbana landskapet. En väl gestaltad fickpark kan vara ett alternativ på en redan exploaterad plats med brist på parker och där ingen större park ryms.

Entréyta – trädgård

Området i omedelbar anslutning till bostadsentrén. Ytan ligger på kvartersmark och har privat karaktär. Även i verksamhetsområden bör små gröna ytor för pausrekreation finnas. Entréytor och trädgårdar ligger på kvartersmark. Att marken inte är tillgänglig för andra än de som bor där ger viss social kontroll och trygghet. Även för den som inte har tillträde till den privata delen finns det ett värde i att promenera i ett villaområde.

Stadsdelsskog

Stadsdelsskogen ska vara ett lätt åtkomligt naturområde, med promenad- och motionsslingor. Naturförutsättningarna ska styra utformningen. Utveckling av den biologiska mångfalden eftersträvas. Området ska nås trafiksäkert på gång- och cykelväg, gärna via rekreationsstråk. Total storlek minst 15 ha⁵ och den ska ligga max 800 m från bostaden.

Rekreatiionsstråk

Parker, naturområden och anläggningar är beroende av att man kan röra sig mellan dem utan att hindras av barriärer i form av t ex trafikleder. Även ytor som upplevs som otrygga, bullriga, ödsliga eller fula begränsar tillgängligheten.

Rekreatiionsstråken är en del av stadens gång- och cykelvägnät med lummiga, omväxlande och ostörda park- eller naturmarksstråk där upplevelsevärdena prioriteras. Nattetid ska det vara möjligt att välja andra vägar. Även en lugn gata med lummiga trädgårdar kan ingå.

Stadens viktigaste rekreatiionsstråk utgörs av stråken utmed Svartån och Mälaren. Även den gamla villakransen har betydelse som rekreatiionsstråk.

Strövområde

Stort naturområde, skogsområde eller stråk i odlingslandskapet, för rörligt friluftsliv, bad med mera. Det bör stå i direktkontakt med omgivande landskap, ska nås på ett trafiksäkert sätt, ha goda parkeringsmöjligheter, kollektivtrafik och cykelvägsförbindelse.

Rekreatiionsstråk utgörs av parker och naturområden som hänger ihop i ett övergripande nätverk i form av gång- och cykelbanor inom tätorten. Bredden på stråket varierar med ett riktvärde kan vara cirka 20m.

5. Byggsynskningsrådens rapport "Nära till naturen" R102:1989

Avstånd från bostad max 3 km. Området bör ha en under hela året tillgänglig areal om minst 3 km². Rocklund-Rönnby-Önstaskogenområdet utgör ett viktigt strövområde för Västeråsarna.

Vintertid är Mälarens is en viktig resurs för friluftslivet, för promenader, skridsko- och skidåkning, fiske mm.

Skogsområden

Naturmark med skogskaraktär som berikar stadsmiljön genom att erbjuda enkla rekreationsmöjligheter som hundrastning, lek eller andra naturmöte i vardagen är viktiga. Dessa förekommer ofta längs gång- och cykelbanor och vägar, samt mellan bostadskvarter. Dessa ytor har också ofta naturvärden som signalarter och rödlistade arter att skydda och ta hänsyn till. Det finns kriterier för säkerhet och trygghet för allmänheten som gäller för alla områden oavsett natur- eller rekreativvärde. De kan även fungera som visuellt skydd mot vägar och mjuka upp områden med mycket hårdgjord yta. De viktiga grönområden som ingår i de ekologiskt funktionella tall- och ädelovsnätverken ska lyftas fram, bevaras och förstärkas. Om exploatering aktualiseras i dessa områden ska de inventeras för naturvårdsarter eller andra naturvärden och enligt stadens antagna balanseringsprinciper ska skadan på dessa värden undvikas.

Typer av grönområden

Anlagd parkyta

Stadspark

Park med betydelse för alla stadens invånare och för turister. Ligger centralt eller nära Mälaren eller Svartådalen.

Grannskapspark

Mångfunktionell park som tillgodoser flera gruppers behov. En samlingspunkt för stadsdelen.

Närpark

Liten grönyta, på allmän mark eller kvartermark, kopplad till bostadskvarter

Entréyta, trädgård

Yta i anslutning till bostadsentrén. Ligger på kvartermark och har privat karaktär.

Fickpark

Mer gestaltad och anlagd typ av närpark, med stark rumslighet och god kvalitet.

Vild karaktär

Stadsdelsskog

Större, namngiven skog invid en stadsdel, med promenad- och motionsslingor.

Skogsområde

Område med skogskaraktär. Storlek, användning och karaktär kan variera.

Rekreativstråk

Varierade stråk av park- eller naturmark. En del av stadens gång- och cykelvägnät.

Strövområde

Stort naturområde, skogsområde eller stråk i odlingslandskapet.

Parkkaraktärer beskriver kvaliteter

För att bedöma vilka kvaliteter och upplevelsevärden som finns i Västerås parker, behöver de karaktärer som kan finnas definieras. Forskning har kommit fram till ett antal karaktärer som beskriver hur människor upplever grönområden de besöker. Det är en metod utvecklad genom forskning vid SLU som bygger på åtta parkkaraktärer som parkbesökare generellt anses uppskatta.

Två karaktärer har lagts till, hämtade från arbetet med handlingsplanen för parker: lekutrustning och blomsterprakt. Målet är att kunna inkludera så många som möjligt av följande kvaliteter för att säkerställa mångsidiga grönområden. Alla parker behöver inte innehålla allt, utan parkerna kompletterar till viss del varandra inom stadsdelen.

Parkkaraktärer

Vild

Oftast kopplat till naturmiljöer. Stigar och vegetation tycks ha form

Artrik

En miljö med mångfald av djur- och växtarter att upptäcka. Finns främst i naturmiljö, men även i anlagda parker, till exempel vid vatten eller i en botanisk trädgård.

Rymd

Ett omslutande men vidsträckt rum, som känns fritt och lätt att färdas i. Området ger en känsla av att stiga in i en annan värld, med tydliga gränser mot omgivningen.

Rofyll

En lugn, tyst och trygg plats. Bör vara rymligt och ge ett städat intryck utan skräp eller störande aktiviteter. Här kan man ta en bekväm, lugn och ostörd promenad.

Kultur/Historia

Lugn miljö med detaljer som ger ett kulturellt sammanhang. Vanliga inslag är planteringar, skulpturer, fontäner och historiska lämningar.

Viste

En robust miljö som stimulerar barns fria lek och möjlighet att påverka omgivningen. Typiska inslag är klätterträd, buskar, stora stenar. Anlagd lekutrustning kan finnas.

Samvaro

Karaktäriseras av folkliv och möten. Hit går man för att slappna av, umgås och möta människor. Inslag kan vara serveringar, scener och planteringar.

Allmänning

En tålig miljö med öppna ytor för lek och rörelse. Kan utnyttjas till idrott, fester och evenemang. En öppen gräsmatta är ett viktigt inslag.

Blomsterprakt

En miljö med estetiskt värde, kopplat till prydnad växter, som blomsterrabatter, blommande träd och buskar.

Lekutrustning

Anlagd yta för barns lek. Utgörs av lekplats eller enstaka lekredskap. Kan ligga som del av grönområde eller separat.

Kvalitetskriterier för grannskapsparker – I en grannskapspark ska minst fyra av dessa karaktärer finnas. Naturförutsättningar, historia och läge påverkar vilka karaktärer som är lämpliga.

En av dessa måste förekomma	• Vild • Allmänning • Lekutrustning
Tre valfria måste förekomma	• Artrik • Viste • Rymd • Rofylld • Blomsterprakt • Samvaro • Kultur/Historia

Identitet

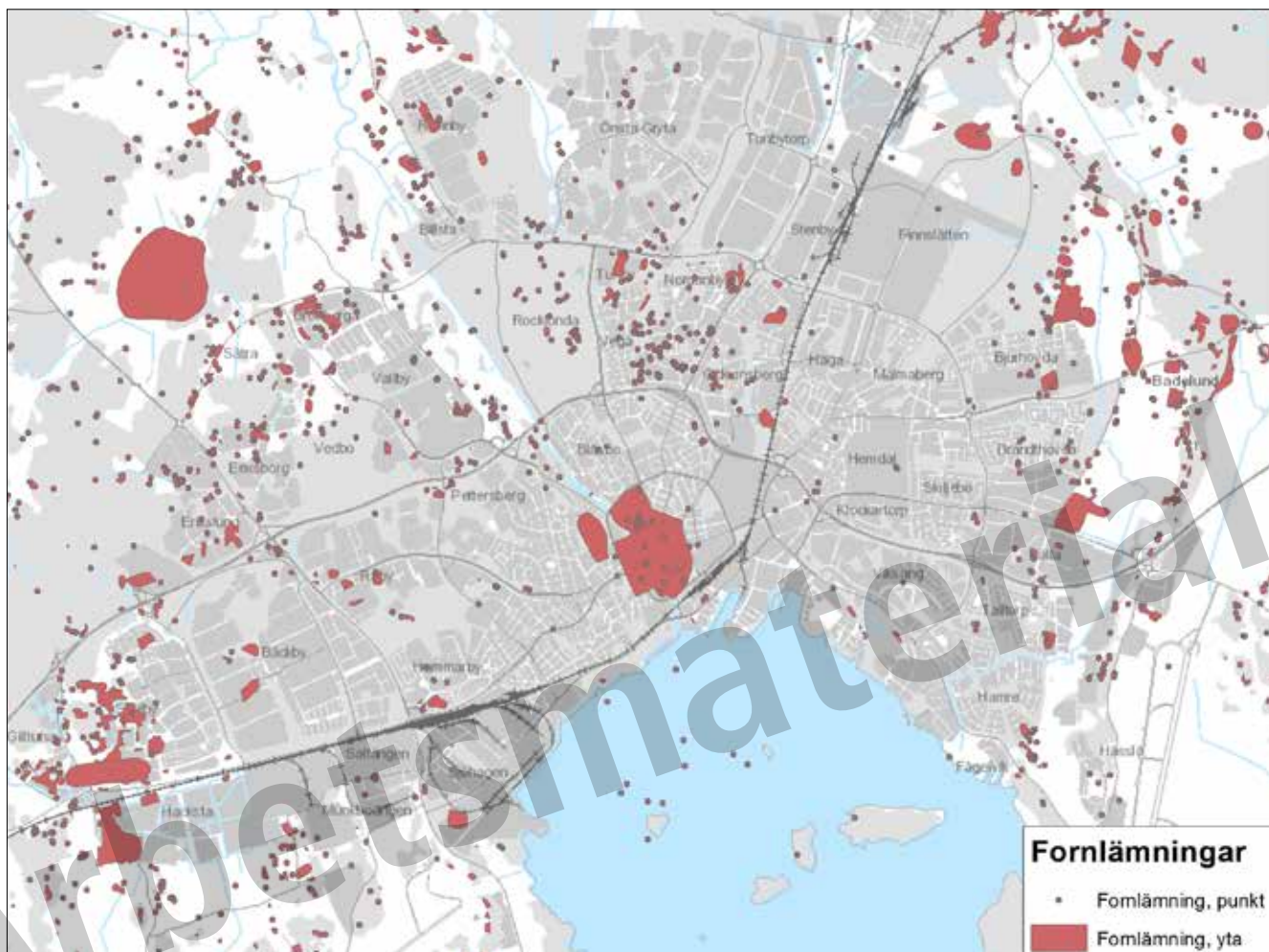
Det gröna kulturvärdet

Historiska miljöer ger oss som individer en inblick i vilka vi är och var vi kommer från, vilket är en viktig del av vårt identitetsbehov. Utan dem skulle vår förankring i det förflutna vara obefintlig. Som hjälp att bevara dessa parker, trädgårdar och landskap finns olika lagar och rekommendationer i form av Kulturmiljölagen (1988:950) och Florensdokumentet (se bilaga). De beskriver båda, med olika utgångspunkter, att parkerna i kraft av sina egna kvaliteter är kulturhistoriskt intressanta och värdefulla att bevara.

Västerås stad ligger i en region med en mycket stor mängd fornlämningar. Detta medför att det fortfarande finns fornlämningar spridda i stadsmiljön. Dessa är skyddade genom kulturmiljölagen. En del av dessa fornlämningar är tillgängliga och ger upplevelsevärden till de kringboende, exempelvis Rönnbyborgen, gravfälten vid Tunby och i Skiljeboskogen. Merparten av fornlämningarna är svåra att se för allmänheten men finns registrerade på kartor. (se karta, sid 45). Kunskapen om fornlämningar ger förhöjt vistelsevärde i stadens gröna ytor. Man kan, genom stadens hemsida, hitta information om exakt vilka fornlämningar finns på en plats.

Vasaparken har en lång historia som grönt område. På medeltiden var det odlingsmark för Dominikanerklostret. På 1500-talet övergick det till att vara odlingsmark för slottet och kallades Kungsträdgården. De norra delarna var på 1600-talet en del av stadens humlegårdar. Här odlades senare även gurka. På 1860-talet överläts Kungsträdgården slutgiltigt helt till staden och kallades Vasaparken.

Djäkneberget har en lång tradition som grönområde. Stadens djäknar/studenter samlades där redan på 1600-talet för fest och annat. Under andra halvan av 1800-talet formade Sam Lidman berget till det som det är idag.

Värden i den moderna bostadsmiljön

Med början omkring 1950 sker en omfattande byggnation av bostäder i Västerås. Befolkningsökningen tvingade fram en rad nya bostadsområden och mellan 1951 och 1975 byggdes cirka 33 000 nya bostäder. Det finns en del gemensamma nämnare för de gröna värden i de områden som bebyggdes under denna tid.

Planeringen av bostadsområdena från den här tiden innebar även att man månade om rummet mellan byggnaderna. 1950-talsområdena karaktäriseras vanligen av att byggnaderna är varsamt inplacerade i naturen. Äldre träd sparades mellan husen för att öppna gårdsmiljöer snabbt ska få höga värden som vistelsezoner. Genom områdena går ofta en lite större gata som ska ta hand om trafiken. Under 1960-talet och in på 1970-talet sker en förändring i tankarna om en god bebyggd miljö. De nya områdena placeras ofta på åkermark, vilket innebär att det inte finns någon växtlighet att stödja sig emot. Husen omgärdas av gräsmattor med inplacerade buskplanteringar som ska förbättra och variera miljön. Trafiken separeras från bostäderna så långt det är möjligt för att åstadkomma barnvänliga områden utan genomfartstrafik.

Bostadsplaneringen under denna tid innebar också att man försökte placera de nya områdena så att invånarna hade tillgång till någon form av skogspartier. I Västerås finns det större skogspartier mellan nästan alla bostadsområden. Med tiden har dessa utvecklats till stadsdelsskogar med biologiska värden som också har stor betydelse för närrecreationen.

Västeråstrakten har under åtminstone 3000 år varit tätbefolkad. Detta ser vi genom den stora mängden fornlämningar som finns i och kring staden.

Planeringen av Bäckby är ett bra exempel på hur staden på ett genomtänkt sätt har lagt in gröna områden mellan bostadskvarteren. Syftet är att tillgodose de olika behov som invånarna kan ha när det gäller möjligheter till utevistelse. I den norra delen av Bäckby finns en stadsdelsskog som ger möjlighet till skogspromenader men även innehåller ett motionsspår. Centralt i Bäckby finns det långa gröna stråk som kan beskrivas som en grannskapspark. Här finns möjligheter till olika idrotts- och fritidsaktiviteter. Gröna gräsmattor omväxlar med idrottsytor och högre växtlighet. Inne i bostadskvarteren har närparker placerats som svarar mot de behov som barn och många äldre har av att kunna vistas i en grön miljö nära hemmet.

Liknande strukturer på bostadsområdena finns även på exempelvis Bjurhovda, Viksäng, Skallberget, Råby med flera områden. Tillgången till de olika typerna av gröna ytor medför att de större bostadsområdena har stora kvaliteter och erbjuder omväxlande möjligheter att vistas ute.

Grönskan som pedagogisk resurs

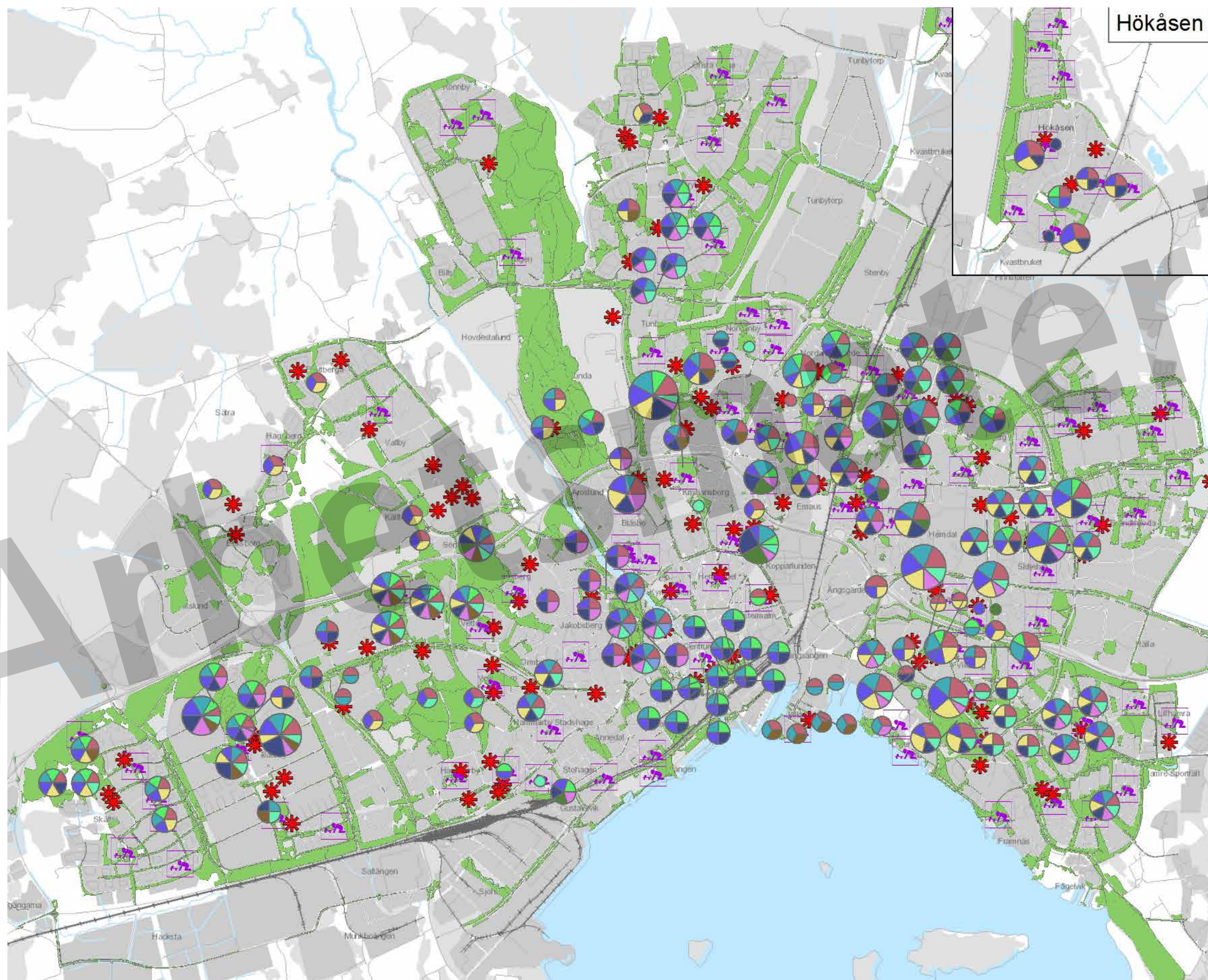
Förskolor och skolor besöker gröna miljöer av olika skäl. Ibland är det för lek och upplevelser medan andra besök går ut på att flytta studierna från klassrummet till utomhusmiljön och lägga fokus på omvärldsförståelse. Utomhuspedagogiken utgår från ett erfarenhetsbaserat och handlingsinriktat bildningsideal som skapar många möjligheter till kontakt med natur. Utomhusbaserade inlärningsmiljöer kan inte skapas inomhus.

Studier visar att motorik, samarbetsförmåga och impuls kontroll är bättre och antal sjukdagar färre hos barn som har tillgång till naturmiljöer, än hos barn som leker i mer artificiella miljöer. Barn som har tillgång till stora gårdar med naturmark leker mer variationsrikt och utvecklar bättre koncentrationsförmåga än barn i artificiella, mindre varierade utemiljöer. 2005 utförde Stockholms läns landsting en studie av hur förskolemiljöer kan påverka barns fysiska aktivitet och hälsa. Barn med tillgång till utemiljöer med mycket träd och buskar och kuperade ytor rörde sig mer, och trots att de i många fall är ute mer, exponerades de mindre för UV-strålning jämfört med barn som var hänvisade till en gård med lekredskap eller annan mindre varierad utemiljö.

Betydelsen av närheten till ett grönområde är av stor vikt för förskolor och skolor. Många studier påvisar betydelsen av detta. Förskolor med natur nära besöker naturen oftare än förskolor med naturområden längre bort. Detta då vägen till naturen kan kräva mer personal beroende på sträcka och barnens ålder eller om personal per elev var för få. Studier i Danmark visade att skolor och förskolor som utövar utomhuspedagogik föredrog de mest tillgängliga miljöerna och då främst sin egen mark eller gröna områden i närhet av undervisningen. Säkerheten spelar här en central roll då flera trafiksituationer kan uppstå om avståndet till grönområden är längre.

Under 2016 skickades en enkät ut till alla förskolor i Västerås tätort och serviceorter för att ta reda på vilka grönområden som används av olika förskolor. Kartan visar även typ av aktivitet – lek, kojbyggen, omvärldsförståelse, etc.

Resultatet av studien visas i karta 17.

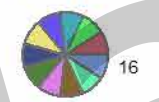
Hökåsen

Karta 17. Förskolornas aktivitetsytor

LEKPLATSER

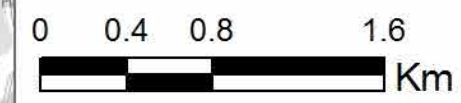
Förskolor

Aktiviteter

- Omvärdsförståelse
- Sport
- Regellek
- Gön melek
- Kojbygge
- Lekplats, natur
- Lekplats, staket
- Samlingsplats
- Eldningsplats
- Pulkabacke
- Toalett

Grönstrukturplan för Västerås stad

Förskolornas aktivitetsytor

Idrottsanläggningar och ytor för spontanaktivitet.

I Sverige liksom i många andra utvecklade länder är ohälsa kopplat till övervikt ett folkhälsoproblem. Särskilt illavarslande anses övervikt hos barn och ungdomar vara eftersom man har funnit att övervikt under uppväxten tenderar att fortsätta i vuxen ålder (Lager, Fossum & Bremberg, 2005). Det har dock, visat sig att fysisk aktivitet i ungdomsåren minskar risken för exempelvis; typ 2-diabetes, övervikt, hjärt- och kärlsjukdomar, vissa cancerformer och ben-skörhet senare i livet.

Idag finns en tendens till specialisering och ökade krav på anläggningarnas kvalitet, mycket på grund av att sportaktiviteter alltmer är kopplade till föreningsverksamhet. Rocklundaområdet, Bellevue och Vedbo skidbacke betjänar hela staden med sina anläggningar och vänder sig i första hand till äldre ungdomar och vuxna. Men morgondagens vuxna måste skaffa sig goda vanor idag. Tidiga positiva upplevelser av motion och idrott har stor betydelse för individens benägenhet att vara fysiskt aktiv senare i livet. Samhällets inriktning måste vara att få barn och ungdomar att börja idrotta och få fler att idrotta högre upp i åldrarna.

Riksidrottsförbundet flaggar för detta problem i sitt styrdokument Idrotten vill (Riksidrottsförbundet, 1999) och propagerar: "Idrott för barn ska i första hand bedrivas i anpassade enkla former i närområdet. Det är en viktig uppgift för idrottsrörelsen att i samverkan med skola och fritidsansvariga i kommunen i samhällsplaneringen bevaka att detta möjliggörs. Lättillgängliga grönområden i bostadsområdena, öppna skolgårdar och flexibla näridrottsplatser i bostadsområdena ger goda förutsättningar för detta. Idrottsföreningarna kan också spela en viktig roll för att bidra till att skolan uppfyller sitt krav på daglig fysisk aktivitet för alla elever."

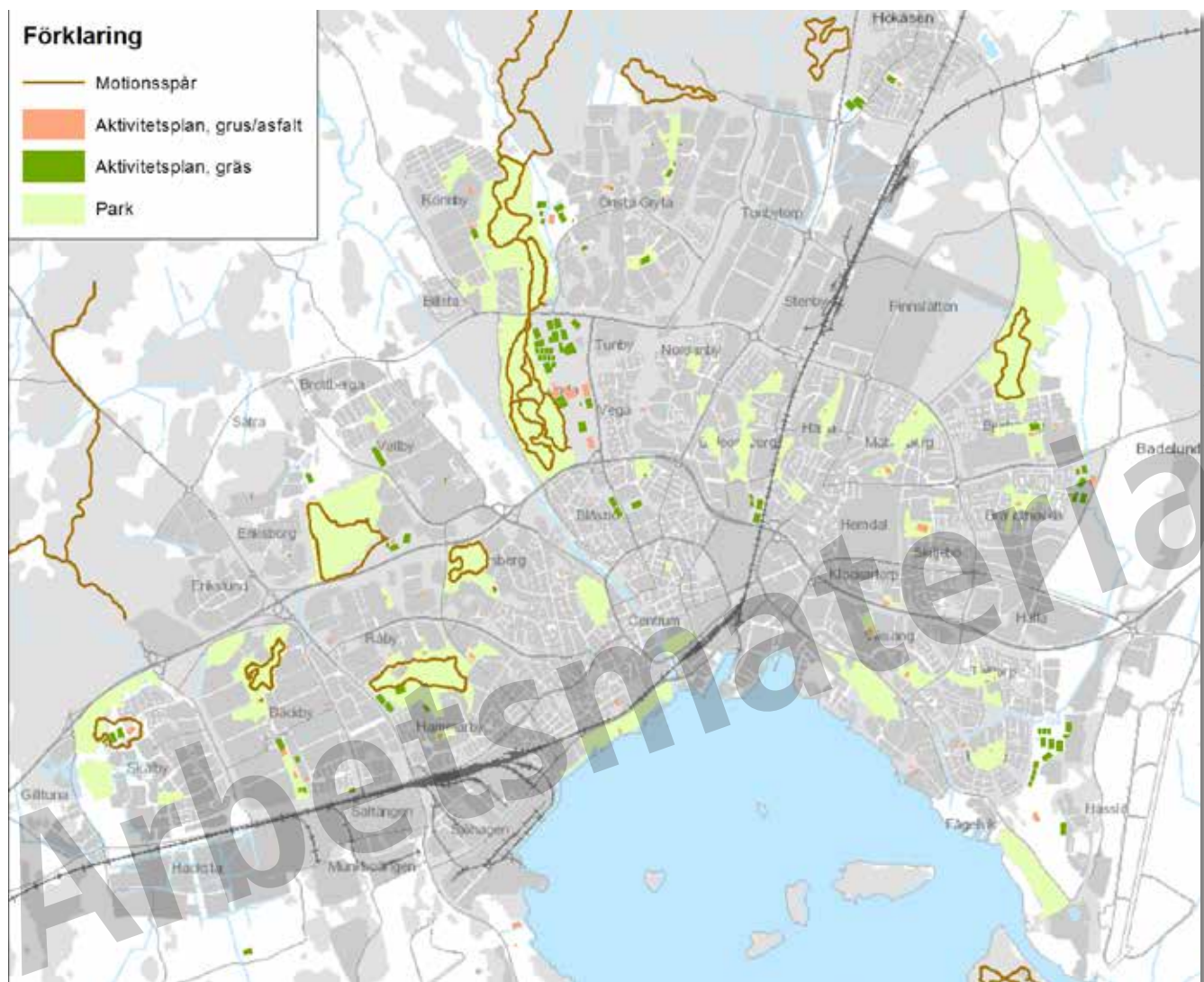
För god tillgänglighet till idrott för grupper utan bil, framför allt yngre ungdomar och barn, och för att undvika ett ökat skjutsande i bil ska det finnas idrottsplatser i stadsdelarna och ett utbud av boll- och isplaner samt mindre aktivitetsytor och pulkabackar.

Idrottsplatserna bör ligga i anslutning till stadsdelsskogarna där det finns möjlighet till löpträning.

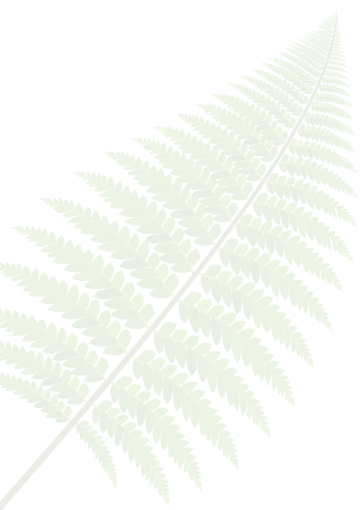
Nuvarande idrottsplatser som finns i stadsdelarna är: Skälby, Lövudden, Råby, Sörängen, Önsta, Blåsbo, Ringvallen, Brandthovda, Hamre och Hökåsen och på många ställen runt om i staden finns det enkla gräs- eller grusytor för spontanaktivitet.

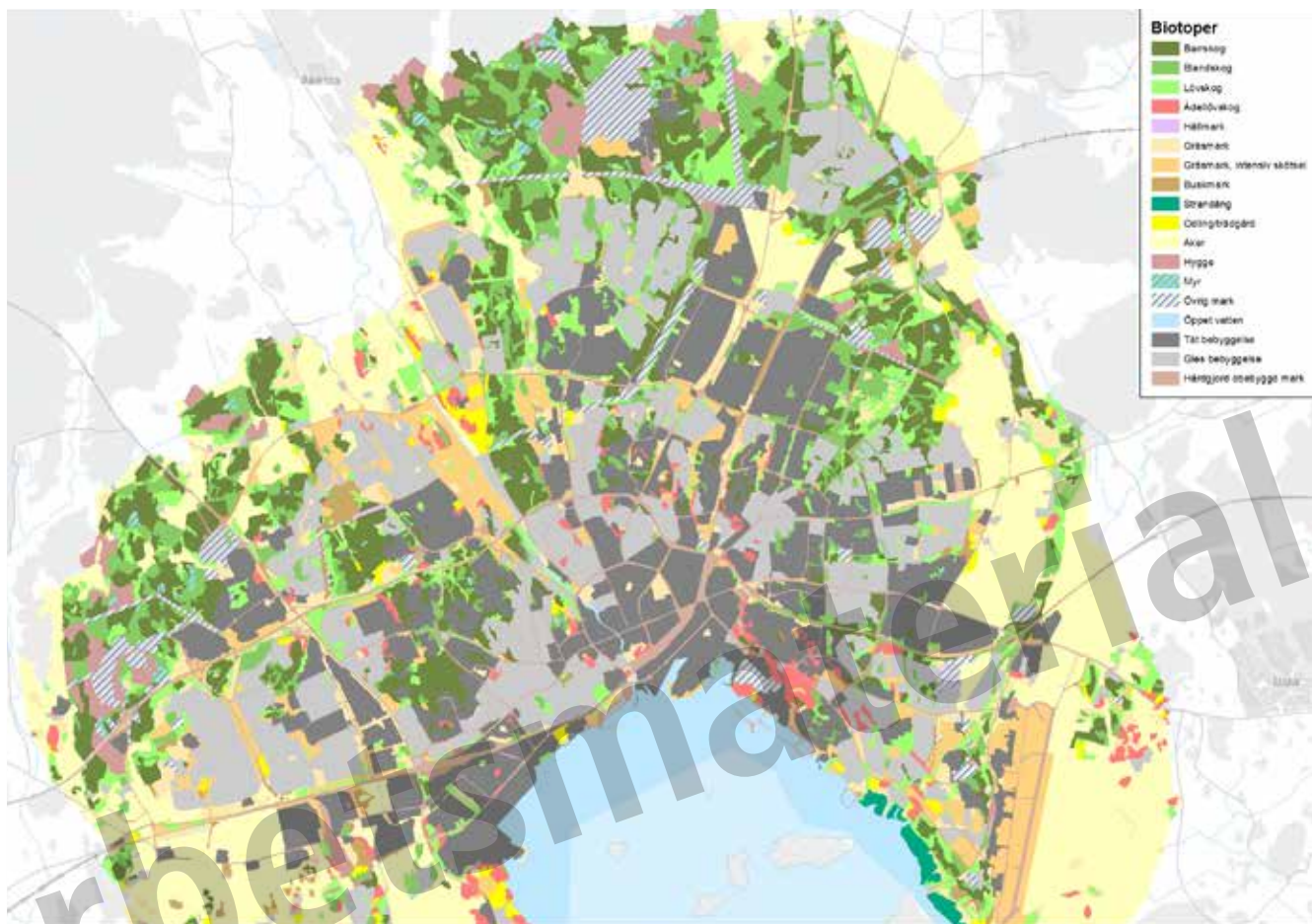
Bland serviceorterna finns det Idrottsanläggningar i Barkarö, Dingtuna, Skultuna, Tillberga och Tortuna.

Med ytor för spontanaktivitet menas en plats som ger utrymme för spontana aktiviteter och fungerar som mötesplats för barn och ungdomar i närområdet. Dessa bör vara inkluderande platser som erbjuder alternativa aktiviteter jämfört med idrottsplatser. Aktivitetsytor i närheten av skolor är särskilt värdefulla. Ytorna används vid vuxenledda aktiviteter och dessa aktiviteter en viktig ingång till fortsatt spontana aktiviteter under rast och fritid. Det betyder att de får en förhållandevis hög nyttjandegrad under dagtiden, men dessa ytor också bidrar till en förbättrat social miljö i området.

Aktivitetsytor.

Biotoper i Västerås tätort.

Ekologiska funktioner

Förutsättningar för biologisk mångfald i staden

Biologisk mångfald

Biologisk mångfald innebär en mångfald av arter och miljöer, samt möjligheter för dessa att fortleva och finnas kvar. Naturvårdsverkets fördjupade utvärdering och analys av de svenska miljömålen, visar att målet "Ett rikt växt- och djurliv" (se bilaga) inte kommer att nås.

Biotop och habitat

Biotop är den biologiska termen för den omgivning med naturliga gränser, där vissa växt- eller djursamhällen lever. För att individer av en art ska kunna leva på ett visst ställe, ställs vissa krav på den biotop eller miljö som de lever i. En biotop som är lämplig för en viss art är artens habitat. Olika arter har olika stränga habitatkrav. Kungsfågel föredrar exempelvis skog där det finns gran – den har ganska generella habitatkrav. Fjärilen svartfläckig blåvinge har betydligt strängare habitatkrav – den lever i öppen gräsmark och behöver ett samhälle av en viss art av rödmyra inom en meter från bestånd av backtimjan. I stadens grönområden finns framför allt arter som kan samexistera med människor – här finner vi exempelvis inte arter som behöver milsvida, sammanhängande skogar eller våtmarker långt från bilvägar, bebyggelse och buller. Förvånansvärt många arter frodas dock i närheten av människor.

Biologisk mångfald

Med biologisk mångfald avses (enligt Konventionen om biologisk mångfald)

"variationsrikedomen bland levande organismer av alla ursprung, inklusive från bland annat landbaserade, marina och andra akvatiska ekosystem och de ekologiska komplex i vilka dessa organismer ingår; detta innefattar mångfald inom arter, mellan arter och av ekosystem."

Hot mot biologisk mångfald (Taylor Ricketts, 2005)

- Habitatförlust och habitatförstörelse
- Invasiva främmande arter
- Sjukdomar som sprids av människan
- Överexploatering
- Klimatförändringar

Populationsdynamik

För en arts fortlevnad krävs, förutom lämpligt habitat, tillgång till artfränder – om inte annat, så för att de ska kunna föröka sig. En population är en grupp individer av samma art som fortplantar sig med varandra. En population måste den vara tillräckligt stor och varierad – vi kan själva föreställa oss hur svårt det skulle vara att finna en lämplig partner om det bara fanns tjugo människor, särskilt med en skev ålders- och könsfördelning, eller om de flesta är släkt med oss. Populationen kräver tillgång till en viss mängd lämpligt habitat, samt möjlighet för individerna att utbyta gener. För djur gäller det att kunna träffas, för fröväxter gäller det att kunna sprida pollen till varandra, samt att kunna sprida frö till lämplig miljö. Vad som är tillräckligt mycket, tillräckligt många, samt vad som är lämpligt varierar mellan arter, populationer och individer. Faktorer som påverkar sårbarheten för en population är antal individer, genetisk variation, habitatillgång och spridningsmöjligheter.

Barriärer, korridorer och ”stepping-stones”

För att arter ska kunna fortleva i staden behöver de en viss mängd lämpligt habitat, och möjlighet att förflytta sig mellan lämpliga habitat. Generellt sett är stora, sammanhängande områden som exempelvis Svartådalen och Rocklunda-Rönby-Önastaskogen mest gynnsamma (det innebär alltid en risk att förflytta sig genom en ogynnsam miljö). Riktigt ogynnsamma miljöer fungerar som barriärer. Motorvägar eller höghus är barriärer för ett stort antal arter. Men även en miljö som vi uppfattar som grön kan vara en barriär för en spindel, en insekt eller en fågel – en stor, välklippt gräsmatta är ett oöverstigligt hinder för många arter, medan en allé med träd längsmed en trafikerad bilväg fungerar som en spridningskorridor för en del flygande arter. Det är lättare att förflytta sig mellan exempelvis två större skogsområden, om det finns mindre skogsdungar mellan dem med relativt korta mellanrum – dessa fungerar då som ”stepping-stones” mellan de gynnsamma habitaterna.

Biologisk mångfald i staden

I en stad finns det mer eller mindre lämpliga habitat och bättre eller sämre spridningsmöjligheter för olika arter.

Den urbana miljön har även blivit en fristad för många av dagens hotade arter. Vissa rödlistade arter finns nästan bara i urbana miljöer – i anslutning till strukturer som har blivit bristvara i det övriga landskapet. Exempel på sådana bristmiljöer är gamla träd och slättermarker. Gamla träd, särskilt av ädellöv och tall, är ofta grova och har skrovlig bark och håligheter och de erbjuder en mängd mikromiljöer för olika arter. Slättermarker finner man nu nästan enbart längsmed vägar, samt typiskt störningspräglade miljöer, såsom banvallar⁶. I urbana miljöer finner man därför ofta vedlevande skalbaggar, lavar och svampar. Arter som har varit förknippade med hårt betade gräsmarker – såsom en del blomväxter, ormbunkar och fjärilar, lever på solexponerade resttor, längs banvallar, på rivningstomter och i övergivna dagbrott. Även många rovfåglar och fladdermöss lever i staden, och i och intill anlagda dammar finner vi arter till vattenmiljöer – både kärlväxter och groddjur.

6. ArtDatabanken rapporterar 17 (2015)

Vid anläggning av nya stadsdelar har man ofta valt att spara befintlig naturmark i stället för att anlägga parker. Därigenom har större eller mindre skogsområden fått utvecklas inom tätorten utan krav på ekonomisk avkastning, och många rödlistade arter kopplade till skog står att finna i denna typ av miljöer. Tätortsnära skog och stadsdelsskogar har tillåtits behålla och utveckla värden som man annars framför allt finner i naturskogar eller trädklädda betesmarker. Här tillåts träd att bli gamla och krav på fri sikt i skogen har gynnat arter knutna till solbelysta trädstammar, och tall och ädellöv har främjats på bekostnad av gran. Å andra sidan kan krav på sikt och en "städad" skog leda till att man tar bort täta buskage och död ved, vilket missgynnar en mängd andra arter.

Stadens arter

Vissa arter gynnas av urban miljö – en femtedel av arterna i den svenska rödlistan är knutna till urbana miljöer. För sju procent på listan är urban miljö viktig – fyrtiofem sådana arter finns i Västmanlands län. Av de fynd som har noterats i artportalen mellan år 2000 och maj 2017, i eller nära Västerås tätort, finns flera arter som frodas i urbana miljöer. Framför allt en del fåglar, insekter och kärlväxter som även är kopplade till jordbrukslandskapet. Men också en mängd som uteslutande lever i skog, och flera för vilka träd eller skog är viktiga.

Rödlistade arter och deras habitatkrav

Exempel från och intill Västerås tätort 2000-2017.

Art	Rödlistekategori	Habitatkrav
Reliktbock	Nära hotad (Nh)	gamla, skrovliga, solexponerade tallar
Stortapetserarbi	Nh	varma, sandiga torrmarker och vädtklint, tistlar eller kardborrar
Ortolansparv	Sårbar	Mosaikartat landskap med öppna, torra ytor
Spillkråka	Nh	Gamla, grova träd (gärna tall eller asp), äter vedlevande insekter
Ängsskära	Nh	Öppen till halvöppen, kalkrik mark, något fuktigt, och med en extensiv slätter
Knärot	Nh	Mossrika barrskogar med lång kontinuitet
Persiljespindling	Nh	Bok-, gran- eller tallskog
Orange taggsvamp	Nh	Äldre barrskog med lång kontinuitet
Asp	Nh	Sjö, vattendrag
Mal	Nh	Sjö, vattendrag

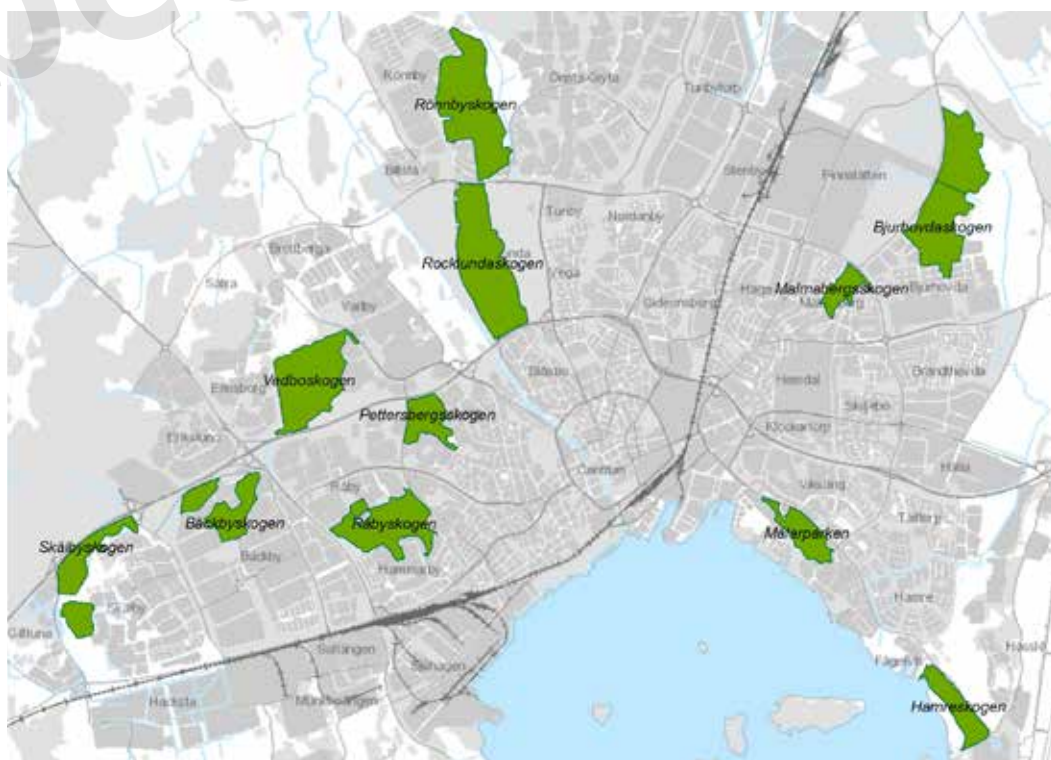
Stadsdelsskogarna

I Västerås tätort finns det elva stadsdelsskogar. De senast tillkomna skogarna är Skälbyskogen och Bjurhovdaskogen. Förutom att erbjuda rekreationsmöjligheter för de boende i Skälby fungerar skogen där som en barriär mellan E18 och verksamhetsområden i Erikslund och Skälby. Bjurhovdaskogen omvandlas från bruksskog till stadsdelsskog dels för att erbjuda rekreationsmöjligheter för boende i närområdet, dels som balansering när stora skogsområden vid Finnslätten detaljplanerades för industri.

Efter hand som Västerås tätort växer, hamnar mer skogsmark inom detaljplanlagt område. Delar av dessa skogsmarker kommer att behöva avverkas för att ge plats för nya bostäder, skolor och verksamheter, men samtidigt kommer behovet av tillgång till stadsdelsskogar för rekreation att växa. I den norrvästra delen av staden planeras den nya stadsdelen Sätra där det kommer att behövas gröna områden för rekreation.

Skogarna nyttjas för vardagsrekreationen som att ta en promenad, rasta hunden eller liknande aktiviteter. Förutom att fungera som rekreationsområde är de också tillflyktsort för många djur, växter och svampar. Rödlistade arter har hittats i samtliga stadsdelsskogar förutom Malmbergsskogen och Bäckbyskogen. Inom skogarna finns det olika värdekärnor; till exempel Vedboskogen med hassellundar och hållmarkstallskog, Pettersbergsskogen med barrskog av naturskogskaraktär. Stadsdelsskogar måste skötas aktivt och varsamt med hänsyn till naturvärden och hur skogen används av allmänheten.

Stadsdelsskogar

Skälbyskogen – tam och vild skog i väster

Omfattar cirka 30 hektar mestadels barrskog.

Skogen har två avskilda delar. En i norr mellan E-18 och fotbollsplaner. I denna del finns spontanstigar och god sikt mellan tallarna. Det finns anslutning till Bruksledens start norr om Erikslunds handelsområde.

Södra delen av skogen är kuperad, omväxlande och har bitvis mycket döda träd som både står och har fallit. Detta gör skogen svårframkomlig men spännande i sin vilda skrud. Vill man promenera görs det enklast i skogs-kanten i den vackra övergångszonen mellan åker och skog.

Aktiviteter: Promenader, skogsäventyr.

Bäckbyskogen – Promenadskogen Väster

Östra delen utgörs av ungefär 18 hektar äldre, gles blandskog med dominans av gran och tall på en höjd. Västra delen, som är ungefär åtta hektar, har högre naturvärden kopplade till tall och äldre ek.

Aktiviteter: Promenader, hundrastning.

Vedboskogen – Vilda skogen

Ungefär 48 hektar äldre barrskog, med inslag av hassel och ek i de västra delarna. Här finns de allra högsta naturvärdena bland Västerås stadsdelsskogar – ett rikt fågelliv, med exempelvis spillkråka, kattuggla, nötkråka, sparvuggla, grönsiska och stenknäck. Här finns vedlevande insekter och mycket svamp som kandelabersvamp, hjortticka, vedmussling, aspticka och ostronmussling. Vid senaste inventeringen hittades signalarten lunglav.

Aktiviteter: Picknick med grillning, orientering, mountainbike, hundaktiviteter, vildare löpning, svampplockning.

Råbyskogen – Allaktivitetsskogen

Ungefär 44 hektar äldre barrskog med en del lövträd. Minst 34 fågelarter häckar i skogen, exempelvis spillkråka, rödstjärt, kungsfågel, entita och svartmes. Där finns också intressanta växter som svartbräken, hällebräken, blåsuga, trolldruva och rosenrips.

Aktiviteter: Hundrastning, lek, löpning.

Pettersbergsskogen – Ensliga skogen

Ungefär 20 hektar, mestadels barrskog, varav ungefär hälften är riktig naturskog – ”trollskog”, med gamla granar och tallar, döda träd, kärr och stora stenblock. En del intressanta växter förekommer som lopplummer, strutbräken, trolldruva och knärot. Minst 27 fågelarter häckar i skogen, exempelvis större hackspett, kungsfågel, gärdsmyg och grönsiska. Även spillkråka, tretåig hackspett, gröngöling, mindre korsnäbb, sparvhök, entita och kattuggla besöker skogen. Det finns ett utvecklat kärr som håller vatten året om samt ett litet fuktstråk i syd-nord riktning som håller vatten under våren och vid kraftiga regnfall.

Aktiviteter: Löpning, promenader, spännande utflykter.

Rocklundaskogen – Idrottsskogen.

Ungefär 70 hektar mestadels barrskog, med ett rikt lövinslag, såsom hassellundar och gamla ekmiljöer. Här växer lopplummer, svartbräken, gaffelbräken, blåhallon, trolldruva, nattviol och backskafting. Minst 36 fågelarter häckar i skogen, exempelvis duvhök, kattuggla, göktyta, spillkråka, nötkråka, korp, entita och stenknäck.

Aktiviteter: Motion – löpning, orientering, skidåkning och mountainbike.

Rönnbyskogen – Bergslagslänken

Ungefär 70 hektar barrskog. Här växer exempelvis blåsippa, skelört, liljekonvalj, ormöga och skogsviol. Skogen besöks också av många fåglar, till exempel sparvhök, kattuggla, rödvingetrast, tretåig hackspett och stenknäck.

Aktiviteter: Löpning, skidåkning, orientering, mountainbike, bärplockning.

Malmabergsskogen – Tama skogen

Ungefär 11 hektar gles tallskog med underväxt av både löv- och barrträd.

Aktiviteter: Promenader, kojbygge, pulkaåkning.

Bjurhovdaskogen – promenadskogen i norr

Omfattar cirka 72 hektar mestadels barrblandskog.

Skogen är stor och sträcker sig i nord-sydligriktning. I den södra delen finns en elbelyst motionsspår på 2,5 kilometer. Skogen är ganska flak vilket gör den lättgången och vid rätt årstid finns här bra svamp- och bärmarker. Följer man skogen norrut kommer man till Badelundaåsens forntidsbemängda landskap. Spillkråkan trivs här och ibland kommer Duvhöken på besök.

Aktiviteter: Promenader, jogging, svamp- och bärplockning, mountainbike.

Mälarparken – Picknickskogen

Ungefär 20 hektar ädellövskog – mest ek och hassel. Minst 34 fågelarter häckar i skogen, exempelvis duvhök, mindre hackspett, entita, stare och stenknäck.

Aktiviteter: Picknick, promenader med och utan hund, orientering.

Hamreskogen – Länken till Mälaröarna

Ungefär 23 hektar mycket varierad skog vid Mälarens strand med ädellövskog, hållmarkstallskog och hassellundar. Minst 35 fågelarter häckar i skogen – exempelvis morkulla, grüngöling, kungsfågel, korp, stare och steglits.

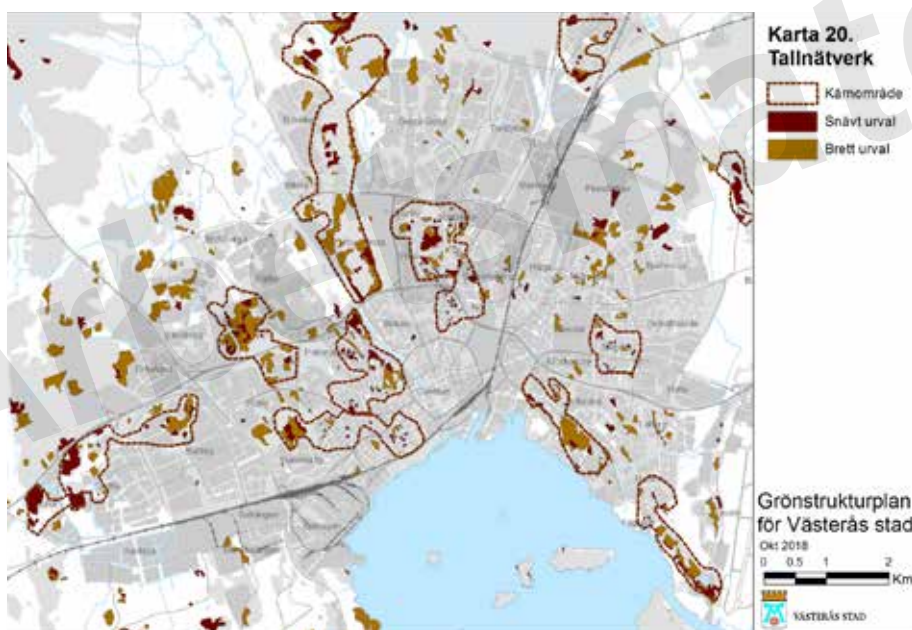
Aktiviteter: Promenader, ridning, cykellänk till Björnö och Gäddeholm.

Nätverk för arter i staden

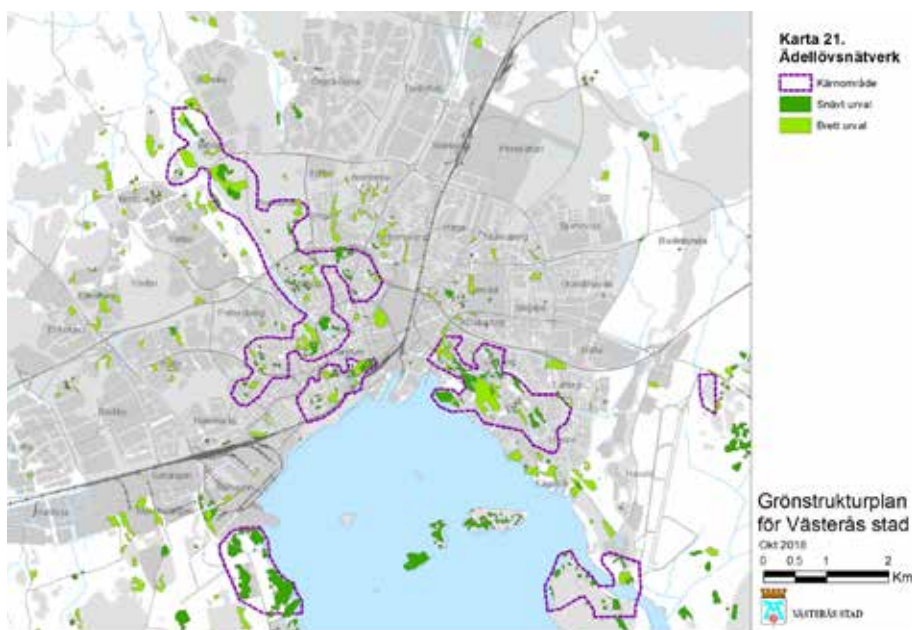
En liten, helt isolerad, population kan fortleva i många generationer, men för varje generation är risken stor att den ska dö ut, om individer aldrig har möjlighet att flytta vid ogynnsamma förhållanden, eller att utbyta gener med individer från andra populationer. För att bevara biologisk mångfald i staden, är det därför viktigt att undersöka vilka typer av miljöer man har gott om, och hur man kan gynna arter knutna till dessa – dels genom att sköta miljöerna väl, dels genom att se till att det finns möjlighet till spridning mellan områden. Alla uppgifter om fynd av rödlistade eller fridlysta arter, eller andra arter som tyder på gynnsamma habitat för ett flertal arter, är en tillgång vid analys av en stads habitatnätverk.

Ett nätverk av tall och ädellövträd

I Västerås tätort finns ett flertal skogsområden av varierande storlek. I de västra delarna av staden dominerar tallskogarna se karta 20, och i öster och söder finns områden med ädellövträd, se karta 21 – naturtyper som är hotade på annat håll. I dessa områden har man hittat rödlistade arter av insekter, svampar, lavar och fåglar som är typiska för just tall- och ädellövträdsmiljöer. Den totala mängden av dessa två naturtyper är tillräckligt stora och har, tack vare ett finmaskigt nätverk av vegetation och strukturer, tillräckligt mycket samband med varandra för att arter knutna till dessa miljöer ska ha möjlighet att fortleva. Västerås stad väljer att lägga särskild vikt vid dessa naturtyper, då det både finns gott om dem, och då höga naturvärden kan kombineras med ett aktivt friluftsliv. En analys av stadens tall- och ädellövträdsområden genomfördes av Calluna 2015, och man fann att det på många håll finns goda möjligheter för framför allt insekter knutna till dessa miljöer, att sprida sig mellan områdena. De pekade ut var det finns starka länkar mellan områdena, och var detta nätverk behöver stärkas.

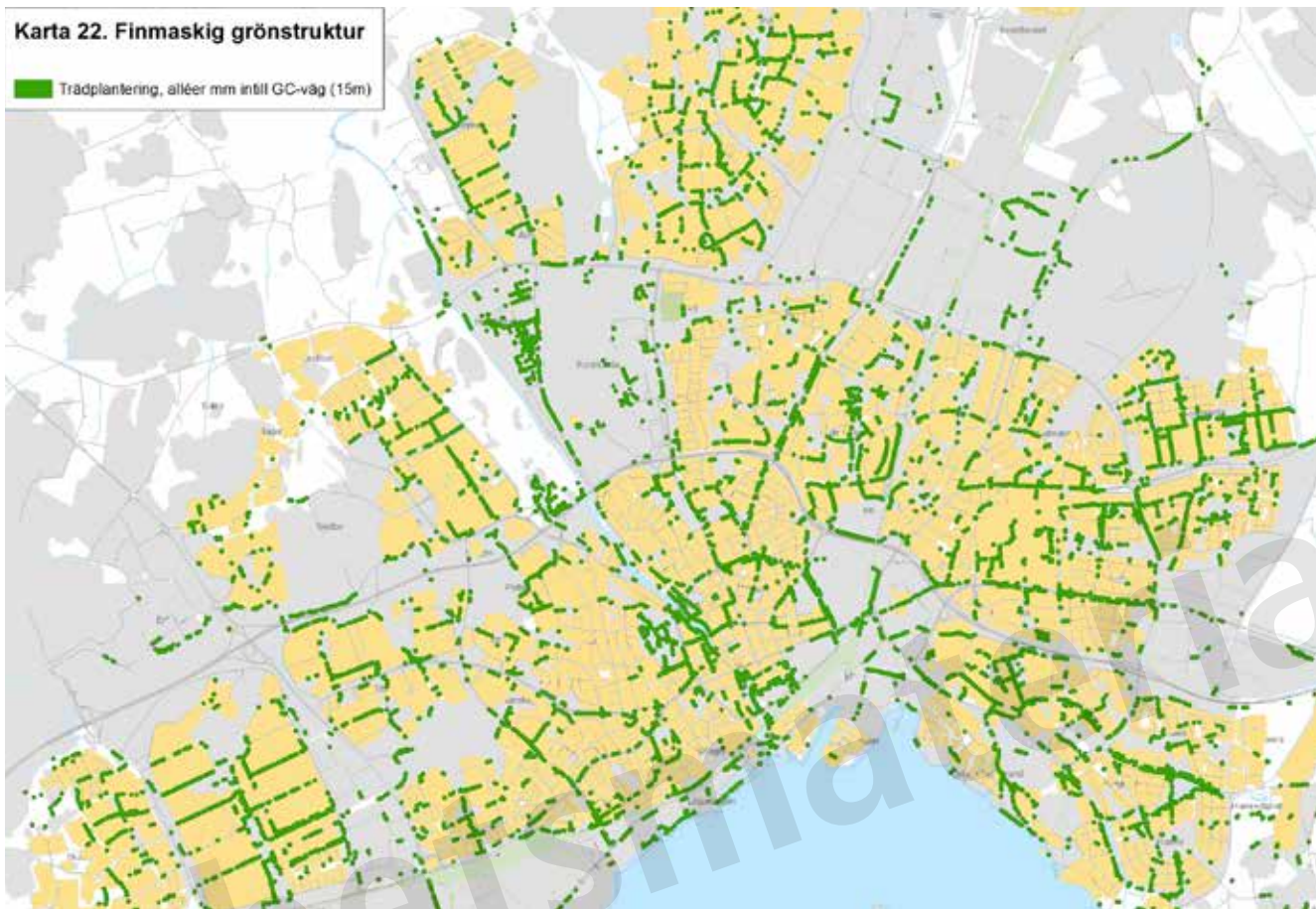
Tallskogs nätverk. Det modellerade nätverket visar ett fragmenterat landskap där lämpliga livsmiljöer för tallevande insekter finns utspridda över tätorten. Staden innehåller ett tiotal mindre värdestrakter. Genom bevarande av närliggande enskilda tallar och säkra ungtallbestånd för framtiden stärks värdestrakterna.

Ädellövskogs nätverk. Det modellerade nätverket visar livsmiljöer och funktionella spridningsstråk längs Mälarens stränder. I den centrala stadsmiljön är ädellövbestånden betydligt mer fragmenterade och finns koncentrerade till Svartåns stränder och olika parker och kyrkogårdar. Förstärkningsåtgärder mellan Mälarparken och Björnö kan säkerställa en god funktionell länk. Däremot är det svårare att binda livsmiljöer i centrum med Mälarparkens eller Johannisbergs kärnområden.

Karta 22. Finmaskig grönstruktur

Trädplantering, alléer mm intill GC-väg (15m)

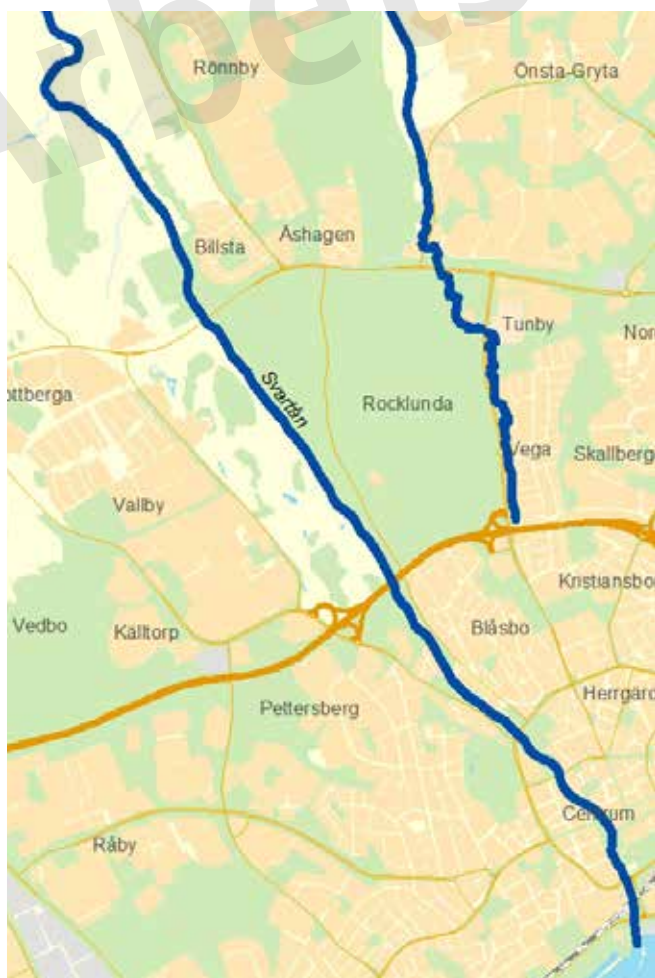
Det finmaskiga nätverket av träd i staden som bidrar till att hålla ihop och stärka samband mellan tall- och ädellövsnätverken. Dessa träd bidrar dessutom till bättre luftkvalitet, se ekosystemtjänster sidan 63.

Vattendrag i tätorten

Svartån

Det finns välutnyttjade strandnära promenadstråk i anslutning till Svartån och stora delar av strandmiljöerna är allemansrättsligt tillgängliga. Söder om E18 finns strandnära promenad- och cykelstråk där man kan blicka ut över vattnet nästan längs hela sträckan på båda sidor om vattendraget. Denna sträcka är också ett fiskekortsområde och regnbåge planteras ut mellan Falkenbergskvarnen och Turbinbron. Lite längre uppströms ligger Västerås golfklubb längsmed åns västra sida liksom Vallby friluftsmuseum och Skerike golfklubb. Längs den östra stranden finns två kolonilottsområden, Billsta- och Biskopsängens koloniträdgårdsföreningar. På den västra stranden upphör promenadsträcket efter Vallby friluftsmuseum men på den östra stranden finns det fortfarande gång- och cykelvägar längs Svartån. Norr om Billsta kolonilottsområde ansluter stigen till vandringsleden Svartånära.

I Svartåns nedre lopp finns den rödlistade fisken asp (faktaruta sidan 53) och arbete pågår för att skapa fria vandringsvägar så att den och många andra arter kan nå lekområden uppströms dammarna i tätorten. Svartåns stränder inom staden är bitvis kraftigt påverkade och några högre biologiska värden finns inte noterade där med undantag för några fågelobservationer av kungsfiskare och havsörn.

Svartån.

Mälarparksbäcken.

Mälarparksbäcken

Mälarparksbäckens fåra har bitvis dikeskaraktär och den är bara öppen i den nedersta delen söder om Björnövägen. Längre uppströms är bäcken kulverte-rad och den ursprungliga bäcken har tidigare mynnat i Mälaren strax norr om Notudden enligt häradsekonomska kartan. Den omgivande Mälarparken har enligt naturvårdsplanen från 2015 mycket högt naturvärde.

Stränderna längs bäckens nedre del verkar inte användas specifikt för rekrea-tion, men är allemansrättsligt tillgängliga.

Emausbäcken

Det finns inga noterade värdefulla och hänsynskrävande områden inom strandmiljöns omgivning. Det finns heller inga noterade hotade arter knutna till strandmiljön inom Emausbäckens omgivning. Vid strandinventeringen 2016 noterades dock en del grövre askar och några andra hänsynskrävande lite grövre ädellövträd som ek, lind och pil liksom träd med mistlar. Emausbäcken är allemansrättsligt tillgänglig och det går promenad- och cykelstråk längsmed åfårans öppna sträcka och det finns gott om bekvämligheter i form av bänkar och papperskorgar.

Emausbäcken är till stor del kuverterad i sin övre och nedre del. Den nedre delen är dessutom i princip torrlagd då vattnet dräneras via dagvattennätet.

Persbobäcken

Persbobäckens norra delar omges av värdefulla skogsområden och söder om Norrleden har bäckfåran kvar relativt mycket av sin meandrande karaktär. Här har bäckfåran ätit sig ned i sedimentet och skapat en ravin. Denna sträcka är hänsynskrävande. Bäcken nyttjas sparsamt för rekreation, enbart kortare och delvis igenväxta stigar finns vid vattendraget och ett fåtal mindre spänger/ broar som korsar bäckfåran förekommer. Stränderna på båda sidorna av bäcken är dock allemansrättsligt tillgängliga. Persbobäcken är kulverte-rad i sin nedre del innan den mynnar i Svartån.

Promenadstråk längs Svartån.

Kapellbäcken

Kapellbäcken har ett förhållandevis välbevarat meandrande bäckavsnitt vilket är relativt ovanligt och i sig en skyddsvärd geologisk formation. Bäcken har förutom meandringen några strömmande sträckor och på stranden växer större pilar. Vid strandinventeringen 2016 noterades också lockrop av grön-göling (nära hotad) och stare (sårbar), vilka möjligen även häckar inom området. Inom närmiljön finns det också en mindre igenväxt trädgård med fruktträd samt och en hassel-lund med ekar. Påverkan är och har varit stor på sträckan men bäckfåran börjar nu stabilisera sig. Bäcken omges dock av industriområden och vägar, som ger sämre förutsättningar för naturvärden. Kapellbäcken tar emot stora mängder dagvatten från stadens västra del och flödena kan variera mycket över tid, vilket sannolikt bidrar till den stundtals stora erosionen som noterades vid strandinventeringen 2016.

På Kapellbäckens östra sida har Mälarenergi nyligen anlagt reningsdammar för delar av hamnområdets dagvatten, något som påverkar närmiljön i Kapellbäcken. Området kommer att gestaltas och ska fungera som offentlig parkyta.

Kapellbäcken har en låg grad av allemansrättsligt tillgängliga stränder och närmiljö och det finns inte heller några uppgifter eller tecken på att de används för rekreation. De områden som till största del bedöms vara tillgängliga är det grönområde i anslutning till det meandrande bäckpartiet och grönområdena i anslutning till Johannisbergsvägen och den gräsplan som sparats på ömse sidor om den gamla landsvägen där två runstenar även finns.

Hamrebäcken

I anslutning till Hamrebäckens mynning i Mälaren finns en kort sträcka som bedöms ha vissa värden (strandinventeringen, 2016) då naturliga bäck- och åmynningar generellt bedöms ha högt naturvärde och både strandmiljön och närmiljön här är relativt opåverkad. Hamrebäcken, tillsammans med Mälarparksbäcken, är de två bäckar inom Västerås tätort som inte har ett kulverterat utlopp och det finns här möjligheter för småfisk och andra vattenlevande organismer att vandra upp i bäckfåran. Hamrebäcken är i stor utsträckning påverkad av omgrävning, rätning och rensning men bedöms ha relativt stor potential för naturvärden på sikt. Det finns en del av den ursprungliga bäckfåran som idag är torrlagd som bedöms ha störst potential att öka värdet då den bitvis har kvar naturliga strukturer som sten och block som avslöjar att de tidigare utgjort strömmande partier. Hamrebäckens strandmiljöer bedöms i huvudsak vara allemansrättsligt tillgängliga men nyttjas sparsamt för rekreation. Bitvis går dock gång- och cykelvägar längsmed fåran och ett fåtal bänkar och sopkorgar finns inom bostadsområdena.

Emausbäcken.

Perbobäcken.

Kapellbäcken.

Hamrebäcken.

.....

Ekosystemtjänster delas in i fyra olika kategorier:

- **Reglerande funktioner**

Skydd mot skadlig kosmisk strålning (UV), reglering av atmosfärens kemiska sammansättning, koldioxidupptag, reglering av sediment och så vidare. Urbana områden kan vara flera grader varmare än den omgivande landsbygden – detta fenomen kallas för urbana värmeöar och väntas öka med klimatförändringarna.

- **Bärande funktioner**

Ger utrymme/underlag för mänsklig bebyggelse och bosättningar, jordbruk och vattenbruk, energiomvandling och så vidare.

- **Produktionsfunktioner**

Syre, vatten, mat och så vidare.

- **Informations- och kulturella funktioner**

Till dessa räknas bland annat olika former av rekreation och friluftsliv, estetiska och andliga upplevelser som skönhetsvärden, stillhet och kontemplationsmöjligheter samt upplevelse av historiska kulturarv.

.....

Ekosystemtjänster

Vad är en ekosystemtjänst?

Ekosystemtjänster är ett vitt begrepp, som kan sammanfattas som ”nyttor som människor får från ekosystem” De upprätthåller och förbättrar människans levnadsvillkor och är en förutsättning för vår överlevnad. Ekosystemtjänster är gratis och tas ofta för givna.

Förutom att det kan vara moraliskt förkastligt att förstöra ekosystem och bidra till utrotning av arter och populationer, är det också någonting som kan slå tillbaka mot mänskligheten – både ekonomiskt och överlevnadsmässigt. Vilda pollinerande insekter, rent vatten, en god struktur i jorden där vi odlar vår mat och den vattenhållande funktionen hos träd och mark, som hindrar översvämningar, är exempel på ekosystemtjänster som är mycket svåra och dyra, eller rentav omöjliga, att ersätta. Grönskan i staden bidrar till ett behagligt klimat. Den fungerar som luftrenare från stoft och avgaser, den dämpar vindar, höjer luftfuktigheten och utjämnar temperaturskillnader.

I Naturvårdsverkets rapport från 2017 ”Argument för mer ekosystemtjänster” beskriver och motiverar man skäl för att beakta ekosystemtjänster i samband med planering och beslut.

Rapporten presenterar ekosystemtjänsterna i olika teman.

Temat ”vatten i stad och landskap” handlar om hur exempelvis översvämningar kan förebyggas. Träd och annan vegetation i staden är mycket viktiga för hantering av regn. Vegetationen tar upp och lagrar vatten och gör marken mer porös och mottaglig för infiltration av vatten. Nästan inget regnvatten rinner av från gröna ytor eftersom vattnet där samlas upp och avdunstar eller infiltreras. Studier visar att vid normala sommarregn, kan några träd på en hårdgjord yta kan minska vattenavrinningen med upp till 60 procent jämfört med rena asfaltsytor.

Temat ”människors hälsa” handlar om de positiva effekter på hälsa som människor får av att vistas i natur- och parkområden. Vistelse i naturmiljöer gör människor friskare, gladare och mindre stressade, och förbättrar dessutom koncentrations- och prestationsförmågan. Förutom att vi upplever att vi mår bättre och har bättre hälsa leder vistelser i naturmiljöer också till mätbara positiva fysiska förändringar i kroppen, som sänkt puls och blodtryck och minskad muskelanspänning. Både upplevda och mätbara fysiska hälsofördelar talar för att tillgång till natur och parkmiljöer är en angelägen samhällsfråga.

Klimatpåverkan och anpassning

Nationellt och internationellt pågår det ett intensivt arbete med klimatfrågan. Idag är det väl känt att ett förändrat klimat kommer att påverka Sveriges natur, men ett förändrat klimat kommer också att påverka samhället, särskilt urbana miljöer. Det handlar om högre temperaturer, ökad nederbörd, stigande havsnivå, förändrade vattenflöden och större risk för ras, skred och erosion. Årsmedelvärden vad gäller till exempel temperatur kommer att stiga men dessutom förväntas stora konsekvenser på samhället som följd av extrema händelser som värmeböljor och kraftiga skyfall.

Klimatanpassning innebär att vi genomför åtgärder för att anpassa såväl naturen som samhället till nutida och framtida effekter av ett förändrat klimat. Anpassningen kan åstadkommas på många olika sätt. Det handlar både om att förebygga och att minimera klimatförändringarnas negativa effekter på naturen, samhället och människan.

En strategi för klimatanpassning är att dra nytta av grön infrastruktur och däri ingående gröna element. Dessa gröna ytor, träd, vattendrag och dammar fungerar som luftförbättrare, temperaturutjämnare och uppsamlingsytor för ökade mängder vatten vid skyfall.

Lokalklimat, luftkvalité och temperaturutjämning

Stadsträden gör mycket gott för människor. De förser oss med en rad gratis ekosystemtjänster såsom att producera syre, binda koldioxid och ta bort föroreningar från luft och vatten. Träden kan fånga upp till 40 procent av stoftet i stadsluften i sina blad. Samtidigt reglerar de lokalklimatet genom att ta hand om regnvatten, dämpa vindar och sänka temperaturen under varma årstider. Resultat från studier visar att plantering av träd väsentligt förbättrar situationen beträffande luftföroreningar.

Hög värme är ett stort problem i bebyggd miljö. Genom att vegetation och öppna ytor ersätts med asfalt och byggnader ändras värmebalansen för ett område. Områden som är hårt bebyggda kan uppleva förhöjda temperaturer i jämförelse med närliggande områden. Detta fenomen kallas urbana värmeöar.

Det finns mätbart negativa hälsoeffekter med ökad dödlighet under flera på varandra följande dagar med ihållande höga temperaturer. De grupper som är särskilt utsatta är små barn, äldre och personer med psykisk sjukdom och ju längre period desto större effekter. En värmebölja definieras av SMHI som en sammanhängande period när varmaste temperaturen är över 25°C under fem dagar i rad.

Lokala skillnader i temperatur som ger upphov till värmeöar bestäms av ett flertal faktorer som marktäckning, byggnadsgeometri och placering samt befolkningstäthet. Vattenytor har en avkylande effekt, framför allt dagtid. Skillnaden i temperatur mellan land och vatten vid stora sjöar som Mälaren ger upphov till en bris som transporterar in sval luft över land.

Träd ger skugga och vegetationens avdunstning ger ytterligare en avkylande effekt. Studier har visat att områden upptill 1 km från grönområden kan påverkas av dess kylande effekt. Andra studier har visat att mindre grönområden (<200m²) påverkar ett tiotal meter från platsen.

Västerås

Högsta ytemperatur 2012 - 2016
uppmätt klockan 11 på förmiddagen
med IR sensorer på Landsat 8.
Temperaturspannet i bilderna är 22 till
38 °C

0 500 m

© USGS/NASA, Lantmäteriet,
Geografiska informationsbyrån

Bilden bygger på satellitdata från Landsat 8, som passerar Västerås klockan 11.00 dagligen. Den visar uppmätta data av den varmaste dagen under ett antal år och som en värmebild. Industriområden med i stort sett avsaknad av träd och stora öppna plan visar upp de högsta ytemperaturerna, bostadsområden med uppväxta träd och annan vegetation är svalare, medan de lägsta temperaturerna finns i stadsdelsskogarna och på och intill Mälaren. Bilden visar den nytta gröna områden har för att åstadkomma ett bra lokalt klimat

Lågpunkter i landskapet

Skyfallshantering

Stora översvämningar i städer orsakar trafikproblem, elavbrott, översvämmade källare och stora ekonomiska skador för såväl kommuner som privatpersoner. På senare år har det allt tydligare och oftare visat sig att städer är sårbara för översvämningar efter intensiva regn. Hundraårshändelser borde, rent statistiskt, bara inträffa cirka en gång på hundra år, men de senaste åren har det skett många sådana händelser. Mellan 2007 och 2014 har Malmö drabbats av tre skyfall som orsakat allvarliga konsekvenser för bebyggelse och infrastruktur samt stora störningar i trafiken. Köpenhamn har de senaste sju åren, 2010, 2011, 2014 drabbats av tre skyfall så stora att de i teorin borde inträffat under var sitt sekel. I juli 2011 lamslogs staden av ett regnoväder av sällan skadat slag – tre månaders normal nederbörd föll på några timmar – och resulterade i kostnader på 7 miljarder kronor i skador. Även Västerås har haft problem med skyfall och översvämningar. I juli 2011 stod delar av E18 under vattnet och en del villor och flerfamiljshus drabbades, även om skadorna var främst begränsad till vatten i källare. Stora vattenmassor ställde till problem igen i juli 2012 och i september 2015.

Därför är det viktigt med en helhetssyn där man inte bara förlitar sig på tekniska lösningar utan även drar nytta av de naturgivna förutsättningarna. Naturområden och grönytor kan bidra med ekosystemtjänster för att minska effekter av skyfall, rena vatten och minska belastningen på dagvattenssystemen. Vid planering av ny bebyggelse är det särskilt viktigt att se till att inte nya översvämningsområden skapas. Genom att tidigt inventera förutsättningar är det möjligt att minska risken för skyfallsöversvämning och skapa långsiktigt hållbara lösningar för omhändertagande av dagvatten.

Dagvattensystemen är inte dimensionerade för att hantera extrema skyfall utan konstrueras för att kunna hantera ett regn med 10 års återkomsttid. För att uppgradera systemen till att kunna hantera till exempel förväntade framtida 100-årshändelser skulle det krävas enorma investeringar.

Ekosystemtjänster vatten

Våra vattenmiljöer förser oss med en rad ekosystemtjänster. Den mest uppenbara vattenmiljön i Västerås är Mälaren som utgör vår dricksvattentäkt och förser oss med ett råvatten av god kvalitet. Efter filtrering genom Badelundaåsen distribueras varje dygn 40 miljoner liter renat vatten ut till det kommunala nätet. Mälaren utgör en viktig resurs för fiske, såväl yrkesfiskare som sportfiskare fiskar i sjön och Svartåns nedre delar används flitigt för sportfiske. Mälaren och till viss del även övriga vatten används även för rekreation i form av båtliv, bad, paddling, fågelskådning, skridskoåkning med mera. Öppna vattendrag bidrar med rening av förorenande ämnen och jämnar ut höga flöden till följd av skyfall. För många är värdet av ett Mälarnära boende också avsevärt, själva närheten till vatten är något som ofta uppfattas positivt.

Ekonomi

I främst USA har man studerat samband mellan fastighetsvärde och närhet och tillgång till gröna områden och vatten. 2001 publicerades en studie gjord i Portland, Oregon som fann ett statistiskt signifikant samband mellan fastighetsvärde och avstånd till gröna områden. Studiens resultat har bekräftats av andra studier. En studie utförd av Crompton, Texas University (2005) sammanställde resultat från hela USA över två decennier och där fann man att en fastighets värde ökade med närmare 20 procent om den låg intill en väl-skött park. Värdeökningen avtog med avstånd till parkerna upptill en tröskel på omkring 400 fot (cirka 125 m). 2013 utförde danska Naturstyrelsen tillsammans med Århus och Köpenhamns kommuner en undersökning av cirka 60 000 bostadsaffärer och kom fram till att en bostad stiger i värde med cirka 10 procent för varje 10 hektar park inom 500 m avstånd från bostaden.

I New York räknade man ut att stadens nära 680 000 stadsträd var värda 122 miljoner dollar i form av förbättrad luft, sparad energi, absorberad koldioxid, motverkan av översvämningar och höjda fastighetsvärden.

Karta 30.
Lågpunkter i
landskapet

Grönstrukturplan
för Västerås stad
Okt 2018

0 0,5 1 2
Km

VÄSTERÅS STAD

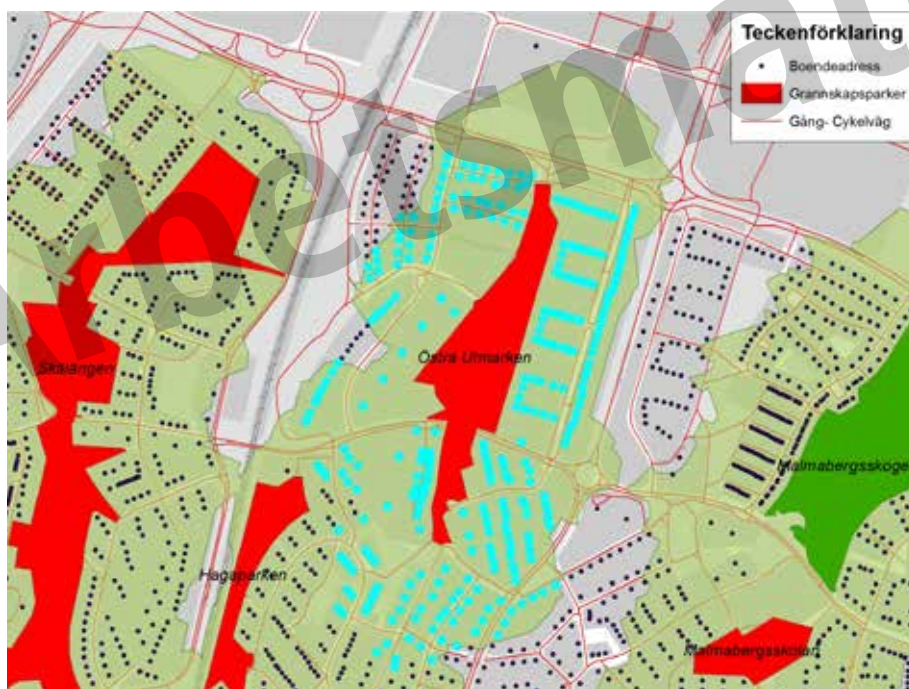
Lågpunkter i landskapet som löper högre risk att översvämmas vid större nederbördsmängder. För att gå vidare med åtgärder krävs mer detaljerade undersökningar.

Lågpunkter i landskapet

Tillgång till och besöksstryck på gröna ytor

I både Grönstrukturplanen från 2004 och Handlingsplanen för parker 2018 anges riktlinjen att alla ska ha tillgång till en grannskapspark inom 300 meters promenad från bostaden. Parktillgången bör också ses i förhållande till hur många personer som bor inom 300 m från en grannskapspark. Även hur lätt det är att nå grönområdena har betydelse för hur de används. Parkerna ska upplevas som nåbara av alla; föräldrar med barnvagn, äldre och människor med rörelsenedsättning. Fler boende i förhållande till parkytor ger ökat tryck på gröna områden, vilket ger större slitage på ytorna och kräver mer underhåll.

Karta över Källhagen/Hagaparken samt Östra Utmarken. För att mäta tillgänglighet räknas avståndet till parken utifrån parkens gång- och cykelanpassade entréer, medan stora vägar eller järnvägar ses som barriärer.

Avståndet 300 m räknas från parkens entréer till bebodda adresser, markerade som prickar på kartan. Utifrån befolkningsstatistik för dessa adresser har trycket på de gröna ytorna räknats fram.

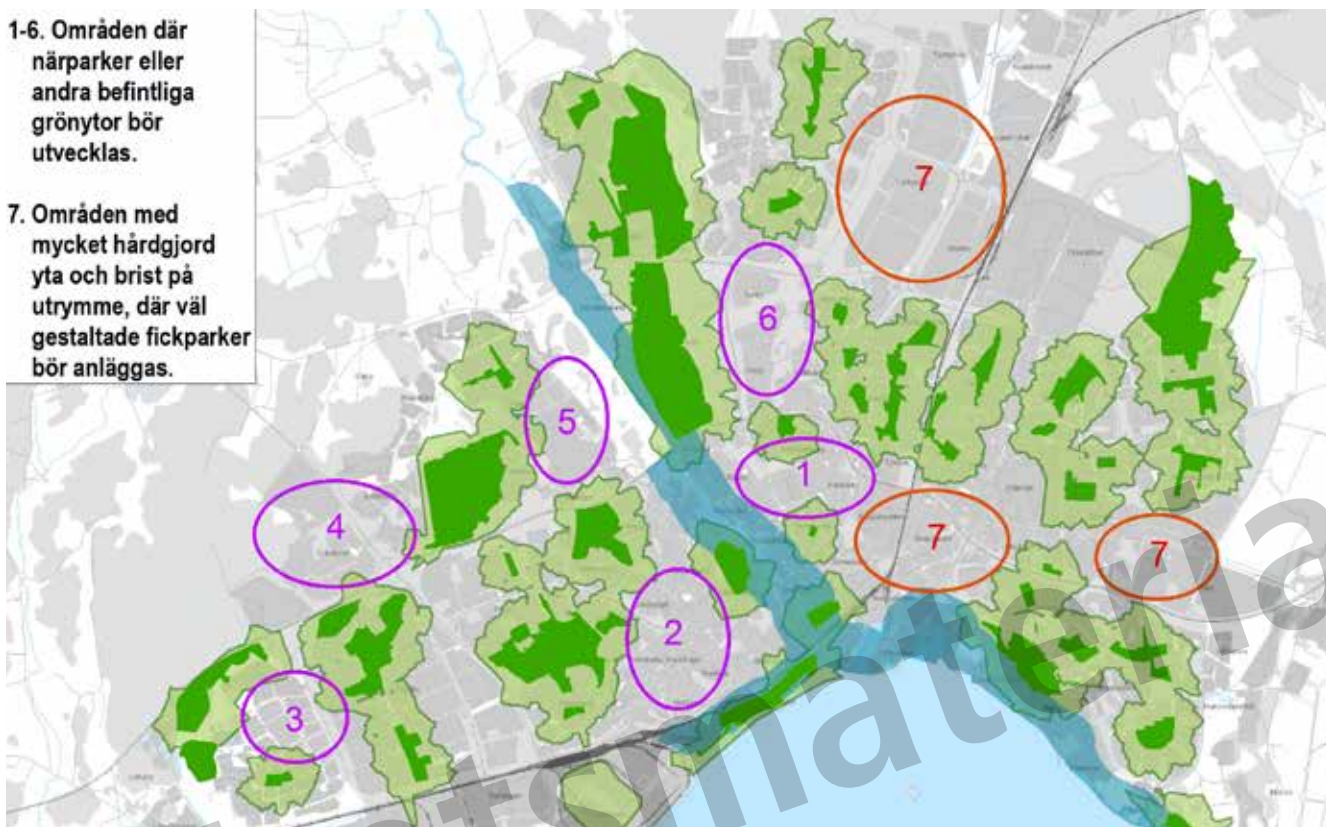
Tillgång till gröna ytor

Sedan den förra grönstrukturplanen (2004) har många tidigare brister i grönstrukturen åtgärdats. Bland annat har staden öppnats upp mot Mälaren och Svartån och stadens invånare har fått tillgång till vattennära rekreationsstråk.

Mycket kan dock göras både för befintliga områden och de nya områden som utvecklas när staden växer och förtätas. Områden som idag har längst till grannskapsparker för enkel vardagsmotion är bland andra; Blåsbo, Gåsmyrevreten, Karlsdal, innerstaden, Pettersberg, Västermalm, Stallhagen-Stohagen, Hammarby, Vallby, Råby, Skälby, Eriksborg-Hagaberg och Vega.

1-6. Områden där
närparker eller
andra befintliga
grönytor bör
utvecklas.

7. Områden med
mycket hårdgjord
yta och brist på
utrymme, där väl
gestaltade fickparker
bör anläggas.

Vid bedömning av brist på grannskapsparker bör det också vägas in vilka andra värden man har tillgång till inom 300 meter.

Delar av Blåsbo ligger inom 300 m från "Grönytan vid Svartån" och många har egen trädgård i stadsdelen. Även Karlsdal har trädgårdar och närparken "Johannislund" ligger inom stadsdelen.

Delar av Pettersberg, Västermalm, Stallhagen-Stohagen och Hammarby saknar grannskapspark men istället finns Pettersbergs och Råbys stadsdelskogar i närheten. Det finns även ett antal närparker och grönområden som skulle kunna utvecklas; Jakobsbergsplatsen, Mariaberget, Allmänningen och Ragvalds backe.

I Skälby har de flesta egna trädgårdar och alla har tillgång till närparker. Mellan Skälby och E18 ligger Skälbyskogen som fungerar som en barriär mellan bostadsområdet och motorvägen och har skötts som stadsdelsskog sedan 2016. Delar av östra Bäckby saknar närhet till grannskapsparker, men detta uppvägs något tack vare tillgång till grönska på kvartersmark.

I Eriksborg och Hagaberg har många egna trädgårdar och nära till Vedbo-skogen, en stadsdelsskog med regionala naturvårdsvärden. Dessutom kommer skogsområdet inom den nya stadsdelen Sätra att utvecklas för rekreation och naturupplevelse.

I den norra delen av Vallby har de boende egna trädgårdar, men i den södra delen begränsas tillgången till gröna områden till flerbostadsgårdar.

Boende i Vega har tillgång till Skallbergsskogen, ett enkelt skogsområde där det finns tallbestånd i den östra delen och ek i den västra delen som ingår i tall-, respektive ädellövsskogsnätverken.

Stora delar av Centrum, Gåsmyrevreten och de före detta industriområdena; Kopparlunden, Ängsgärdet och Kungsängen samt Hälla, Tunnbytorp och Stenby saknar dock grönområden. På många ställen kan det enda gröna vara trädplanteringar längs gator eller gång- och cykelvägar. I dessa områden kan det vara lämpligt att skapa väl gestaltade fickparker, med inbyggd funktion för dagvattenhantering.

Tryck på grannskapsparker

Västerås stad har 50 kvm friyta/invånare som riktlinje för grannskapsparker och stadsdelsskogar sedan 2003, vilket baserades på förslag från Byggforskningsrådet och rekommendationer från Boverket.

Som det redan konstaterats i denna handling - att kunna vistas utomhus i en park eller ett naturområde gör att vi mår bättre. Därför är det viktigt att Västeråsare och turister kan uppleva stadens grönområden som tillgängliga, trygga och attraktiva. För att kunna erbjuda attraktiva och säkra parker och naturområden behövs god planering av skötsel och kontinuerliga underhållsinsatser. Parkskötseln omfattar exempelvis gräsklippning, trädvård, ogrärensning, plantering av sommarblommor och renhållning - återkommande insatser som sker med olika frekvens beroende på typ av åtgärd. Underhåll är återkommande reparationer i olika omfattning, för att hålla en anläggning i gott skick, till exempel lagning av parksoffa eller reparation av gräsmattor om trycket på ytan blir för högt. Vanligtvis finns det investeringsmedel under planerings- och exploateringsskedet, medan det ofta saknas pengar för den långsiktiga förvaltningen och driften, trots att det är i detta skede som kvaliteter kan tas tillvara och förädlas. Därför är det viktigt att redan i planeringsstadiet räkna på hur mycket underhåll kan komma att kosta.

Grönska på kvartersmark

Kvartersmark med gröna upplevelsevärden kan i viss mån komplettera utbudet av parker. Privata trädgårdar eller flerbostadsgårdar av hög kvalitet kan minska behovet av grannskapsparker i området. En grov klassning av kvalitet på kvartersmark kan göras enligt följande:

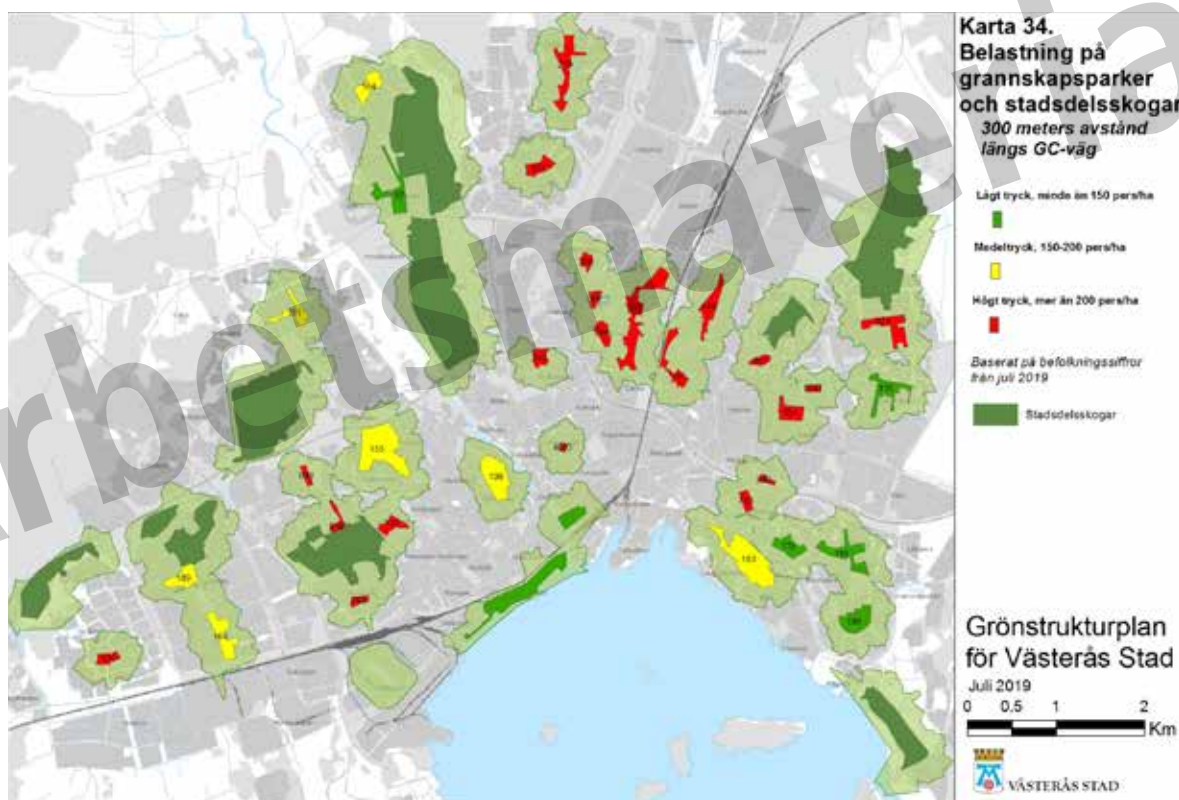
- Egen trädgård.
- Flerbostadsgård med mycket god kvalitet: bilfri gård, mycket grönska med rumslighet, lek- och sittmöjligheter och/eller utsikt, störningsfritt.
- Flerbostadsgård med god kvalitet: bilfri gård, grönska, lek- och sittmöjligheter, störningsfritt.
- Flerbostadsgård med dålig kvalitet: bildominerad gård utan lek- och sittmöjligheter.

Bilden visar en park där slitaget har blivit så högt att åtgärd behövs.

Med utgångspunkt i riktlinjen att boende ska ha tillgång till 50 kvm fria per person i grannskapspark eller stadsdelsskog inom 300 m från boendet, har vi räknat på hur högt tryck det är på stadens grannskapsparker i nuläget och därefter klassat ytorna i en tregradig skala från lågt till högt tryck.

Som högt tryck räknas fler än 200 invånare per hektar (dvs. mindre än 50 kvm/invånare), som medeltryck räknas 150 – 200 invånare per hektar (67 kvm/invånare – 50 kvm/invånare) och lågt tryck är mindre än 150 invånare per hektar (mer än 67 kvm/invånare).

Med ökat tryck ökar kostnaden för underhåll. Parker som utsätts för högt tryck kan behöva avlastas genom utveckling av närparker eller andra gröna ytor i närheten.

Besöksstryck på grannskapsparker. Det finns ett högt tryck på de flesta grannskapsparker och därmed högt behov av underhåll. Bilden tycks visa att det är lågt tryck på Vasaparken, Lögarängens strand och Djäknebergsparken, men i verkligheten kan man räkna betydligt högre tryck på dessa, då de används som stadsparker och därför har ett mycket större upptagningsområde. Stadsdelsskogarna erbjuder ett alternativ för vardagsmotion om grannskapsparker saknas i närheten av bostaden.

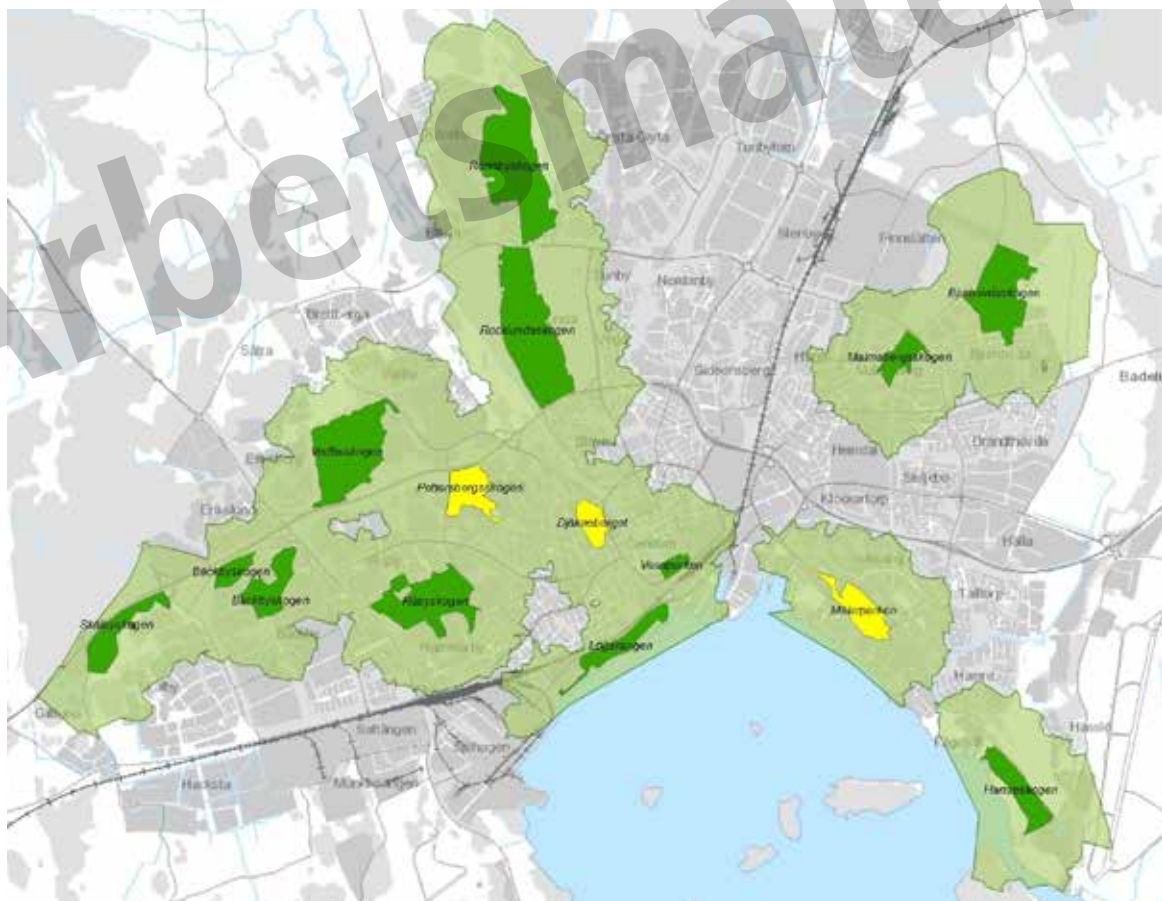
Stadsdelsskog och stadspark

De flesta stadsdelar har god tillgång till stadsdelsskogar eller stadsparker. Det finns dock några bristområden.

I de östra stadsdelarna finns varken stadsdelsskog eller stadspark inom 800 m från bostaden. Det gäller Gideonsberg, Haga, Hemdal, Klockartorp, Skiljebo, södra Brandthovda och Talltorp. I södra Bäckby och Skälby finns det inte heller någon stadsdelsskog eller stadspark inom 800 m. Att skapa nya stadsdelsskogar inom dessa områden vore svårt, men däremot går det att utveckla och förbättra befintliga grannskapsparker.

För de östra delarna av Gryta kompenseras brist på stadsdelsskog av närhet till strövområde norr om området.

Beräknat på antal boende inom 800 m avstånd har de flesta stadsdelsskogar lågt tryck. Undantaget är Mälarparksskogen och Pettersbergsskogen. Man kan räkna med betydligt högre tryck på stadsparkerna än vad som framgår av bilden.

Rekreatiönsstråk

Tidigare fanns det stor brist på attraktiva rekreatiönsstråk inom centrala strandzonen. Situationen har nu förbättrats väsentligt, bland annat genom satsningar på utveckling av Lögarängen och skapande av Notuddsparken. Från Framnäs kan man ta sig till Björnön via ett cirka 600 m långt gångstråk genom vassbältet vid Mälarens strand intill Hamres våtmark och Hamre stadsdelskog.

I många fall är dock kontakten mellan stadens rekreatiönsstråk och ut till omgivande strövmråden bristfällig. Badelundaåsen med Anundshög har stora kulturmiljövärden och stor betydelse som strövmråde. Dessa kan ytterligare utvecklas till ett nytt högklassigt rekreatiönsstråk genom Bjurhovdaskogen till Malmabergskogen. I framtiden när landskapet har återställts kan f.d. Lunda-deponi ingå i rekreatiönsstråket.

Mycket god kvalitet att slå vakt om finns norrut mot Önstaskogen och från Bjurhovdaskogen norrut samt till Björnön.

Rekreatiönsstråk kompletteras genom stadens gång- och cykelnätverk som binder samman lummiga, omväxlande och ostörda park- eller naturmarker med varandra. Även en lugn gata med lummiga trädgårdar kan ingå i rekreatiönsstråk. Det gäller i särskilt hög grad den gamla villakransen där sammanhängande parkstråk saknas. Bredden på kompletteringssträckor får gärna variera men ett riktvärde kan vara 20 m.

Referenslitteratur eller källförteckning

- Andersson, J. 2017. (O)jämsställd fysisk aktivitet – Lunds kommun och Aktivia som praktiskt exempel. SLU Alnarp, Institutionen för Landskapsarkitektur.
- Anon. 1992. ICOMOS, Historic Gardens (The Florence Charter). ICOMOS, Frankrike.
- Anon. 2005. Miljöprogram. Stadsledningskontoret, Västerås stad.
- Anon. 2005. Calculating Tree Benefits or New York City. City of New York, Parks and Recreation.
- Anon. 2007. Västeråsstudien - upplevelser av natur- och kulturmiljö i två stadsdelar i Västerås i projektet Landskapets upplevelsevärden. Boverket, Karlsstad.
- Anon. 2009. Våtmarksinventering – result av 25 års inventeringar. Nationell slutrapport för våtmarksinventeringen (VMI). Naturvårdsverket Rapport 5925
- Anon. 2012. Grönstruktur i landets kommuner. Boverket, Karlskrona.
- Anon 2016. Klimatprogram 2017-2020 (remiss 2016-10-31). Stadsledningskontoret, Västerås stad.
- Bjerler, K. 2009. Bevarande av parker, trädgårdar och landskap. Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap SLU Alnarp.
- Boldemann et al. 2005. Förskolemiljöer och barns hälsa. Stockholms läns landsting, rapport från Centrum för folkhälsa.
- Crompton, J. 2005. The impact of parks on property values: empirical evidence from the past two decades in the United States. Managing Leisure 10; pp 203-218.
- Faskunger, J. 2008. Samhällsplanering för ett aktivt liv. Fysisk aktivitet, byggd miljö och folkhälsa. Statens folkhälsoinstitut, Östersund.
- Gomez-Baggethun, E & Barton, D. 2013. Classifying and valuing ecosystem services for urban planning. Ecological Economics 86; pp235-245
- Grahn, P. 2007. Barnet och naturen. Kap 3 Utomhuspedagogik som kunskapskälla. Studentlitteratur, Lund.
- Grahn, P & Sorte, G. 1985 Hur används parken? Om organiserade gruppers bruk av grönområden del 1 Stad och Land rapport nr 39 Alnarp 1985
- Görlin et al. 2017. Argument för mer ekosystemtjänster. Naturvårdsverket, Rapport 6736.
- Karlsson, V. 2016. Undersökning och bedömning av strandmiljöer i Västerås kommun. En sammanställning av natur- och rekreationsvärden i och kring strandmiljöer i Västerås tätort samt service orterna Kvicksund, Skultuna, Kärrsta-Orresta och Irsta. Arbetsrapport.
- Knutsson, A. & Laestadius C. 2005. Utomhuspedagogik. Vad motiverar, vad hindrar pedagogerna? Luleå tekniska universitet.
- Lutzenhiser, M & Noelwah, N. 2001. The effect of open spaces on a home's sale price. Contemporary Economic Policy, vol 19, issue 3, pp 291-298.
- Mahler, B.A. et al. 2013. Impact of Roadside Tree Lines on Indoor Concentrations of Traffic-Derived Particulate Matter. Environmental Science and Technology 47, 13737-13744.

Medina, E. 2016. Jämställdhetsintegrering av grönstrukturplanen genom sociotopkartering. En studie om användning av grönområden i Västerås. Akademien för ekonomi, samhälle och teknik, Mälardalens högskola.

Molander, K. & Jägborn, M.A. 2015. Skolors och förskolors användning av närnatur. Undersökning av hur Uppsalas skolor och förskolor använder stadens gröna utemiljöer. Uppsala kommun och Upplandstiftelsen

Nordström, J. 2012. Förskolors och skolors nyttjande av grönområden – en fallstudie i Nacka kommun. Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap Sveriges Lantbruksuniversitet.

Prop. Regeringens proposition 2013/14:141 En svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

Salmond, J.A. et al. 2016. Health and climate related ecosystem services provided by street trees in the urban environment. Environmental health 15:36

Thorsson, S. 2012. Stadsklimatet – Åtgärder för att sänka temperaturen i bebyggda områden. FOI. Göteborgs Universitet.

Upmanis, H., Eliasson, I. & Lindqvist, S. 1998: The influence of green areas on nocturnal temperatures in a high latitude city (Göteborg, Sweden). International Journal of Climatology 18:681–700.

Inventeringar

År	Område	Typ av inventering
2013	Vedboskogen	Allmän ekologisk inventering med skötselplan
2015	Hässlösundet	vasshäckande fåglar
2015	Pettersbergsskogen	fågelinventering
2015	Ringduveskogen	fågelinventering
2015	Vedboskogen	fågelinventering
2015	Björnös gräsmarker	kärlväxter
2015	Kraftledningsgata, Badelundaåsen	kärlväxter
2015	Västra Bäckbyskogen	lavar
2015	Bäckbyskogen	lavar
2015	Vedboskogen	lavar
2015	Två dungar på Eriksborg	lavar
2015	Pettersbergsskogen	lavar
2015	Ringduveskogen	lavar
2015	Lövhagenskogen	lavar
2015	Råbyskogen	lavar
2015	Västra Bäckbyskogen	svampar
2015	Bäckbyskogen	svampar
2015	Vedboskogen	svampar
2015	Två dungar på Eriksborg	svampar
2015	Pettersbergsskogen	svampar

År	Område	Typ av inventering
2015	Ringduveskogen	svampar
2015	Lövhagenskogen	svampar
2015	Råbyskogen	svampar
2016	Malmabergsskogen	allmän ekologisk
2016	Rönnbyskogen	allmän ekologisk
2016	Rocklundaskogen	allmän ekologisk
2016	Vedboskogen	fågelinventering
2016	Ringduveskogen	fågelinventering
2016	Lövhagenskogen	fågelinventering
2016	Bäckbyskogen	fågelinventering
2016	Råbyskogen	fågelinventering
2016	Pettersbergsskogen	fågelinventering
2016	Konuggleområdet	kärlväxter
2016	Badelunda-Tibble	kärlväxter
2016	Tibble norra	kärlväxter
2016	Grytahögen med omgivning	kärlväxter
2016	Badelunda naturreservat, södra delen	kärlväxter
2016	Talltorpsparken	kärlväxter
2016	Hamre äng	kärlväxter
2016	Ekdungen, Viksäng	kärlväxter

År	Område	Typ av inventering
2016	Mälarparkens gräsmark	kärlväxter
2016	Uppåker–Piltorget	kärlväxter
2016	Område norr om Uppåker	kärlväxter
2016	Område vid Skyttbäcken	kärlväxter
2016	Alphyddan	kärlväxter
2016	Öster om Rönnbyskogen	kärlväxter
2016	Område vid Löpargatan	kärlväxter
2016	Område vid Skerike–Åby	kärlväxter
2016	Ekliden	kärlväxter
2016	466-A80D Skerike-Tibble	kärlväxter
2016	Skälby gräsmark	kärlväxter
2016	Folkesta	kärlväxter
2016	Lundby Gränsta	kärlväxter
2016	Johannisberg 7–8	kärlväxter
2016	Johannisberg, stridsvärns- kulle i norr	kärlväxter
2016	Område vid Johannisbergs gård	kärlväxter
2016	Johannisberg 9	kärlväxter
2016	Johannisberg, stridsvärns- kulle i söder	kärlväxter
2016	Dunge vid Önstensborgs- skogen	kärlväxter
2016	Önstensborgsskogen	kärlväxter
2016	Johannisbergs naturreservat	kärlväxter
2016	Dungar vid Johannisbergs naturreservat	kärlväxter
2016	Västra Bäckbyskogen	uppföljningsinventering, svamp
2016	Bäckbyskogen	uppföljningsinventering, svamp
2016	Vedboskogen	uppföljningsinventering, svamp
2016	Två dungar på Eriksborg	uppföljningsinventering, svamp
2016	Pettersbergsskogen	uppföljningsinventering, svamp
2016	Ringduveskogen	uppföljningsinventering, svamp

År	Område	Typ av inventering
2016	Lövhagenskogen	uppföljningsinventering, svamp
2016	Råbyskogen	uppföljningsinventering, svamp
2016	Skålbyskogen	allmänekologisk
2016	Råbyskogen	allmänekologisk
2016	Sätra	allmänekologisk
2016	Västra Bäckbyskogen	allmänekologisk
2017	Mälarparken med dungar	fågelinventering
2017	Uppåkersskogen	fågelinventering
2017	Rönnbyskogen	fågelinventering
2017	Malmbergsskogen	fågelinventering
2017	Badelundaåsens naturreservat	fågelinventering
2017	Rocklundaskogen	fågelinventering
2017	Uppåkersskogen	lavar
2017	Mälarparken	lavar
2017	Hamreskogen	lavar
2017	Hamreskogen	svampar
2017	Mälarparken med dungar	svampar
2017	Uppåkersskogen	svampar
2018	Johannisbergs natur- reservat och herrgård	fågelinventering
2018	Önstensborsskogen	fågelinventering
2018	Östra holmens vassområden	fågelinventering
2018	Svartån från mynning till Billstabron	fågelinventering
2018	Johannisbergs natur- reservat och herrgård	svampar
2018	Önstensborsskogen	svampar
2018	Johannisbergs natur- reservat och herrgård	lavar
2018	Önstensborsskogen	lavar
2018	mälärstränder vid kommunalt förvaltade reservat	stormusslor
2018	Mälarparken	biologiskt kulturarv
2018	Mälarparken	kulturmiljöinventering

BILAGOR

Bilaga 1

Grönstrukturplanens samband med och konsekvenser för översiktsplanen

	Övergripande strategier i ÖP	Berörs i grönstrukturplanen	Konflikt mellan ÖP och grönstrukturplan
Hälsa, välbefinnande och jämlika förutsättningar	Västerås ska erbjuda en livsmiljö som fungerar för olika människors behov, underlättar vardagslivet, främjar social samvaro och stimulerar till aktiviteter. Den fysiska miljön ska upplevas som jämställd, tillgänglig, hälsosam, säker, trygg och upplevelserik.	Grönstrukturplanen behandlar i högsta grad människans behov av tillgång till gröna områden ur folkhälsoperspektiv, trygghetsaspekten med mera.	Ingen konflikt
Kulturliv ger attraktivitet	Västerås ska ge plats och underlätta för kulturlivet att utvecklas då kulturen har en betydande roll i en hållbar samhällsutveckling.	Ja. Parker ska finnas tillgängliga som mötesplatser för alla. Identitetsbärande stadsparker klassas som mycket värdefulla grönområden.	Ingen konflikt
Attraktiv regionstad	Västerås ska fortsätta att växa och utvecklas i sin roll som attraktiv regionstad. Detta förutsätter en breddad och fördjupad samverkan i regionen.	Berörs inte i grönstrukturplanen.	Gäller ej
Bostäder för alla	Samordna bostadsutbyggnad med utbyggnad av kollektivtrafik, grönytor, gång- och cykelvägar, ytor för lek och spontanidrott, tätortsnära friluftsliv, arbetsplatser och lokaler för skola, vård och omsorg.	Grönstrukturplanen kommer att utgöra ett viktigt underlag i samband med samhällsplanering.	Ingen konflikt

	Övergripande strategier i ÖP	Berörs i grönstrukturplanen	Konflikt mellan ÖP och grönstrukturplan
Balanserad komplettering	Tillgången till parker och naturområden, ytor för lek, idrott och odling liksom gång- och cykelvägar säkerställs.	Grönstrukturplanen redovisar områden där det finns tillgång till dessa ytor, men även där det finns brist på parker mm och därmed behov av komplettering.	Ingen konflikt
Livskraftig landsbygd med starka serviceorter	Planeringen i Västerås ska stärka serviceorternas utvecklingsmöjligheter, erbjuda varierade boendemiljöer och ge goda förutsättningar för det lokala näringslivet.	Se ovan.	Ingen konflikt
Kreativt näringslivsklimat	Erbjuda bra boendemiljöer, bra skolor, ett rikt utbud av kultur, idrott och upplevelser som gör det lätt för företag att anställa personal.	Berörs inte i grönstrukturplanen.	Gäller ej
Enkelt att gå och cykla	I Västerås ska det vara enkelt att gå och cykla till arbetet, skolan, handelsområden, idrottsanläggningar, rekreationsområden och andra besöksmål.	Grönstrukturplanen berör inte möjligheten att cykla i sig men många exempelvis trädplantering mm längs cykelbanorna utgör ett viktigt mikronät av vegetation.	Ingen konflikt
Kollektivtrafiken som ryggrad	I Västerås ska kollektivtrafiken utgöra ett attraktivt och självklart val för alla resenärer. Det ska vara lätt att leva utan bil.	Berörs inte i grönstrukturplanen.	Gäller ej
Levande innerstad	Innerstaden ska vara alla västeråsares vardagsrum och ska därmed vara tillgänglig för alla. Innerstaden ska vara en inspirerande plats med identitet. Stärk grönskans och vattnets roll i innerstaden.	Stadsdelsparker och Svartåstråket bidrar i högsta grad till innerstadens identitet och kan utvecklas för att stärka den ytterligare.	Ingen konflikt
Kulturarv och utveckling i samklang	I Västerås ska kulturarvet vara en resurs när staden utvecklas och förändras. I Västerås visar vi respekt för kulturarvet och kulturmiljön, så att det vi värdesätter idag även kan upplevas av framtida generationer.	Vasaparken, Stadsparken, mm utgör en viktig del av Västerås kulturarv och pekas i grönstrukturplanen som mycket värdefulla.	Ingen konflikt

	Övergripande strategier i ÖP	Berörs i grönstrukturplanen	Konflikt mellan ÖP och grönstrukturplan
Grön och blå identitet	I Västerås ska vi stärka våra gröna och blå miljöer och lyfta fram deras värden. Det innebär t ex: • ta hänsyn till och stärka de unika naturmiljövärden som finns i Västerås, särskilt i de utpekade stråken med höga landskapsvärden • säkerställa tillgången till parker, naturområden och tätortsnära friluftsliv, ytor för lek och idrott samt ytor för odling • utveckla gröna områden för klimatanpassande åtgärder • ta tillvara och utveckla ekosystemtjänster • utveckla Svartåns, Sagåns och Lillåns dalgångar för turism och friluftsliv • öka tillgängligheten till Mälaren och Mälarens stränder	Alla punkter i högsta grad berörda i grönstrukturplanen.	Ingen konflikt
Resurshushållning och klimatanpassning	Västerås ska klimatanpassa samhället och minska dess sårbarhet genom medveten planering och samhällsbyggnad samt förebyggande åtgärder. Det innebär t ex: • Västerås vatten ska ha god status • planera för skyfall och långvarig nederbörd • planera för höga flöden och vattenstånd • planera för högre temperaturer	Ekosystemtjänster som exempelvis skyfallshantering, grönskans temperatur-reglerande funktion lyfts i grönstrukturplanen.	Ingen konflikt

Värderingsparametrar

Bilaga 2

Vid planering är det viktigt att värna så många värden som möjligt kopplade till gröna områden. En värdering ska därmed visa vilka funktioner eller anspråk som finns inom området.

Beslutskartan "övrige gröna områden" visar en klassificering utifrån alla värderingskategorier; sociala värden, rekreationsvärden, ekologiska värden, m.fl. Klassificeringen av områden ger en indikation på hur mycket hänsyn och planeringsinsatser kan komma att krävas.

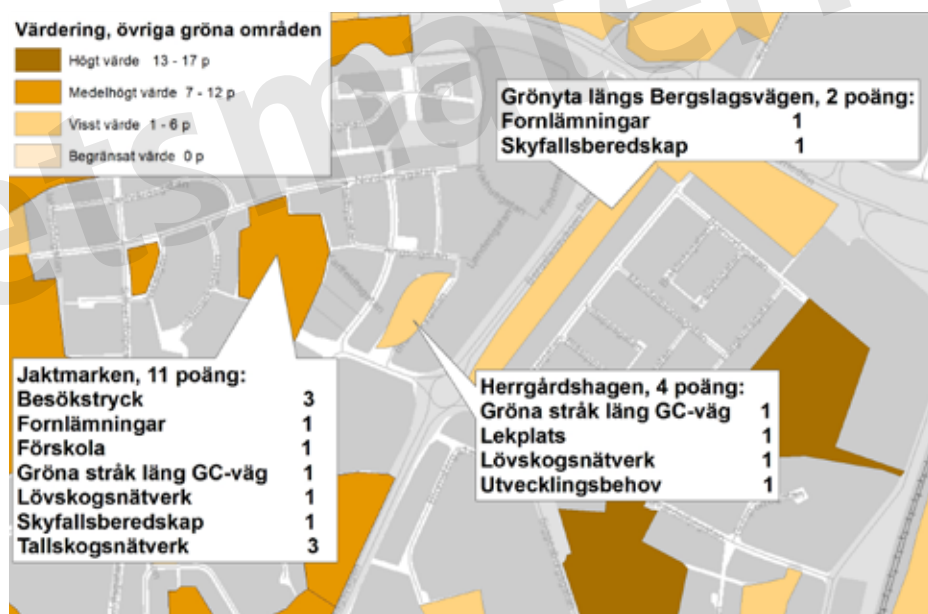
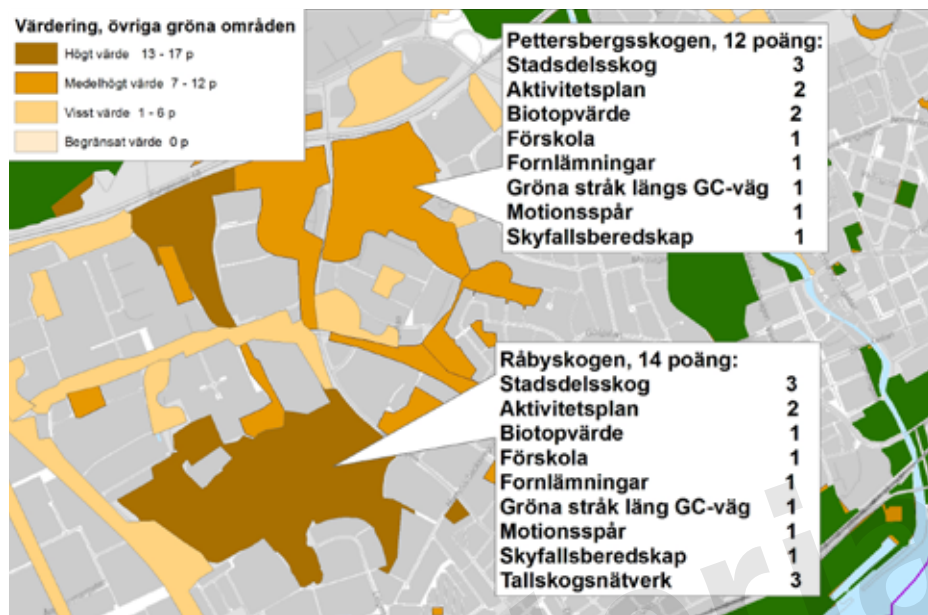
För att värdera "övrige gröna områden" som visas i karta 2 har en multikriterie-/överlagringsanalys utförts. Multikriterieanalys (MKA) är ett vanligt verktyg som tillämpas för att underlätta en beslutsprocess genom en strukturerad och tydlig arbetsgång (Rosén, et al., 2009). Verktyget används för att identifiera det mest lämpliga alternativet, för att rangordna alternativ eller för att skilja på acceptabla och oacceptabla alternativ (Dodgson, et al., 2009).

Syftet med analysen är att utifrån de olika grönområdenas värde för sociala värden, naturvärden, ekosystemtjänster och kulturmiljö sätta in de i olika värdeklasser. För att göra detta har vi valt ut ett antal kriterier som har definierats och värderats för sig och därefter vägts samman med hjälp av en överlagringsanalys till en samlad bedömning. En överlagringsanalys innebär att nya informationsskikt (kartlager) tas fram genom att valda företeelser inom samma geografiska område identifieras och läggs ihop.

Kriterier har valts ut utifrån strävan att planera för ett hållbart samhälle. Ju svårare kriteriet är att kompensera, ju högre poängsättning. Exempelvis "ekbestånd inom kärnområden" 3 poäng, "unga ekbestånd utanför kärnområdet" 1 poäng eller "grannskapsparker, besöksstryck" 1,2 eller 3 poäng beroende på hur högt besöksstryck på området är. 1 poäng där det finns lågtryck, 2 poäng där besöksstrycket börja närma sig den rekommenderade rikt mått på 50m²/invånare (200 inv./ha) och 3 poäng där besöksstrycket är högre än den rekommenderade rikt mått. Områden där det finns fornlämningar har poängsatts till 1 poäng. Här är annan markanvändning ofta möjligt, men det krävs insatser i form av exempelvis utgrävningar.

För varje område har poängen summerats och därefter har området klassats i en av fyra klasser:

- Högt värde (13-17 poäng)
- Medelhögt värde (7-12 poäng)
- Visst värde (1-6 poäng)

Sociala värden

Parameter	Motivering	Hänvisning	Är värdet flyttbart	Poäng
Grannskapsparker	Besöksstryck	Se sidor 71–72, karta sidan 72	Nej	Högt tryck, röd 3 Medeltryck, gult 2 Lågt tryck, grönt 1
Närpark	Närpark eller övrig grönyta inom områden där det saknas parker med grannskapsparks kvalitéer	Se sid 69–71, karta sid 70	Nej	3
	Närpark som borde utvecklas när närmaste grannskapspark har högt besöksstryck (rött)			2
	Tillgänglig i närmiljö			1
Lekplatser inom park		Se Handlingsplan för Västerås stads lekplatser	Ja	1
Ytor för spontanidrott		Se sid 49–50, karta sid 50 Multiaktivitetsytor för fysiska aktiviteter (2018, Västerås stad/3P arkitektur	Nej. Aktivitetsyta intill skola, lämplig för vuxenledda aktiviteter.	2
			Ja. Övrig aktivitetsyta	1
Förskolans aktivitetsytor		Se sid 46–48, karta sid 47	Ja	1
Motionsspår	Rekreation	Se kartan sid 50	ja	1
Nätverk mellan gröna områden	Motion och folkhälsan (samt biologiskt värde som ekologisk nätverk)	Se sid 37, 41, (52, 57)	Ja, men inte lämpligt	1

Biologiska värden

Parameter	Motivering	Hänvisning	Är värdet flyttbart	Poäng
Tallnätverk Ädellövnätverk	Miljökvalitetsmål 12 & 16, Agenda 2030 mål 15	Se sid 57–58, kartor sid 57–58	Nej	Inom kärn- området, 3. Utanför kärn- området, Gamla bestånd, 2. Utanför kärn- området, Yngre bestånd, 1
Stadsdelskogar	Miljökvalitetsmål 12 & 16, Agenda 2030 mål 15. Stora sammanhängande områden	Se sid 54–56, karta sid 54	Nej	3
Värdefull biotoper och artrika områden	Miljökvalitetsmål 12 & 16, Agenda 2030 mål 15	Se sid 51–53	Nej	Art- och bio- topvärde, 2. Art- eller bio- topvärde, 1

Ekosystemtjänst ¹

Parameter	Motivering	Hänvisning	Är värdet flyttbart	Poäng
Översvämningsytor	Klimatanpassning, potential för att ta hand om översvämningsvatten på gröna ytor vid 100-årsregn	Se sid 65–67, karta sid 67	Nej	Andel översvä- mningsbenägen grönyta (%) <25%, 1 25–50%, 2 50% <, 3

1. Övriga ekosystemtjänster som exempelvis positiva effekter på folkhälsan, estetiska och kulturella funktioner och biologisk mångfald redovisas under sociala, biologiska eller kulturmiljövärden.

Kulturmiljö

Parameter	Motivering	Hänvisning	Är värdet flyttbart	Poäng
Fornlämningar	Lagstiftning	Se sid 44–45, karta sid 45	Nej	1
Gestaltat bostadsområde	Väl gestaltade och genomtänkta parkytor som ingår som del av övergripande plan	Se sid 45	Nej	1

Lagstiftning, miljömål och övriga vägledande dokument

Lagstiftning

Tätorternas grönområden har av flera anledningar uppmärksammats under senare år. Grönstrukturen påverkas och styrs av såväl lagar och kommunala processer som markägandet och civilrättsliga avtal. Detta har bland annat kommit till uttryck i plan- och bygglagen (PBL) samt i miljöbalken (MB) som sätter ramar för vad en kommun kan och måste göra när de planerar och utvecklar grönstrukturen.

Det systematiska synsättet och arbetssättet som används för bebyggelsen och kommunikationerna ska användas även för grönstrukturen. Alla dessa strukturer ska göras ändamålsenliga. Olika myndigheter, länsstyrelser, och regionala organ men även kommuner har ett viktigt ansvar att se till att metoder och kunskapsunderlag blir målgruppsanpassade, så att kommunala politiker, tjänstemän, fastighetsägare och andra aktörer lätt kan använda dem i sin planering.

Plan- och bygglagen (SFS 2010:900)

Det är kommunen som har ansvaret för att planlägga användningen av mark och vatten, enligt 2 § 1 kap. plan- och bygglagen (PBL).

Lagtext

Bebyggelsemiljön ska utformas bland annat med hänsyn till att de som bor i sammanhållen bebyggelse, behöver ha nära till parker och andra grönområden. I PBL 2 kap Allmänna och enskilda intressen anges att:

- 3 §** Planläggning enligt denna lag ska med hänsyn till natur- och kulturvärden, miljö- och klimataspekter samt mellankommunala och regionala förhållanden främja
1. en ändamålsenlig struktur och en estetiskt tilltalande utformning av bebyggelse, grönområden och kommunikationsleder,
 2. en från social synpunkt god livsmiljö som är tillgänglig och användbar för alla samhällsgrupper.
- 6 §** Vid planläggning, i ärenden om bygglov och vid åtgärder avseende byggnader som inte kräver lov enligt denna lag ska bebyggelse och byggnadsverk utformas och placeras på den avsedda marken på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till
1. stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärdena på platsen och intresset av en god helhetsverkan,...

7 § Vid planläggning enligt denna lag ska hänsyn tas till behovet av att det inom eller i nära anslutning till områden med sammanhållen bebyggelse finns

1. gator och vägar,
 2. torg,
 3. parker och andra grönområden,...
-

Översiktsplan

Alla kommuner ska ha en aktuell kommunomfattande översiktsplan. Den ska visa grunddragen i hur kommunen avser använda mark- och vattenområden. I översiktsplanen ska kommunen göra avvägningar mellan allmänna intressen enligt 2 kap. Kommunen ska även redovisa hur den avser att tillgodose riksintressen enligt 3 och 4 kap. miljöbalken samt följa gällande miljökvalitetsnormer enligt 5 kap. miljöbalken. Reglerna för utformning av en översiktsplan finns i 3 kap. PBL.

Lagtext

I översiktsplanen tar kommunen bland annat ställning till hur grönstrukturen ska utvecklas. Som underlag i arbetet kan kommunen upprätta ett grönstrukturprogram som ger kommunen kunskap om, och helhetssyn på, de gröna områdenas betydelse för den egna kommunen.

Miljöbalken

MB 3 kap 6 §

Lagparagraferna speglar de ökade kraven från allmänheten och den ökade kunskapen om grönområdenas betydelse för människors välbefinnande, friluftslivets behov av mark för rekreation, biologisk mångfald.

Lagtext

Mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras naturvärden eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön. Behovet av grönområden i tätorter och i närheten av tätorter skall särskilt beaktas.

Områden som är av riksintresse för naturvärden, kulturmiljövård eller friluftslivet skall skyddas mot åtgärder som avses i första stycket.

MB 5 kap 1 §

Miljökvalitetsnormer för vatten är bestämmelser om kvaliteten på miljön i en vattenförekomst. Olika miljökvalitetsnormer gäller för olika vatten, i Västerås tätort är det Västeråsfjärden och Svartån som omfattas av miljökvalitetsnormer. Myndigheter och kommuner ska se till att normerna uppnås och inte överskrids och att kvaliteten på vattnet inte försämras.

Lagtext

Regeringen får för vissa geografiska områden eller för hela landet meddela föreskrifter om kvaliteten på mark, vatten, luft eller miljön i övrigt, om det behövs för att varaktigt skydda människors hälsa eller miljön eller för att avhjälpa skador på eller olägenheter för människors hälsa eller miljön (miljökvalitetsnormer). Regeringen får överlåta till en myndighet att meddela miljökvalitetsnormer som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen.

Miljömål

Agenda 2030 och globala hållbarhetsmålen

I september 2015 antog Förenta nationernas generalförsamling en resolution med 17 globala mål för en bättre värld: Agenda 2030 för hållbar utveckling. Det är en handlingsplan för människornas och planetens välbefinnande.

Målen preciseras med 169 delmål. De globala målen för hållbar utveckling är integrerade och odelbara. De tre dimensionerna av hållbar utveckling - den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga, är lika viktiga

De globala hållbarhetsmålen som berör grönstrukturplanen är:

Rent vatten och sanitet

Mål 6 är att säkerställa tillgång till och hållbar vatten- och sanitetsförvaltning för alla.

Vatten är en grundförutsättning för allt levande på jorden, och därmed också en förutsättning för en hållbar utveckling. Effekterna av klimatförändringarna visar sig tidigt och tydligt i förändrad vattentillgång. Restaurering av ekosystemens vattenhållande förmåga är en nödvändig anpassningsinsats.

Delmål 6.6

Senast 2020 skydda och återställa de vattenrelaterade ekosystemen, däribland berg, skogar, våtmarker, floder, akviferer och sjöar.

Hållbara städer och samhällen

Mål 11 är att städer och bosättningar ska vara inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara

Urbaniseringen är omfattande och transformerande i hela världen. Hållbar stadsutveckling omfattar hållbart byggande och hållbar planering inklusive bostäder, offentliga platser såsom parker och torg, transporter, återvinning och säkrare kemikaliehantering som i sin tur kräver bl.a. institutionell kapacitet, och ny teknik.

Delmål 11.4

Stärka insatserna för att skydda och trygga världens kultur- och naturarv.

Delmål 11.7

Senast 2030 tillhandahålla universell tillgång till säkra, inkluderande och tillgängliga grönområden och offentliga platser, i synnerhet för kvinnor och barn, äldre personer och personer med funktionsnedsättning

Bekämpa klimatförändringen

Mål 13 är att vidta omedelbara åtgärder för att bekämpa klimatförändringarna och dess konsekvenser.

Klimatförändringarna är en av vår tids största utmaningar. Behovet av anpassning till pågående och kommande klimatförändringar är mycket stort.

Delmål 13.1

Stärka motståndskraften mot och förmågan till anpassning till klimatrelaterade faror och naturkatastrofer i alla länder.

Delmål 13.2

Integrera klimatåtgärder i politik, strategier och planering på nationell nivå

Ekosystem och biologisk mångfald

Mål 15 är att skydda, återställa och främja ett hållbart nyttjande av landbaserade ekosystem, hållbart bruka skogar, bekämpa ökenspridning, hejda och vrida tillbaka markförstöringen samt hejda förlusten av biologisk mångfald.

Biologisk mångfald är en avgörande grund för jordens livsuppehållande system och vår nuvarande och framtida välfärd vilar på denna grund, såsom framhålls i konventionen om biologisk mångfald. En långsiktigt hållbar användning av naturresurser och ekosystemtjänster är en viktig faktor för att människor ska kunna ta sig ur fattigdomen permanent. Att ta ansvar för detta åligger utvecklade såväl som utvecklingsländer.

Del mål 15.1

Till 2020 bevara, återställa och hållbart använda ekosystem på land och i sötvatten och deras ekosystemtjänster, särskilt skogar, våtmarker, berg och torra områden, i enlighet med de skyldigheter som anges i internationella överenskommelser.

Delmål 15.5

Vidta omedelbara och betydande åtgärder för att minska förstörelsen av naturliga livsmiljöer, hejda förlusten av biologisk mångfald och senast 2020 skydda och förebygga utrotning av hotade arter.

Delmål 15.9

Senast 2020 integrera ekosystemens och den biologiska mångfaldens värden i nationella och lokala planerings- och utvecklingsprocesser, strategier för fattigdomsminskning samt räkenskaper

Sveriges miljömål för att nå Agenda2030-målen

Sveriges miljömål är beslutade av riksdagen och är de nationella mål som bidrar till att vi uppnår den ekologiska dimensionen av de globala målen för hållbar utveckling som ingår i Agenda 2030. Samtidigt kan Agenda 2030 ge kraft och nya förutsättningar för att genomföra och uppnå de svenska miljömålen.

Sveriges miljömål visar konkret vad det är Sverige ska göra nationellt och internationellt för att bidra till att genomföra den ekologiska dimensionen av Agenda 2030. De 16 miljökvalitetsmålen är betydligt mer preciserade när det gäller vilken miljökvalitet som krävs för en god miljö i jämförelse med målen i Agenda 2030.

Nationella miljökvalitetsmål

De svenska miljömålen handlar om att skapa en utveckling som är miljö-
mässigt hållbar på lång sikt. Miljömålssystemet består av ett generationsmål, sexton miljökvalitetsmål och tjugofyra etappmål och det övergripande målet för miljöpolitiken i Sverige, det så kallade generationsmålet, innebär att vi till år 2020 ska ha löst de stora miljöproblemen.

Kvaliteten som miljön ska ha då beskrivs med 16 miljökvalitetsmål samt 24 etappmål med preciseringar som förtydligar vilket miljötillstånd som ska uppnås inom de olika områdena.

Generationsmålet och de specificerade målen är tänkt som ett löfte till kommande generationer om exempelvis frisk luft, rent dricksvatten, hälsosamma livsmiljöer och rika naturupplevelser.

Ett antal av dessa miljökvalitetsmål har stark anknytning till grönstrukturplanen: Levande sjöar och vattendrag, Levande skogar, Myllrande våtmarker, Ett rikt odlingslandskap, Ett rikt växt- och djurliv, Frisk luft samt God bebyggd miljö.

Miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö, innebär att städer och tätorter ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö. Forskningsrön visar att grönstrukturen har stor betydelse för människans hälsa och välbefinnande. Naturen ger vila och återhämtning. Det är inte bara den orörda naturen som är betydelsefull, den natur som är närmast människor och mest åtkomlig såsom större parker, grönområden, mindre trädgårdar, gatuträd och små grönytor är minst lika viktig för människors hälsa och välbefinnande.

Stadens miljömål

Miljöprogram

Enligt Västerås stads miljöprogram finns det en framtidsbild: ”I staden och dess ytterområden är det nära till både grönområden och vattenmiljöer som möjliggör både rekreation och naturupplevelser i anslutning till bebyggelsen. Dessa natur- och kulturmiljöer präglas av en varierad flora och fauna som lockar till besök och uppvisar stor artrikedom”. Som fokusområde anges

Miljökvalitetsmål med anknytning till grönstrukturplanen

- Levande sjöar och vattendrag
- Levande skogar
- Myllrande våtmarker
- Ett rikt odlingslandskap
- Ett rikt växt- och djurliv
- Frisk luft
- God bebyggd miljö

natur- och kulturtillgångar och där står det att "Närheten till variationsrika natur- och kulturmiljöer i och kring staden är viktig för västeråsarna ur rekreations-, hälso- och upplevelsesynpunkt och inte minst en förutsättning och en ekologisk bas för samhällsutvecklingen."

Klimatprogram 2017-2020

I Klimatprogrammet samlas stadens klimatarbete när det gäller att begränsa utsläpp av växthusgaser. Klimatprogrammet beskriver Västerås klimatmål på kort och lång sikt samt vilka åtgärder som behöver vidtas för att nå målen till år 2020.

Mål G5 Klimatsmart samhällsplanering: Det här är ett område med stödande åtgärder som handlar om att planera för ett samhälle med låg klimatpåverkan – för att skapa fysiska förutsättningar för ett hållbart samhälle.

Västerås stads vattenplan

Vattenplanen omfattar åtgärder som ska leda till att miljö kvalitetsnormerna för vatten uppnås. Åtgärderna är bland annat inriktade på att minska problemen med övergödning, skapa fria vandringsvägar för fisk och att minska utsläppen av miljögifter men även utveckling av planer för dagvattenhantering samt VA-utveckling (kommunal vatten- och avloppshantering) ingår.

Policy och handlingsprogram för dagvatten

Policyn för dagvatten innehåller övergripande mål och riktvärden för kvaliteten på det vatten som får släppas ut. I policyn framgår bland annat att dagvattenflödena till Mälaren ska minska, att dagvatten ska ses som en resurs vid utbyggnad av staden samt att dagvatten ska göras synligt och vara en del av gestaltningen. Rening och fördröjning ska ske så nära källan som möjligt. Handlingsplanen för dagvatten innehåller åtgärder som syftar till att föroreningsmängderna och risken för översvämningsskador ska minska, samt tydliggör och underlättar arbetet med dagvatten från planlagda områden.

Vision 2026 och ÖP 2026

Västerås växer och enligt Vision 2026 – staden utan gränser, behöver vi se till att staden utvecklas till en hållbar stad att vara stolt över, där människorna känner att allt är möjligt. Västerås ska vara en trygg och harmonisk stad att leva i.

Man säger stolt, att stadens fysiska utveckling är omtalad, bland annat för att vi framgångsrikt förenat modern arkitektur med människors behov av närhet till vattnet och naturen.

I ÖP 2026, talar om en tät och grön stad. Man konstaterar att en attraktiv stadsmiljö som är hållbar och hälsosam är både tät och grön. Med fler människor på samma yta behövs både nya grönytor och utveckling av befintliga. De naturtyper och livsmiljöer som är särskilt värdefulla för stadens växt- och djurliv ska behållas och förstärkas. Tillgängligheten till gröna områden ska förbättras.

Bland riktlinjer anges att Trygga och tillgängliga park och naturområden av god kvalitet och med olika funktioner ska finnas samt Vid prövning av tillkommande bebyggelse eller annan förändring av markanvändningen ska hänsyn tas till såväl människornas behov av naturupplevelser som förutsättningarna att bevara och stärka växt- och djurlivet.

I ÖP 2026, med utgångspunkt i Visionen Västerås 2026, de framtids-trender vi kan se och strävan mot ett hållbart Västerås, har ett antal strategier för en hållbar utveckling formulerats. Dessa berör bland annat:

Hälsa, välbefinnande och jämlika förutsättningar

Den fysiska miljön ska upplevas som jämställd, tillgänglig, hälsosam, säker, trygg och upplevelserik och att det innebär t ex:

- goda och hälsosamma boendemiljöer med parker, grönområden, kultur, service och tillgång till kollektivtrafik
- tillgång till utemiljöer som inbjuder barnen till lek och äventyr
- tillgång till goda möjligheter för idrott och friluftsliv
- park- och naturområden för alla, med rika och varierade upplevelser
- god tillgänglighet för alla

Balanserad komplettering

En tätare stad ska byggas genom att komplettera och förnya inom den redan byggda staden. Det handlar inte bara om att förtäta med bostäder, utan också med arbetsplatser, grönytor, cykelvägar, skolor och allt det som behövs i en stad. Det innebär t ex:

- vid komplettering och förnyelse ska tillgången till parker och natur-områden, ytor för lek och idrott och ytor för odling säkerställas
- balanseringsprinciper för natur- och kulturvärden i samband med exploatering ska tillämpas

Levande innerstad

Innerstaden med stadskärnan är alla västeråsares och besökares naturliga mötesplats och kräver ständig förändring och utveckling för att bli än mer attraktiv, kreativ, vänlig och välkomnande.

I en trivsamt fungerande innerstad ska det finnas utrymme för bland annat kultur, handel, bostäder, verksamheter, grönområden, parker och service.

Det innebär t ex:

- stärk grönskans och vattnets roll i innerstaden
- öka antalet bostäder i innerstaden

Resurs- och klimatanpassning

Ett robust samhälle tål de ständiga förändringar som omvärlden utsätter det för. Klimatförändringen berör många verksamheter inom samhällets olika sektorer. Risken för skyfall ökar. Ökad temperatur påverkar bl.a människors hälsa, dricksvattensystem och jordbruket. Genom medveten planering och samhällsbyggnad samt förebyggande åtgärder kan samhällets sårbarhet minskas.

Det innebär t ex:

- planera för skyfall och långvarig nederbörd
- planera för höga flöden och vattenstånd
- planera för högre temperaturer

Grön och blå identitet

Landskapets natur- och kulturmiljöer är viktiga för den biologiska mångfalden och en fantastisk resurs för människorna. Grönska och vatten har stor betydelse för invånarnas livskvalitet och hälsa. De gröna och blå miljöerna bidrar till att staden anpassas bättre till ett förändrat klimat.

Det innebär t ex:

- ta hänsyn till och stärka de unika naturmiljövärden som finns i Västerås
- säkerställa tillgången till parker och naturområden, ytor för lek och idrott samt ytor för odling
- ta tillvara och utveckla ekosystemtjänster
- utveckla Svartåns, Sagåns och Lillåns dalgångar för turism och friluftsliv
- öka tillgängligheten till Mälaren och Mälarens stränder

Balanseringsprinciper för natur- och kulturvärden i samband med exploatering och samhällsbyggnad

Balanseringsprinciper för natur- och kulturvärden i samband med exploatering och samhällsbyggnad antogs av kommunfullmäktige 2015-09-03. Utgångspunkten för dessa balanseringsprinciper med avseende på natur, kultur och rekreation är att behålla och förstärka värdefulla områden. Principen ska tillämpas vid all prövning, oavsett markägare, tillkommande bebyggelse eller annan förändring av markanvändningen. Vid prövning av ny bebyggelse eller annan förändring av markanvändningen ska hänsyn tas till såväl människors behov av naturupplevelser som förutsättningarna att bevara och stärka växt- och djurlivet.

Bland riktlinjer anges:

- För mycket värdefulla områden ska områdenas natur-, kultur- och rekreativvärden bevaras och utvecklas. Endast sådana anläggningar eller andra anordningar som är förenliga med områdenas bevarande och utveckling tillåts.
- För värdefulla områden ska områdenas natur-, kultur- och sociala värden stärkas och utvecklas. Inom områdena kan delvis annan markanvändning tillåtas om utpekade värden och kvaliteter kan behållas eller kompenseras.

Övriga vägledande dokument

Landskapskonventionen

Den Europeiska landskapskonventionen som undertecknades 2000 ratificerades och trädde i kraft i Sverige 1 maj 2011. Målet med den europeiska landskapskonventionens är att skapa en rik livsmiljö där alla kan delta i dess utformning. Den syftar till att främja samarbetet kring landskapsfrågor och till att stärka allmänhetens och lokalsamhällets delaktighet i det arbetet. Konventionen innefattar alla typer av landskap, både stad och landsbygd och understryker att landskapet är en gemensam tillgång och ett gemensamt ansvar. I konventionen betonas att en helhetssyn på landskapets värden ska utvecklas för en hållbar förvaltning av dessa. Konventionen är inte en lag men den utgör en grund för att påverka tolkningen av de gällande bestämmelserna och därmed potentiellt påverka rättspraxis.

Ekosystemtjänster

För att skapa förståelse för att människans välmående, och till och med överlevande, är beroende av ekosystemet och dess livsmiljöer, arter och processer har man utvecklat konceptet om ekosystemtjänster.

Samhället har kommit till insikt att om man under lång tid utnyttja naturresurser på ett ensidigt sätt leder detta till att andra funktioner urholkas.

Om man exempelvis maximerar produktion av mat eller virke, som man kan värdesätta monitärt, genom utdikning av våtmarker andra viktiga funktioner som vattenreglering, näringscirkulation eller klimatreglering, som är betydligt svårare att värdesätta, fungerar sämre. I tätorten kan man prioritera verksamheter som infrastruktur och bebyggelse, men då kan avgörande faktorer för invånarnas välmående, som tillgång till god livsmiljö i form av gröna områden för motion och lek, reglering av lokaltemperatur och hantering av regnvatten fungera sämre.

Regeringen antog en proposition (prop. 2013/14:141) med en strategi för hur den biologiska mångfalden och ekosystemtjänster ska säkras för framtiden den 24 juni 2014.

Strategin har betydelse för flera av de svenska miljökvalitetsmålen och generationsmålet. Strategin bidrar också till att nå målen i EU:s strategi för biologisk mångfald till 2020 samt målen i den strategiska plan för biologisk mångfald 2011–2020, s.k. Aichimålen, som har antagits inom konventionen för biologisk mångfald. Strategin består av de etappmål för biologisk mångfald, ekosystemtjänster och hållbar markanvändning som regeringen har beslutat samt insatser som bidrar till att nå miljökvalitetsmålen, generationsmålet, Aichimålen och EU-målen.

Lagstiftning kring kulturmiljöer

Sedan 1989 har Kulturmiljölagen en möjlighet att förklara en byggnad, park, trädgård eller annan anläggning som byggnadsminne. Det kan vara en trädgård utan byggnader eller också en trädgård som hör ihop med ett bostadshus, en större anläggning eller en bebyggelsemiljö. Den innebär att trädgårdar och parker kan byggnadsminnesförklaras i kraft av sina egna kvaliteter som kultur-

historiskt värdefulla. Innan lagskyddet trädde i kraft var det endast möjligt för en trädgård att bli byggnadsminnesförklarad om den låg i direkt anslutning till en byggnad som var aktuell för beslut.

Större helhetsmiljöer, där trädgårdar och parker kan ingå, kan skyddas som kulturresevat med stöd av Miljöbalken. Detta har skett för Gäddeholms kulturresevat.

Plan och bygglagen ger kommuner möjlighet att i detaljplaner och områdesbestämmelser utfärda juridiskt bindande bestämmelser för skydd och varsamhet så att en anläggnings karaktärsdrag beaktas. Kommunen kan till exempel införa skyddsbestämmelser om att privata tomter eller kommunalt ägda allmänna platser som är särskilt värdefulla inte får förvanskas. I detaljplanens skyddsbestämmelser kan det också finnas hänvisningar till skötselplaner för kulturhistoriskt värdefull växtlighet eller trädgårdar.

Det finns andra skydd än lagar att luta sig mot när det gäller bevarandeprojekt. Florensdokumentet är en internationell överenskommelse som är vägledande för bevarande och restaurering av minnesmärken och områden av historiskt intresse. Överenskommelsen är ett beslut taget och utvecklat av ICOMOS's (International Committee of Monument and Sites) och IFLA's (International Federation of Landscape Architects) gemensamma internationella kommitté för parker och trädgårdar. Florensdokumentet skrevs under i Florence 1982 och är ett tillägg till Venedigdokumentet från 1962 som endast rör bevarande och restaurering av byggnader. Florensdokumentet har avsikten att olika historiska parker och trädgårdar ska behandlas lika och i samma anda, efter de regler som finns beskrivna i de 25 korta artiklar som det består av.

Folkhälsomål

Historiskt har folkhälsan i Sverige överlag utvecklats positivt men sjukdomar ändå orsakar stora problem för den enskilde människan och höga kostnader för samhället. Numera drabbas allt fler människor av sjukdomar som orsakas av stillasittande som exempelvis övervikt, diabetes, högt blodtryck, hjärt- och kärlsjukdomar. Även stressrelaterade sjukdomar som psykisk ohälsa och värk ökar kraftigt. Forskning visar att utevistelse i parker och natur främjar både fysisk och psykisk hälsa, reducerar stress och förbättrar immunförsvaret, även utan fysisk träning. Därför är det viktigt att både bevara, utveckla och skapa nya grönytor för att främja människors hälsa.

Enligt Regeringens proposition 2007/08:110 En förnyad folkhälsopolitik, möjliggör den nuvarande mål- och uppföljningsstrukturen för folkhälso-satsningar ett bra och omfattande aktivt folkhälsoarbete men man menar att rubriceringen av målområdena bör tydliggöras. Bland målområden som; delaktighet och inflytande i samhället; ekonomiska och sociala förutsättningar; barns och ungas uppväxtvillkor, nämns fysisk aktivitet.

Regeringen har gett Statens folkhälsoinstitut i uppdrag att utveckla manualer för att främja fysisk aktivitet i samhällsplaneringen och för att underlätta planering av byggda miljöer. Manualerna ska bygga på vetenskaplig evidens och utbildningsinsatser ska erbjudas nationellt i användningen av verktyget. Exempelvis bör aspekten närheten till tillgänglig bostadsnära natur inom 300 meter från bostaden beaktas i planeringen och förvaltningen av bebyggelse för att främja fysisk aktivitet

Jämställdhet

Det nationella målet för jämställdhetspolitiken är att "kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv" (Regeringskansliet, 2014). Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare, utöva inflytande och forma villkoren för beslutsfattandet. I linje med det nationella målet för jämställdhet är det viktigt, i samband med all planering, att fånga upp kvinnors och mäns synpunkter och önskemål för att, exempelvis med fokus på trygghet och välbefinnande, se skillnader och/eller likheter mellan kvinnor och män och planera därefter.

Barnkonventionen

Enligt FN:s barnkonvention har barn rätt till bästa fysiska, psykiska och sociala välbefinnande. Barns möjlighet att själva eller med vuxna röra sig i staden är starkt påverkade av bebyggelsens utformning. Var byggnader placeras, hur vägar och gator dras och var parker och lekplatser anläggs avgör i grunden hur livsmiljö ter sig för barn. Lekområden bör planeras, tillgänglighet görs enklare och barriärer överbryggas.

För många barn är grönskan inom den urbana miljön en allt viktigare arena för naturkontakt.

Framför allt har det handlat om att sätta perspektiv på naturkontaktens värden och betydelse för barns utveckling och hälsa, lärande och miljöengagemang och vad detta i sin tur kan innebära för framväxten av ett mer hållbart samhälle.

Funktionsnedsättning

"En ökad tillgänglighet handlar om den demokratiska rätten att kunna röra sig fritt och kunna verka i samhället även för personer med funktionsnedsättning. Att förbättra tillgängligheten är ett av de centrala målen inom handikapppolitiken. Allmänna platser, exempelvis gator, torg och parker, samt områden för andra anläggningar än byggnader, till exempel fritidsområden och friluftsbad, ska vid nyanläggning göras tillgängliga och användbara" (Boverkets hemsida).

Tillgänglighet för funktionshindrade

Alla ytor och områden kan inte anpassas för alla typer av funktionshinder. Det är därför viktigt att det arbetas med anpassning för olika typer av funktionshinder, exempelvis kan detta göras till exempel i fickparker med olika teman. Här bör det tänkas extra mycket på olika typer av funktionshinder. Exempelvis kan en trädgård med många dofter och ljud skapas för att ge en upplevelse till synskadade. Stadens lekparker kan också ha tematiska inslag med inriktning mot olika funktionshinder. Dock är alltid målet att lekplatser och parker är tillgängliga för så många som möjligt.

VÄSTERÅS STAD

Stadsbyggnadsförvaltningen
Kontaktcenter 021-39 00 00
www.vasteras.se